

HÍRLEVÉL

AZ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK EGYESÜLÉSÉNEK NEGYEDÉVES HÍRLEVELE

2

XXIII. ÉVFOLYAM

Az Egyházi Könyvtárak
Egyesülésének negyedéves
hírlevele

A kiadvány változatlan formában és tartalommal
szabadon terjeszthető, felhasználható, nyomtatható,
sokszorosítható és korlátozás nélkül közzétehető.
Ez a Mű a Creative Commons Nevezd meg! 4.0
Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően
felhasználható.

Lezárva: 2026. június 20.

Főszerkesztő: Laskay Anna

Szerkesztőbizottság: Bácskai-Horváth Hajnalka,
Balogh Kriszta, Baranya Péter, Schilde René,
dr. Tamási Balázs, Veres Anna Mária, Winkler Anna

Felelős kiadó: Baranya Péter,
az Egyházi Könyvtárak Egyesülése elnöke
baranya.peter@piarista.hu

A címlapfotót az Evangélikus Országos
Gyűjtemény könyvtárának különgyűjteményében,
a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtárban,
Balogh Ferenc készítette.

A hátapon az Egyházi Könyvtárak Egyesülése
nyári közgyűlésének és konferenciájának
plakátja látható.

Tipográfia, tördelés: Mikáczó Kamilla

Az Egyesülés székhelye: 1092 Budapest, Ráday u. 28.

A szerkesztőség címe: 1052 Budapest, Piarista köz 1.
E-mail: ekeelnokseg@gmail.com

ISSN 2416-0229 (online kiadás)

Tartalomjegyzék

BEKÖSZÖNTŐ

3 | LASKAY ANNA: Ha végre itt a nyár...

KÖNYVTÁR-TUDOMÁNY

4 | DR. TAMÁSI BALÁZS: Restitúció, provenienciakutatás és gyűjteménytörténeti
előzmények az OR-ZSE Könyvtárában

14 | GÁBORIK JUDIT: A megelőző állományvédelem a jövő gyűjteményeinek
záloga

KONFERENCIA, SZAKMAI NAP

19 | DR. BEREZ ÁGNES – TIMÁR GABRIELLA: „Mint gyökér a szikkadt földből”
– kiállítás a Ráday Gyűjteményben a Dunamelléki Református Egyházkerület
történelmi örökségéről

24 | BALOGH KRISZTA: Szomszédolás az Evangélikus Országos Könyvtárban
– szakmai találkozás, közgyűlés és közös örökségünk felfedezése

ESEMÉNYEK, RENDEZVÉNYEK

30 | VARGA-KOHÁRI MÁRIA: Öt előadás, öt nézőpont, egy történelmi sorsforduló
MOHÁCS 500 – A Váci Egyházmegyei Könyvtár előadássorozata

32 | DR. GRÓCZ ZITA: Tomori 500 – Kard és kereszt Hadtörténeti évezredek az
ókortól Mohácson át a modern kor hajnaláig
„A múlt hadi krónikája régi könyvekben és metszetekben elbeszélve.”

35 | VERES ANNA MÁRIA: Könyvek, gondolatok, találkozások
Könyvbemutatók a Ráday Könyvtárban

38 | BITAI JUDIT: A Könyvek Könyve – Bibliák a Győri Egyházmegyei Könyvtár
gyűjteményében

40 | LASKAY ANNA: Megtalálható-e Isten a könyvtárban?

KINCSESTÁR

42 | GEIGER LUCA: Betekintés egy valaha volt vidéki
zsidó hitközség jegyzőkönyvébe – A szarvasi pinkász

44 | GEIGER LUCA: Az OR-ZSE Könyvtár online kutatható anyagai

KÖNYVTÁROS

45 | BALOGH KRISZTA, WINKLER ANNA: Új vezető az Evangélikus
Hittudományi Egyetem könyvtárának élén
Schmiedt Szabolcs bemutatása

49 | LASKAY ANNA: Iskolapadból a Ráday Könyvtárba
Beszélgetés Szalay Gréta Lillával

KÖNYVÉSZET

53 | RÓNAINÉ MAGYAR KRISZTINA: Faludi Ferenc versei
Könyvbemutató a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtárban

56 | DR. HAFNER ZOLTÁN: A megtestesült szabadság
A megtestesült szabadság. Esterházy Péter és mesterei

57 | DR. FAZAKAS GERGELY TAMÁS: A gyászévtized lámpásai
Csorba Dávid: Gályarab emlékkövek

58 | NAGY BÉLA: Napjaink történelme egy egyetemi könyvtárban
Romsics Ignác: A nagyhatalmak és Magyarország a 20. századba

KITEKINTŐ

59 | BARANYA PÉTER: Közös szakmai állásfoglalás a könyvtárak jövőjéről

61 | MOLDOVÁN ISTVÁN: A Koha újralfedezése

65 | DR. TAMÁS EDIT: „A Magyar Haza Szabadságáért...”
Időszaki kiállítás Sárospatakon

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése a magyarországi és határon túli magyar egyházi-felekezeti könyvtárak ökumenikus szellemiségű szakmai-
érdekképviselői szervezete. 1994-ben alakult, 1995 őszén jegyezte be hivatalosan a Fővárosi Bíróság. Az Egyesülés legfőbb szerve a közgyűlés. Az
ügyeket az elnök, titkár, kamarás, felügyelőbizottság és a tíztagú elnökség intézi. A közgyűlés évente ülésezik, a többnapos összejövetel programjában
a közgyűlésen túl tudományos konferencia, szakmai délelőtt, valamint ökumenikus lelki program is szerepel. Az összejöveteleket minden évben
más-más felekezet és könyvtár rendezi. Az Egyesülés tagjai az egyházi könyvtárak (intézmények). Az egyesületnek jelenleg 62 tagkönyvtára van, 30
könyvtár szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén. Az egyesülethez a könyvtárak mellett pártoló tagként magánszemélyek is csatlakozhatnak.
Tiszteletbeli tagjaik közé választják azokat a magánszemélyeket, akik az egyházi könyvtárak érdekében vagy tudományos munkásságukban
kiemelkedő tevékenységet folytatnak. Az Egyesülés szakmai munkáját. A külső és belső kommunikáció az évente négyszer megjelenő EKE Hírlevél, az EKE honlap, az EKE levelezőlista,
illetve az EKE Facebook és az UNITAS (Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa és Információs Portálja) segítségével történik. Az Egyházi Könyvtárak
Egyesülése 2002 óta tagja a BETH-nek (Bibliothèques Européennes de Théologie), az európai teológiai könyvtárak egyesületének.

Ha végre itt a nyár...

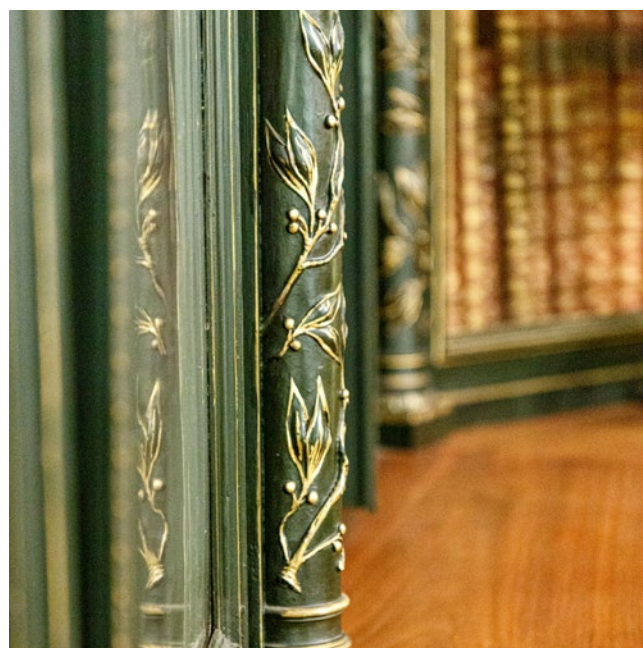

Ha végre itt a nyár... Mivel folytatná a megkezdett mondatot a kedves olvasó? Lehet, hogy a jól ismert sláger sorait már felidézte magában, s a dallamot is dudorászni kezdte. Az is lehet, hogy nem ismeri a popdalt, s valamilyen pihenéshez kapcsolódó befejezést fogalmaz éppen, bízva abban, hogyha kimondja, valóra válik. Biztos van, aki a jó időhöz a raktári munkák poros, fárasztó és izzasztó végzését társítja. Remélem a legtöbben mégis az elmaradhatatlan egyesületi találkozóra gondolkodnak, ha nem is az első ötletként! Hiszen hamarosan itt a közgyűlést, konferenciát és szakmai napot tartogató közös három napunk!

Ahogy a budapesti összeövetelünkben, úgy a nyárban is megjelenik a jövőről való felelős gondolkodás, s a megérzések, sugallatok követése, a közösségben való lét, s a csendes elvonulás, a lelkünkkel való foglalkozás és a testünknek megadott pihenés. Bármit hordoz is kollégáink számára ez a hosszabb szabadságra és estébe nyúló programokra lehetőséget adó évszak, egy biztos, hírlevelünk jó társként melléjük szegődik és számos olvasnivalót kínál!

Könyvtár-tudomány rovatunk tanulmánya egy mély és nehéz téma kapcsán számol be örömteli hírekről: az OR-ZSE könyvtárának története és a könyv-visszaszolgáltatások aktualitásai ismerhetők meg Tamási Balázs írásából.

A közösségünk megerősödését és gyűjteményeink megóvását célzó állományvédelmi szakmai nap mellett, a Dunamelléki Református Egyházkerület történelmi örökségét bemutató tárlatról, és a Magyarországi Evangélikus Egyház székházában tartott Szomszédolásról szólunk. Aki részese volt bármelyik rendezvénynek, felidézheti élményeit, aki pedig nem tudott eljönni, az most töltekezhet tudósításaink segítségével.

Számos esemény – váci előadás-sorozat, kalocsai kiállítás, rádays könyvbemutató, győri bibliakiállítás, egri konferencia – gazdagította hétköznapijainkat, s hírlevelünket.

Kincsestárunkban a zsidó vallás dokumentumainak online elérhetőségéről és a szarvasi hitközség mindennapjait rögzítő pinkásról találnak ismertetőt.

Kollégáink közül egy nagy tapasztalattal rendelkező, viszont az EKE közösségébe újonnan érkező és egy jól ismert, azonban egészen fiatal könyvtárost mutatunk be.

Könyvészet rovatunkkal Szombathelyre, Budapestre, Debrecenbe és Egerbe látogatunk, ezzel is biztatva mindenkit a nyári országjárásra.

Tovább erősítve mindezt, beszámolunk az országos könyvtáros egyesületeket tömörítő Könyvtárszakmai kerekasztal megalakulásáról, bemutatjuk a Koha nyílt forráskódú könyvtári rendszert és a győri és sárospataki kiállítások felkeresésére buzdítunk mindenkit!

Fő célunk azonban mindvégig az, hogy tápláljuk az Egyházi Könyvtárak Egyesülete iránti lelkesedést. Hiszen gyűjteményeink értéke és lelkiismeretesen végzett munkánk eredménye közösségünkben megosztva megsokszorozódik.

Lehet hát eltérő az egyéniségünk és különböző az állományunk, mégis közös a küldetésünk és a hivatásunk! Éljük hát meg, ennek minden örömét!

LASKAY ANNA
főszerkesztő

Restitúció, provenienciakutatás és gyűjteménytörténeti előzmények az OR-ZSE Könyvtárában

Tanulmányomban áttekintést kívánok adni az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem (OR-ZSE) Könyvtárában elmúlt években elkezdett provenienciakutatásról és az eddigi restitúciós eredményekről, továbbá a folyamatban lévő ilyen jellegű projektekről. Ennek bemutatása előtt a könyvtár jelenlegi és múltbeli adottságait, történelmi előzményeit is fontosnak tartom ismertetni, hiszen enélkül az említett szakmai feladatok és eredmények jelentőségét nehezebb lenne megérteni. A címválasztás azt a retrospektív folyamatot kívánja tükrözni, amely 2023-ban kezdődött, miután az OR-ZSE Könyvtárából 1944-ben, a náci megszállás idején elrabolt több ezres könyvtárlomány 17 példányát a Heidelbergi Hochschule für Jüdische Studien visszaszolgáltatta intézményünknek, könyvtárunknak.¹ Az esemény hatására a gyűjtemény provenienciakutatása, továbbá gyűjteménytörténeti feltárása új lendületet kapott és ennek eredményeképpen további, nácizmus idején elrabolt muzeális könyvtári példány és gyűjteményrész felfedezésére és visszaszolgáltatására, restitúciójára került sor.

A gyűjteményről dióhéjban

Az OR-ZSE Könyvtára a kontinentális Európa legrégebben, alapítása óta folyamatosan működő zsidó teológiai, felsőoktatási szakkönyvtára és egyetlen zsidó egyetemi könyvtára az intézmény 2000-ben történt egyetemmé válása óta. Ezen felül mint a hazai neológ zsidó közösségek könyvtára, Magyarország legnagyobb és Európa egyik legjelentősebb zsidó könyvgyűjteménye. E tény részben azzal magyarázható, hogy a korábbi hasonló európai zsidó teológiai intézmények és könyvtáraik nem éltek túl a holo-

kauszt pusztításait. Az Országos Rabbiképző Intézetet 1877-ben nyitották meg a neológ zsidó mozgalom intézményeként. A pesti Rabbiképző alapítása óta a holokauszt borzalmi és a kommunista korszak nehézségei ellenére is ugyanazon a helyen működik. Kaufmann Dávid – az intézmény egyik alapító-professzora és első főkönyvtárosa 1877 és 1899 között szervezi meg a könyvtár alapgyűjteményét rendkívül értékes könyvhagyatékok megvásárlásával, illetve adományként történő gyarapításával.² A könyvtár gyűjteményét legsúlyosabban a vészkorszak, azon belül Magyarország német megszállásának cselekményei károsították meg, így az alapgyűjteménnyel, illetve a háborús veszteségekkel a következő fejezetben részletesen foglalkozunk. A második világháború után – 1945 és 1950 között – az árván maradt hazai zsidó intézményi – és magánkönyvtárak tucatjait gyűjtötték be a Rabbiképzőbe, Löwinger Sámuel és Scheiber Sándor akkori igazgatók irányításával, ezáltal az 1944-ben kifosztott könyvtár gyűjteménye többszörösére duzzadt. A kommunizmus forráshiányos időszaka alatti állományrendezés, katalogizálás és megfelelő raktározás csak szerény mértékben valósulhatott meg. Miután 2000-ben az intézményt államilag elismert zsidó egyetemenként szervezték át, így az OR-ZSE egyetemi könyvtára számos korábban el nem végzett feladatot megörökölve nézett szembe a felsőoktatási és egyházi könyvtárak új kihívásaival, például az elektronikus katalógus bevezetésével. A Könyvtár küldetésének megfelelően, a történelmi nehézségek ellenére, alapítása óta gyűjti, megőrzi, feldolgozza és hozzáférhetővé teszi a releváns könyvtári dokumentumokat az intézmény oktatói és hallgatói, a magyar zsidó közösségek, továbbá a világ kutatói számára. A mára megközelítően 180 ezer könyvtári egységet,

¹ A heidelbergi restitúcióról lásd: TAMÁSI Balázs, *Az OR-ZSE Könyvtárából 1944-ben elrabolt héber könyvritkaságok visszaszolgáltatása Heidelbergből*, in EKE Hírlevél 20 (2023): 1–2., 4–6.

² Részletesen a témáról szóló először megjelent tanulmány KLEIN Miksa, *A Ferenc József országos rabbiképző-intézet könyvtára*, in Magyar Zsidó Szemle 34 (1917), 186–196.

dokumentumot számláló gyűjtemény jelentős muzeális állománnyal rendelkezik, emellett az egyetem oktatói-kutatói tevékenységéhez szükséges kurrens nyomtatott és online szakirodalmat, forrásokat gyűjti és szolgáltatja. A muzeális állomány magába foglal egy nemzetközileg is jelentős héber kéziratgyűjteményt (több száz 14. és 19. század között keletkezett példányt), továbbá egy ősnymtatvány-, antikva- és régikönyv-gyűjteményt, valamint az intézmény működésével és tanárainak tudományos tevékenységével kapcsolatos kéziratokból álló állományt. Emellett, raritásuk miatt, a 19-20. századi könyvek, folyóiratok és kisnyomtatványok egy része is a muzeális kategóriába sorolható.

Az elmúlt 12 év erőfeszítéseinek, katalogizálási munkáinak köszönhetően a könyvtárban őrzött közel 130 ezres könyvállomány és 20 ezer egységet számláló magyarországi zsidó folyóiratgyűjtemény adatai váltak elérhetővé az online katalógusban. Ehhez katalogizáló munkatársak felvétele és szabványok kidolgozása kellett. A régi könyvek, szakdolgozatok, kisnyomtatványok feldolgozása máig folyamatos. A héber kéziratgyűjtemény teljes restaurálása és digitalizálása 2021-2022-ben történt meg, amelyek digitális képei az Izraeli Nemzeti Könyvtár nyílt hozzáférésű online adatbázisában (Ktiv) váltak elérhetővé. Az állományvédelem és a drasztikus állagromlás megállítása, továbbá az említett projektek nem valósulhattak volna meg az elmúlt évtizedben kialakított önálló restauráló és digitalizáló műhely, továbbá a felvett restaurátor és digitalizáló kollégák nélkül. E projektek finansziális hátterét nyertes külföldi és belföldi pályázatok, továbbá a fenntartó és az egyetem folyamatos támogatása biztosította. E két feltétel együttállása kellett egy jelenleg megvalósuló projekthez, amelynek során a magyar zsidó tudományosság 1800 után megjelent és közel 50 ezer kötetet számláló gyűjteményét rendezzük egy újonnan kialakított tömörraktárba, új jelzetrendszer bevezetésével és állománytisztítással. Az OR-ZSE Könyvtárát a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és az OR-ZSE főként az egyházi közgyűjteményi támogatásból és pályázati forrásokból finanszírozza a rendszerváltást követő törvényi változásoknak köszönhetően. Nyilvános egyházi felsőoktatási szakkönyvtárként feladata a muzeális állományának megóvása, kutathatóvá tétele és kurrens szakirodalom gyűjtése és szolgáltatása. Ezen belül is prioritás a magyarországi zsidó könyvtári örökség – a magyar zsidó kulturális örökség fontos részének – a megőrzése és kutathatóvá tétele. Ezen örökség megőrzésének újabbán részét képezi az a munka,

amely a főleg náciizmus alatt és kisebb részben kommunizmus idején a gyűjteményből törvénytelen módon kikerült muzeális könyvek és állományrészek felkutatásával és visszaszerzésével foglalkozik. Az ilyen jellegű kutatásokat segítette az elmúlt években a gyűjtemény katalogizálása, a kéziratállomány digitalizálásához kapcsolódó revízió, továbbá a gyűjteményben található korábbi katalógusok, nyilvántartások feltárása. A hiányok teljes feltérképezésére az 1944 előtti állomány tételes katalógusának elkészítésével nyílna lehetőség, ugyanis annak jelenleg csak különböző korú és mélységű töredékes katalógusai, listái maradtak fenn. A nagy volumenű projekt megvalósításáig részgyűjteményeink (pl. kéziratállomány) rekonstruálására, folyamatos aukciófigyelésre és külföldi közgyűjteményekben végzett provenienciakutásokra nyílik lehetőség.

A német megszállás és a második világháború súlyos következményei

A könyvtár a legnagyobb veszteségeket nagyrészt a német megszállás idején, 1944-ben, illetve feltehetően kisebb mértékben Budapest ostroma alatt, 1945-ben szenvedte el. Miután a németek március 19-én megszállták Magyarországot és Budapestet, az SS március 20-án lefoglalta a Rabbiképző épületét. Adolf Eichmann személyesen látogatott el az intézménybe, és elrendelte, hogy a könyvtárban található több ezer könyvet gyűjtsék össze és készítsék elő elszállításra. A könyvek összegyűjtésének és szállításának pontos dátuma nem ismert, ahogyan az eredetileg tervezett rendeltetési helyük sem. Feltehetően Frankfurt am Mainba vagy Berlinbe akarták szállítani a köteteket, de a háború vége miatt a könyvek Prágában maradtak, ugyanakkor az sem zárható ki, hogy Eichmann szándékosan küldte a könyveket Prágába. Scheiber Sándor professzor, aki 1944-45-ben szemtanúja volt a pusztításnak, és felmérte a károkat, az 1946-os intézményi évkönyvben azt írta, hogy a holokauszt és a háború pusztítását követően 20 000 kötet maradt fenn a könyvtárban.³ Scheiber kijelentése alapján, valamint az Országos Rabbiképző Intézet Értesítőjének 1942-es kiadásában szereplő könyvtári statisztikákat (41 551 kötet) figyelembe véve,⁴ a könyvtár vesztesége közel 22 000 kötetre becsülhető. Jelenleg ezt a becsült adatot – a korabeli revízió hiányában nehéz lenne ellenőrizni, de azért sem lehetséges, mivel

³ SCHEIBER Sándor, *Könyvtár*, in *Az Országos Rabbiképző Intézet Évkönyve* 67–69 (1946): 73–77.

⁴ *A Budapesti Ferenc József Országos Rabbiképző-Intézet Értesítője* 66 (1943), 43.

Eichmann rabbiképzős „zsákmányának” listája nem maradt fenn, további nehézséget jelent, hogy nem tudjuk meghatározni a háború végén a bombázások és belővések által a könyvtárban okozott károkat sem. Az 1944-45-ben keletkezett hatalmas károk felmérése kizárólag az 1944. március 19. előtti állomány katalógusának rekonstruálásával nyílhat lehetőség. Emiatt eddig csak azoknak a köteteknek a számát ismerjük, amelyek 1944 után Prágában vagy máshol előkerültek, és amelynek jelenlegi becsléseink szerint teljes summája 4700 kötet. Ez az adat főként a prágai Zsidó Múzeumban 1945 után különböző időpontokban előkerült könyveink példányszámából, valamint a közelmúltban máshol (Heidelbergben, New Yorkban, a Prágai Nemzeti Könyvtárban stb.) felfedezett kötetek darabszámából számolható ki. Eichmann minden bizonnyal ennél sokkal több könyvet zsákmányolt el könyvtárunkból.

1970-ben Scheiber professzor leírta, hogy az Otto Muneles vezette prágai Zsidó Múzeum könyvtárának átvizsgálása során megtalálták könyveinket, és közel 100-at visszajuttattak.⁵ A több ezer könyv visszaszolgáltatása 1989-ig elhalasztódott, mivel Magyarország részt vett a prágai tavaszban, és a diplomáciai kapcsolatok megromlottak. Remete László, a Rabbiképző könyvtárigazgatója – aki Volenszky Paulával együtt szervezte meg a könyvek visszajuttatását – tanulmánya szerint 1988–91 között mintegy 3000 könyvet juttattak vissza Magyarországra a prágai Zsidó Múzeumból.⁶ Kollégám, Volenszky Paula, aki a könyvek prágai hazaszállítását felügyelte, jelenleg nyugdíjas önkéntesként dolgozik a Magyar Zsidó Levéltárban. Hálás vagyok a velem megosztott emlékeiért és a Zsidó Levéltárban végzett kutatásom során nyújtott segítségéért. Volenszky Paula legújabb publikációja szerint az 1980-as évek végén 2643 kötetet repatriáltak azok közül, amelyeket Eichmann kommandója 1944-ben elvitt.⁷ Sajnos csak a Rabbiképzőbe visszakerült könyvek listája áll rendelkezésre, a kifosztott könyvek listája viszont nem. A Magyar Zsidó Levéltár gyűjteményében található listát tanulmányozva felfedeztem, hogy a könyvek számozása hibás (a 1622. könyvet a 1923. követi), ami azt jelenti, hogy a könyvek száma 300-zal kevesebb. Miután 1989 szeptemberében

a kötetek visszakerültek Prágából, Remete László könyvtárigazgató egy 1991-es cikkében rámutatott, hogy a könyveket igen sokféle témakörből válogatták össze, de valószínűleg véletlenszerűen. Feltételezhető, hogy Hahn István mint fiatal rabbi-tanár és más hozzáértő személyek is részt vettek a könyvek kiválasztásában, így a szállítmány kezdetben duplikátumokból állt.⁸ Remete 1991-es cikkében azt is megjegyzi, hogy 6 könyv a 16. századból és 70 kötet a 17. és 18. századból került vissza. A prágai szállítmányban további 16 kézirat is szerepelt, míg a többi ritkaságot (kéziratokat és ősnymtatványokat) a náci megszállás idején többnyire a budapesti Kőbánya sörpincéiben tárolták.⁹ Több alkalommal is felfedeztem a gyűjtemény forgatása során a „Praha” feliratot gyűjtemény kötetekben, amely nyilvánvalóan az 1980-as évek végén visszajuttatott példányokat jelzi. Ezek katalógus szintű feltárása a jelenlegi raktárrendezéskor elkezdődött, és a rekordok felülírásakor a kollégák ezt az adatot is feltüntetik a kötetek provenienciájánál. 1945 elején, Budapest ostromakor, amikor az intézmény a nyilas katonák kezében volt, a Rabbiszeminárium épülete és könyvtára súlyosan megrongálódott egy bombatalálat következtében. A harcok során a könyvtárat is magában foglaló második emelet az első emeletre zuhant, és a gyűjtemény egy része megsemmisült Scheiber értesülései szerint.¹⁰ Ez háborús kár megnéhezíti az Eichmann-zsákmány okozta veszteségek megbecslését.

Scheiber és Löwinger súlyos erőfeszítéseinek köszönhetően a könyvtár 1945 júliusában újra megnyitotta kapuit. Ugyanakkor a könyvtár gyűjteménye a holokauszt után jelentősen megváltozott, mivel több mint 40 személyes hagyatékot, valamint rabbik és más, korábban Magyarországon létező zsidó közösségek könyvtárait kapta meg. 1946-ban és 1970-ben Scheiber professzor felsorolja a könyvtár által kapott új szerzeményeket.¹¹ Ezt követően, 1950-ben a Pesti Izraelita Hitközség (PIH) könyvtára a Rabbiképző könyvtárával egyesült, és a Magyar Izraeliták Országos Könyvtára néven működött tovább. A PIH könyvtára elsősorban Bacher Vilmos, Kohn Sámuel és Weisz Miksa rabbiképzős professzorok hagyatékáról volt híres. A PIH két középiskolájának könyvgyűjteményét is könyvtárunk-

⁵ SCHEIBER Sándor, *Zsidó könyvek sorsa Magyarországon a német megszállás idején*, in *Magyar Könyvszemle* 86 (1970), 233–235, 233.

⁶ REMETE László, *Egy visszahozott hadizsákmány*, in *Magyar Könyvszemle* 109 (1993), 419–429, 419–420.

⁷ VOLENSZKY Paula, *Nyolcvanas évek a Rabbiképző Könyvtárában*, a *Magyar Zsidó Levéltár* kutatási blogja, hozzáférés: 2026. június 7., URL: <https://www.milev.hu/kutatasblog/category/konyvtar>

⁸ REMETE, *Egy visszahozott*, 422.

⁹ REMETE, *Egy visszahozott*, 423.

¹⁰ SCHEIBER, *Könyvtár*, 73.

¹¹ SCHEIBER, *Könyvtár*, 74–77. és SCHEIBER, *Zsidó könyvek*, 233–235.

nak adományozták.¹² A második világháború vége és 1950 között a könyvtár állománya az 1944. március 19. előtti állományához képest több, mint kétszeresére nőtt, túllépve a 100 000 kötetet.¹³ Ez főleg mennyiségi változásokat eredményezett, és egy igen terjedelmes fölőspéldány-állományt. Habár a remittenda állomány számos példánya a korábbi tulajdonosi bejegyzések alapján muzeális státuszt élvez, mégis csak részben pótolta a német megszállás alatt elveszett értékes – régi és ritka – gyűjteményt. Ezeknek a holokauszt utáni hagyatékoknak a valódi gyűjteményi integrálása, nevezetesen rendezése és katalogizálása még 40 évet váratott magára a munkaerőhiány miatt, ahogy annak sikereiről és kihívásairól Remete László könyvtárigazgató beszámol,¹⁴ de gyakorlatilag a részleges feldolgozottság és az IKR-re való áttérés miatt 60-70 évig befejezetlen maradt. Tovább nehezítette a helyzetet később, hogy az 1950-ig bekerült háború utáni hagyatékok egyre inkább összekeveredtek az Eichmann által kifosztott alapgyűjteménnyel, főleg, amikor az 1998-99-es épületátalakításkor a könyvtárat a második emeletről a földszintre és első emeletre költöztették.

Provenienciakutatás és újabb restitúciók

A gyűjtemény 1999 után is fennálló raktározási problémái, a katalogizálás, szolgáltatás és állományvédelem olyan energiákat emésztett fel, hogy az 1988-89-es restitúciót követő két-három évtizedben nem merült fel annak a komoly igénye és lehetősége, hogy a könyvtár nácizmus alatt elveszett javainak kutatása folytatódjon. Az elmúlt 12 év erőfeszítései – a jelenlegi gyűjtemény katalogizálása, restaurálása és digitalizálása, valamint az ezekkel kapcsolatos állományrevízió – viszont ismét rávilágított arra a problémára, hogy hiányzik a Rabbiképző Könyvtárának az 1944-es kifosztása előtti időszakra vonatkozó teljes katalógusa. Az online katalógus az 1944-45-ben felé-

re csökkent alapgyűjtemény és az 1945–1950 között bekerült zsidó könyvtárak összekeveredett állományának a bibliográfiái és példányadatait tartalmazza, továbbá az 1950 és 2026 között bekerült kurrensebb szakirodalom katalógusrekordjait. A '44 előtti teljes katalógus szükségessége még égetőbbé vált, miután 2021-ben – egy magyar rabbi hagyatékának belföldi és külföldi elárverezése során – a gyűjteményünkben szarmazó értékes régi és ritka példányokat azonosítottunk be. A muzeális dokumentumok aukciós ház által digitális formában való visszaszolgáltatása és a beadótól érkező részleges kártérítés könyvtárvezetői szemmel nézve az eredeti példányok elvesztését csak csekély mértékben kompenzálta. Ezt követően, egyre több értékes könyvet fedeztünk fel különböző külföldi, főként izraeli aukciókon, leginkább a könyvtár 1877-től használt bélyegzőinek és raktári jelzeteinek beazonosításával, továbbá a korábbi tulajdonosok és hagyományozók (pl. Lelio Della Torre, Ehrlich Ede, Hochmuth Ábrahám, Brill Sámuel Löw és Bloch Mózes) tulajdonbélyegzői és possessorbejegyzései alapján. Egyre világosabbá vált a kurrens aukciókon történő felbukkanások, továbbá a korábbi aukciós katalógusokban végzett mélyfúrások alapján is, hogy az 1944 előtti gyűjteményből szarmazó régi és ritka könyvek, továbbá kéziratok – amelyeket főleg a nácizmus idején raboltak el, továbbá a kommunizmus éveiben és az azt követően loptak el – hosszú évtizedek óta keringenek a nemzetközi régikönyv-piacon. Az elmúlt 4-5 évben végzett provenienciakutatás, értékmentő aukciófigyelés révén (amelynek e sorok írója „elkövetőjévé” és „megszállottjává” vált) és Dr. Peresztegi Ágnes, intézményünk restitúciós ügyeiben eljáró ügyvédje – pro bono végzett jogászai munkájának – köszönhetően több régi és ritka könyvet sikerült visszaszerezni aukciós házaktól, fizikai vagy digitális formátumban. A digitális restitúció mindkét esete Izraelben történt. A nagy értékű régi könyvek közül első helyen említendő Ábrahám Farisszol 16. századi első kiadású művének unikális példánya, amely először írja le héberül Amerika őslakosságát, természetrajzát és állatvilágát.¹⁵ Az egyik oldalon (33b) az új kontinens

¹² LÖWINGER Sámuel, *Országos Zsidó Központi Könyvtár, Új Élet*, 1950. március 9., 1.; SCHEIBER, *Zsidó könyvek*, 233., lásd még: SCHEIBER Sándor, *A Magyar Izraeliták Országos Könyvtára*, in *Könyvtári Figyelő* 19 (1973), 170–175, 172.

¹³ REMETE László, *Az Országos Rabbiképző Intézet könyvtárának rekonstrukciójáról*, in *Évkönyv [Országos Rabbiképző Intézet]* (1985/1991): 389–401, 389.

¹⁴ REMETE László, *Az Országos Rabbiképző*, 400–401.; REMETE, *A Rabbiképző Intézet százhusz éves könyvtára*, in „A tanítás az élet kapuja”: Tanulmányok az Országos Rabbiképző Intézet fennállásának 120. évfordulója alkalmából, szerk. SCHWEITZER József, GÁBOR György, HAJNAL Piroska és SCHWEITZER Gábor, Universitas Kiadó – Országos Főrabbi Hivatal, 1999, 76.

¹⁵ Farisszol bejáratos volt Ercole d'Este ferrarai herceg és Lorenzo de Medici firenzei udvarába is. Az itt szerzett földrajzi ismeretek alapján megírta az első héber művet, amely Afrika, Ázsia és Európa mellett az Újvilág felfedezéséről számol be (*Igeret Orchot Olam* [„Levél a világ útvonalaírói”, Velence: Zuan di Gara, 1586, első kiadás.]. Ebben Amerika indián törzseiről, hegyeiről és erdeiről, valamint vadállatairól ír, az egyik oldalon pedig (33b) az új kontinens (Erec Chadasa) háromszög alakú ábráját találjuk. A digitális példány elérése Könyvtárunkban: <https://diglib.or-zse.hu/xmlui/handle/123456789/2344>

háromszög alakú rajza látható (1. sz. kép). A címlap tulajdonosi bejegyzése (Is Gër) alapján Ábrahám Graziané – a híres modenai rabbié és az első ismert itáliai zsidó könyvgyűjtő – volt a kötet, amelyben a tőle származó lapszéli megjegyzések sora található. A másik könyvritkaság Jichák Hájim Cantarini padovai orvos és rabbi *Páhád Jichák* [„Izsák félelme”] című műve (Amsterdam, 1685), amely a padovai zsidó közösség pogromtól való csodás megmenekülését örökíti meg (2. sz. kép).¹⁶ Az aukciós ügyek kapcsán arra a következtetésre jutottunk, hogy a külföldi jogrendszerek és a nemzeti örökségvédelmi szabályozások közötti eltérések megnehezítik az ilyen jellegű visszaszerzést és visszaszolgáltatást. Ennek egyfajta judaisztikai közgyűjteményi szabályozásaként született meg az Izraeli Nemzeti Könyvtár és Association of Jewish Libraries irányításával egy úgynevezett *White Paper on Judaica Provenance* elnevezésű dokumentum, amely a bizonytalan provenienciájú judaika könyvek és kéziratok kezelésével kapcsolatos best practice-t mutatja be konkrét példákkal.¹⁷

A restitúció ennél hálásabb és sok esetben sikeresebb területe a náciizmus idején elrabolt és később közgyűjteményekben felfedezett, sok esetben muzeális példányok restitúciója. A náci megszállás alatt ellopott kincseinkre 2022-ben a Heidelbergi Zsidó Tanulmányok Főiskolája (Hochschule für Jüdische Studien Heidelberg) hívta fel a figyelmünket. A könyvgyűjteményük provenienciakutatása során a főiskola könyvtárának munkatársai 17 db olyan kötetet találtak, amelyeket intézményünkben raboltak el 1944-ben Eichmann utasítására. A köteteket, melyek közül négy példány 16. századi héber antikva, 2023. április 26-án ünnepélyes keretek között szolgáltatták vissza intézményünkbe – ahogy arról korábban beszámoltunk.¹⁸

Ez az esemény e sorok írójára – aki személyesen vehette át a náciizmus idején elkobzott köteteket – döntő hatást gyakorolt. A korábbi ismert 1944-es gyűjteménytörténeti esemény ismét aktualitássá vált, és annak gondolata, hogy a náciizmus ideje alatt elkobzott javaink további felfedezésére esély lehet, a további kutatások irányát is meghatározta. Tanulni pedig a heidelbergi kollégáktól tudtam, leginkább Philipp Zschommlertől, aki a provenienciakutatást és a könyvek beazonosítását – könyvtárunk tulajdonbélyegzője és a korábbi tulajdonosok possessori jelölései alapján – elvégezte. A heidelbergi intézmény által visszajuttatott kötetek részletei és proveniencia jelölései (tulajdonbélyegzők, régi raktári jelzetek stb.) a Looted Cultural Assets adatbázisban elérhetők.¹⁹ A felfedezett kötetek származása különösen érdekes, mivel azok Emil Davidovič rabbi könyvhagyatékával kerültek Heidelbergbe.²⁰ A négy db 16. századi kötet közül kettő Maimonidész vallásjogi kódexének, a Misné Tórának 1574–75-ben Velencében megjelent kiadását tartalmazza, amelyhez Jóséf Káró, 16. századi kabbalista és vallásjogász kommentárja társul. Rossz állapotukra való tekintettel, a kötetek teljes restaurálásán estek át az NKA 2024-ben megvalósított pályázata segítségével.²¹ A provenienciakutatás szempontjából külön érdekesség Sámuel Zarza művének, a *Mekor Hájimnak* [„Élet forrása”] Sámuel ben Mose Kazim szerkesztésében 1559-ben Padovában megjelent kiadása. A címlapon Lelio Della Torre rabbi tulajdonbélyegzője található meg, amely a heidelbergi kolléga számára fontos adat volt, és később számomra is alapinformációvá vált a könyvek származás-kutatásában. Kaufmann Dávid 1877-ben vásárolta meg a Rabbiképző számára Lelio Della Torre, a Padovai Rabbiképző tanárának 1404 tételből álló könyvtárát, amely héber kéziratokban, ősnymtatványokban

¹⁶ 1684 nyarán, amikor a Habsburg császári csapatok összecsaptak a Budát elfoglaló törökökkel, a padovai keresztények körében az a pletyka terjedt el, hogy a zsidók a muszlim törökök győzelméért fohászkodnak bűntőlve – miközben ők azért bűntőltek és imádkoztak csupán, mert aznap épp áv hó 9-e (a Szentély pusztulásának gyásznapija) volt. A feldühödött csőcselék a gettó ostromára indult, romboltak és gyújtogattak, de mielőtt nagyobb pusztítást okozhattak volna, a velencei dózse utasítására a hatóságok a zsidók védelmére keltek (lásd erről még: <https://or-zse.hu/cantarini-izsak-felelme/>).

A példány címlapján szereplő tulajdonbélyegző alapján a könyv Lelio Della Torre gyűjteményének részeként 1877-ben került a Rabbiképző Könyvtárába. A kötet értékét Izsák megkötözésének/feláldozásának metszet ábrázolása is emeli.

A digitális példány elérése könyvtárunkban: <https://digilib.or-zse.hu/xmlui/handle/123456789/2362>

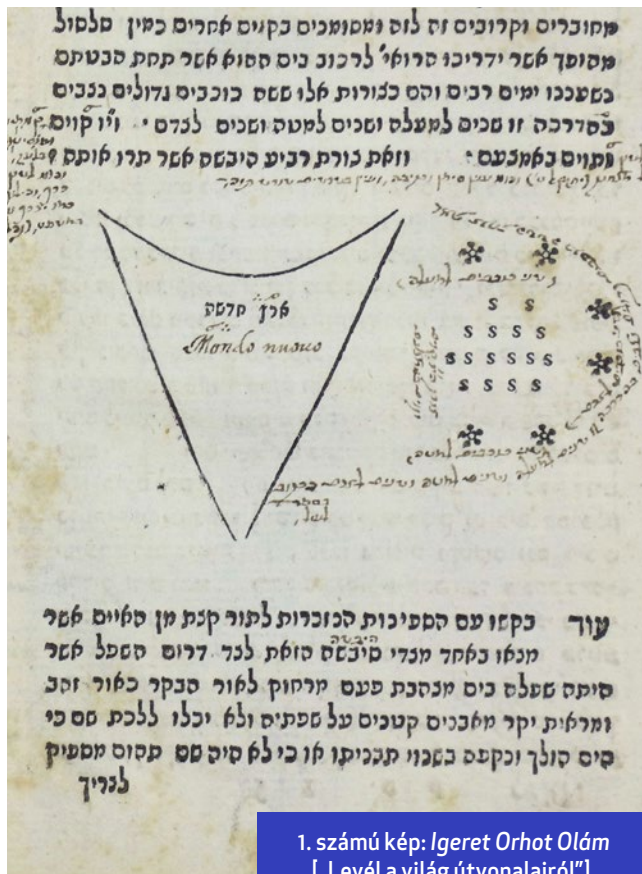
¹⁷ *White Paper on Judaica Provenance*, URL: <https://jewishlibraries.org/publications/white-paper-on-judaica-provenance/>, hozzáférés: 2026. június 7.

¹⁸ TAMÁSI, Az OR-ZSE Könyvtárából, 4–6.

¹⁹ https://db.lootedculturalassets.de/index.php/Detail/entities/11116?lang=en_US, hozzáférés: 2026. június 7.

²⁰ Az Emil Davidovič hagyatékának származáskutatásáról a Budapesti Rabbiképző Könyvtárával kapcsolatban lásd Balázs TAMÁSI – Philipp ZSCHOMMLER, *Die Plünderung der Bibliothek des Budapester Rabbinerseminars und Perspektiven einer Wiederherstellung*, in *Aktuelle Forschungen zum nationalsozialistischen Kulturgutraub im östlichen Europa*, DigiOst, Vol. 20., Hg. Daniela MATHUBER and Tillmann TEGELER, Frank & Timme, 2024, 19–43., 31–33; általánosabban lásd Philipp ZSCHOMMLER, *NS-Raubgut an der Hochschule für Jüdische Studien. Die Provenienzen im Nachlass des Rabbiners Emil Davidovic*, in *Bibliotheksdiens* 54 (2020)/10–11: 793–804.

²¹ A kötetek jelentőségéről és restaurálásáról lásd: *Maimonidész Misne Torájának 16. század végi velencei kiadása*, URL: <https://or-zse.hu/maimonidesz-misne-tora/>, hozzáférés: 2026. június 7.

1. számú kép: Igeret Orhot Olám
[„Levél a világ útvonalaírói”],
Velenec, Zuan di Gara, 1586, első
kiadás. Címlap és az új kontinens
háromszög alakú rajza (33b)

2. számú kép: Jichak Haim Contarini,
Pachad Jichak, Amszterdam, 1685

3. számú kép: a heidelbergi restitúció során visszakapott 16. századi héber antikvák címlapjain szereplő és további fontosabb gyűjteményi tulajdonbélyegzőik

és antikvákban gazdag állományával a Rabbiképző Könyvtárának első és egyben mindmáig legértékesebb alapgyűjteménye. A Sámuel Zarza-kötet kultúrtörténeti érdekességéről és 2025-ben NKA-pályázatban megvalósuló restaurálásáról külön is beszámoltunk könyvtárunk honlapján.²² A könyvritkaságainkkal kapcsolatos hosszabb-rövidebb ismertetéseket és e könyvek leírását is kollégám, Geiger Luca készítette el hatalmas lelkesedéssel, amiért ezúton is hálás vagyok neki.

A szálak egy része már 2023 elején közvetlenül Prágába vezetett, miután január 11-én Michael Nosek, a prágai Documentation Centre for Property Transfers of the Cultural Assets of WW II Victims [A második világháború áldozatainak kulturális javait érintő tulajdonátörházások dokumentációs központja] munkatársa, egy

rövid e-maillal küldött nekem. Arról tájékoztatott, hogy a Cseh Nemzeti Könyvtárban kutatásaik során 17 kötetet azonosítottak a Rabbiképző Eichmann-zsákmányából. Megdöbbentő egybeesés, hogy mind Heidelbergben, mind pedig a Cseh Nemzeti Könyvtárban 17 dokumentum bukkant fel. Megkezdődtek a tárgyalások a Cseh Kulturális Minisztériummal, és őszintén reméljük, hogy sikeres megállapodás születik, habár ez idáig még nem kaptunk további értesítést a restitúcióról. Ezen új információk nyomán, megpróbáltam korabeli, esetleg 1944-es dokumentumokat találni az Eichmann-zsákmányról a prágai Zsidó Múzeum online adatbázisában. De a levéltári dokumentumok helyett teljes meglepetésére a prágai Zsidó Múzeum adatbázisában 14 kötetnyi, Eichmann által elkobzott kéziratos fedeztem fel – miután „végső kétségbeesésemben” intézményünk cseh elnevezését – a Budapesti, Knihovna rabínského

²² Szakmai beszámoló az NKA 208111/00163 sz. pályázathoz. Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtárában őrzött 16. századi könyvritkaság restaurálásáról, URL: <https://konyvtar.or-zse.hu/allomanyvedelem/nka-2025/>, Hozzáférés: 2026. június 7.

semináre”-t – írtam az adatbázis keresőjébe. A proveniencia adat nélkül valószínűleg nem találtam volna rá a Prágában őrzött állományra, még akkor is hasznosnak bizonyult ez a feldolgozottsági szint, ha érthetetlen módon kizárólag cseh nyelven szerepelt a katalógusban. Ezt követően Lenka Uličnával, a kéziratok kurátorával vettük fel a kapcsolatot, információinak köszönhetően további kéziratokat azonosítottam, így az 1944-ben könyvtárunkból elrabolt és jelenleg Prágai Zsidó Múzeum gyűjteményében található kéziratok száma 19-re emelkedett. A 16. és 19. század közöttre datálható kéziratok közül kiemelném a legkorábbit, amely egy kalligrafikus héber írással pergamenre írt 16. századi ünnepi imakönyv (máchor), amelynek egyes lapjain a kezdőszavakat díszítő geometrikus motívumok szerepelnek. A kéziratok beazonosításához könyvtárunk intézménytörténeti archívumában kutattam, és rátaláltam Löwinger Sámuelnek, aki előbb tehetséges rabbihallgató, majd rabbiképző tanár és végül 1942-től az intézmény igazgatója volt, a feltehetően 1930 körül készített és kézzel írt Rabbiképző kéziratait felsoroló listájára. A helyenként csak hevenyészett, egy-két szavas címleírást tartalmazó listán több kéziratot is sikerült beazonosítani. A kéziratgyűjteménnyel kapcsolatos ismereteimet illetően a prágai kéziratok és a saját archívumban őrzött lista felfedezése is komoly előrelépést jelentett. A kéziratállományt érintő és fentebb már említett 2021-2022-es restaurálási és digitalizálási projekt során elvégzett revíziót egy 1970-ben, egy 1990-1991-ben és 2003-ban készült kéziratlista, továbbá az Izraeli Nemzeti Könyvtárban található korábbi mikrofilmjeink alapján készített katalógus rekordok alapján tudtam elvégezni. Ezt a képet jelentősen árnyalta a prágai kéziratok felfedezése és a Löwinger-féle régi kéziratlista felbukkanása. Ezt követően a kéziratgyűjtemény 1944 előtti rekonstrukciójához fogtam, amelynek során a továbbiakban a Lelio Della Torre hagyatékáról 1872-ben posztumusz kiadott katalógust is alapul vettem.²³ A kéziratgyűjtemény alapítástól napjainkig terjedő történetére vonatkozó kutatási eredményeimet egy 2025-ben megjelent tanulmányban később publikáltam.²⁴ Prága eközben további meglepetéseket tartogatott. A Prágai Zsidó Múzeum kollégáival történt kapcsolatfelvételt követően szervezett online találkozón Michal Bušek, a prágai Zsidó Múzeum könyvtárának vezetője – teljes megdöbbenésünkre – arról tájékoztatott minket, hogy gyűjteményükben további közel 1850 kötet található, amely az Eichmann-zsákmány részeként szintén a könyvtárunkból került Prágába. A további

azonosítás megkönnyítése érdekében 2023 júniusában összeállítottuk és elküldtük a legfontosabb, 1944 előtti könyvhagyatékok tulajdonosi bélyegzőinek listáját, valamint könyvtárunk tulajdonosi bélyegzőinek több változatát és a második világháború előtti tipikus könyvtári raktári jeleket. Konkrétabb információt kaptam az Prágában lévő Eichmann-zsákmányról, amikor 2024. szeptember 17–18-án a prágai Documentation Center által szervezett konferencia résztvevőjeként meglátogattam a Prágai Zsidó Múzeumot, és megtekintettem a 1944-ben könyvtárunkból ellopott könyvgyűjtemény néhány különleges darabját (4. számú kép). A könyvtárigazgató és könyvtáros kollégája, Ivan Kohut ekkor már beavattak abba is, hogy a könyvek száma összesen 1854 db, és később egy levélben megadták a könyvek évszázadok szerinti osztályozását, valamint a 16. századi példányok bibliográfiai adatait. Az állomány 18 db 16. századi héber antikvából és közel 60 példány 17. századi héber nyomtatványból áll. A többi 18., 19. és 20. századi megjelenésű könyv. A múzeum vezetésének hivatalos szándéknyilatkozata is megszületett arról, hogy a gyűjteményt vissza fogják szolgáltatni. A restitúcióra reményeink szerint legkésőbb 2027-ben kerül sor az intézmény alapításának 150-ik évfordulója alkalmából.

4. számú kép: A szerző a Prágai Zsidó Múzeum Könyvtárában az Eichmann-zsákmány egyik újonnan felfedezett 16. századi kötetével

²³ *Catalogue de la bibliothèque hébraïco-judaïque de feu Monsieur le professeur Lelio Della Torre*, Padova, 1872.

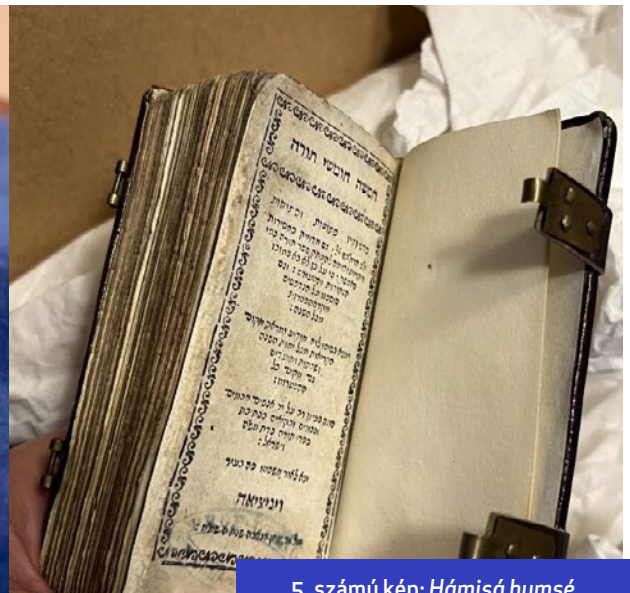
²⁴ TAMÁSI Balázs, *The History and Provenance of the Hebrew Manuscript Collection in the Budapest Rabbinical Seminary Library: Towards a Reconstruction of Its State in 1944*, in *Wissenschaft des Judentums in Hungarian Lands: Institutions, Protagonists, Topics, Context, and Current Challenges*, ed. Viktória BÁNYAI, Gábor BuzÁSI, Stefan SCHORCH, Tamás VÍSI, Berlin, De Gruyter, 2025, 301–330.

Egyik legfrissebb restitúciós sikerünk New York-ban történt. Miután 2024. október 4-én a New York-i Dél-kerületi Bíróság úgy döntött,²⁵ hogy egy 1588–89-ben Velencében nyomtatott miniatűr héber Szentírás-kiadás (*Hámisá humsé Tóra* [Mózes öt könyve], Velence, Giovanni di Gara, 1588; Haftarot, 1589. 32°, 162+60 fol.) – amely szintén az Eichmann-szállítmány részeként 1944-ben került ki a gyűjteményünkéből – 2025 szeptemberében vissza-kerülhetett könyvtárunkba (5. számú kép).

A könyvritkaságot egy amerikai aukciós ház honlapján sikerült felfedeznem még 2023 februárjában. E ritka könyv beazonosítását ismét a tulajdonosi bélyegző – feltehetően restaurátor által eltávolítani megkísérelt – maradványai és sziluettje könnyítette meg számomra, amely egyértelműen jelezte a könyv Della Torre-gyűjteményből való származását. A muzeális dokumentum könyvtári nyilvántartásokra, katalógusokra támaszkodó dokumentációját prompt módon kellett elkészíteni ahhoz, hogy a magyar hatóságok kérésünkre értesítsék és megfelelő módon tájékoztassák az amerikai hatóságokat. Az úgynevezett Della Torre-Humás visszaszerzését dr. Bagdány Judit, a Kulturális Javak Főosztály (Építésügyi és Köz-

lekedési Minisztérium) hatósági műtárgy referense segítette, intézményünk részéről a jogi képviselőttr. Peresztegi Ágnes végezte. A könyvritkaság New York-i Magyar Nagykövetségen történő ünnepélyes és hivatalos visszaszolgáltatására 2025. szeptember 10-én került sor.

Egy 2025 őszén a New York Times-ban könyvtárunkról megjelent és az egyetemmel is foglalkozó cikk a Rabbiképző Könyvtárának 1944-es kifosztásáról, az 1988-89-ben Prágából visszatért állományról és az OR-ZSE könyvtárának legújabb restitúciós eredményeiről számol be (Heidelberget, Prágát, New York-ot és Torontót említve), továbbá a könyvtár újonnan épült raktárában történő állományrendezési projektről is említést tesz.²⁶ Az Association of Jewish Librarians amerikai könyvtári szervezet online konferenciáján 2025. június 25-én külön konferencia panelt szerveztünk *The Exodus of Hungarian Jewish Books: The Looting of the Library of the Budapest Rabbinical Seminary in 1944 and Its Current Restitution* címmel, amely a Rabbiképző restitúciójáról szólt, bevonva a heidelbergi és prágai kollégákat. Az ennek keretében megtartott előadásomat követően, Nadav Sharon, aki a Torontói

5. számú kép: *Hámisá humsé Tóra* [Mózes öt könyve], Velence, Giovanni di Gara, 1588; Haftarot, 1589. 32°, 162+60 fol.²⁶

²⁵ A hírről a New York-i sajtó is beszámolt: Sophie CLARK, *Ancient Jewish Book Discovered in NY 80 Years After It Was Looted*, in *Newsweek*, 2024 október 9., URL: <https://www.newsweek.com/ancient-jewish-book-discovered-after-being-stolen-1965568>

²⁶ Catherine HICKLEY, *Rebuilding a Jewish History Library, book by book*, in *The New York Times*, 2025. szeptember 8., URL: <https://www.nytimes.com/2025/09/08/arts/jewish-theological-seminary-library-budapest-books-nazis.html>.

Egyetem Thomas Fisher Régi-Ritka Könyvgyűjteménynek judaika könyvtárosa, azzal keresett meg, hogy egy gyűjteményünkől 1944-ben elkobzott rendkívül ritka 18. századi héber költemény-kötetet szeretnének visszaszolgáltatni. A New York Times-ban is hivatkozott Torontó Egyetem részéről történő restitúcióra a tervek szerint rövidesen sor kerül. Philipp Zschommler, heidelbergi kolléga könyvtárunkhoz kapcsolódóan továbbfolytatott provenienciakutatásai sem maradtak eredmény nélkül: 2025. november 12-én három további, 19. századi könyvet szolgáltatott vissza a Hochschule für Jüdische Studien Heidelberg gyűjteményéből, amikor az OR-ZSE Könyvtárába látogatott.²⁷

Befejező gondolatok

Az elmúlt időszak legfrissebb provenienciakutatásai során a Rabbiképző Könyvtárából, azon belül gyakran a Della Torre-hagyatékából származó és főként 1944-ben kikerült értékes kéziratokat, továbbá régi könyveket sikerült beazonosítani külföldi közgyűjteményekben. Egy 16. századi Prágában megjelent héber antikvának egyik izraeli aukciósház részéről történő visszaszolgáltatása is éppen folyamatban van. A kutatás mégis félig-meddig a „tű a szénakazalban” alapon működtethető, és emiatt a szisztematikus ku-

tatást hosszú távon csak egy, a korábban is említett 1944 előtti teljes – a kéziratokat, a régi és ritka könyveket és a 19-20. századi állományt leíró – katalógus rekonstruálásával lehetne biztosítani. Ehhez a csak töredékesen fennmaradt régi kéziratos katalógusok, listák, nyilvántartások, tulajdonbélyegzők összegyűjtése, digitalizálása és adatbázisba történő átírása kezdődött el az elmúlt egy-másfél évben. További tapasztalat, hogy a fizikai restitúció nem minden esetben kivitelezhető, ilyenkor a digitális példány repatriálására kell törekedni, vagy ha az sem lehetséges, akkor a proveniencia adatok összegyűjtése és esetleg az új lelőhely feltérképezése marad. Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtárának hosszú távú célja a további, projektszerű és még szervezettebb provenienciakutatás, továbbá a fizikai és részben virtuális restitúció. Mindezek eddigi és újabb eredményeit – terveink szerint – az intézmény alapításának 150-ik évfordulója alkalmából, 2027-ben rendezett kiállítás keretében is be szeretnénk mutatni.

A szerző – könyvtárigazgatói megbízása mellett – hebraista, az OR-ZSE egyetemi docense.

DR. TAMÁSI BALÁZS

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem
Könyvtára

Fotó: OR-ZSE

²⁷ Lásd: Heidelberg University of Jewish Studies University, *Second restitution to the rabbinical seminary in Budapest*, 2025. december 16., URL: <https://www.hfjs.eu/en/university/central-facilities/student-union/second-restitution-to-the-rabbinical-seminary-in-budapest.html>, továbbá ugyanerről lásd: *Újabb elrabolt könyvek tértek vissza*, 2025. november 13., URL: <https://or-zse.hu/ujabb-elrabolt-konyvek-tertek-vissza/>, hozzáférés: 2026. június 7.

A megelőző állományvédelem a jövő gyűjteményeinek záloga

Március 19-én, Kecskeméten rendezték meg az EKE szakmai találkozóját: *Muzeális könyvtári terek, régikönyves gyűjtemények preventív állományvédelme: egy aktuális eset tanulságai* címmel. A nagy érdeklődésre tekintettel az esemény online is követhető volt.

Bán Magdolna

A nyitóelőadást az esemény házigazdája **Bán Magdolna** tartotta, aki az intézményük állományvédelmi munkáját mutatta be. Ismertette a két gyűjtemény, a könyvtár és levéltár történetét és elhelyezését, valamint azokat a fejlesztéseket, amelyek a dokumentumok biztonságos megőrzését szolgálják. Prezentációja kitért a második világháború és az államosítás okozta károkra, valamint a későbbi felújításokra is. A 2004 óta nyilvános könyvtárként működő intézményben az elmúlt években számos fejlesztést valósítottak meg. Kamera- és riasztórendszert építettek ki, tűzbiztos ajtót szereltek fel, korszerűsítették az elektromos hálózatot, padlóburkolatot cseréltek, páncélszekrényeket újítottak fel. A 2000-es évek közepétől az intézmény egyedi restaurálás mellett helyszíni restaurálásra is sikerrel pályázott, melynek eredményeként számos muzeális kötet részesült állagmegóvásban. A levéltári terekben fődémerősítés, polcrendszer bővítés és nyílászárócserék történtek. A kutatók részére kialakított helyiség megújulása folyamatos. A gyűjtemény komoly figyelmet fordít az állományvédelemre: pályázati forrásból hāti porszívót, könyvszkennert vásárolt, a raktárhelyiségekbe rolót szereltetett fel. Jövőbeli cél egy elektronikus kutatási felület kialakítása, amely szolgáltatási díj ellenében bárki számára igénybe vehető.

Ásványi Ilona

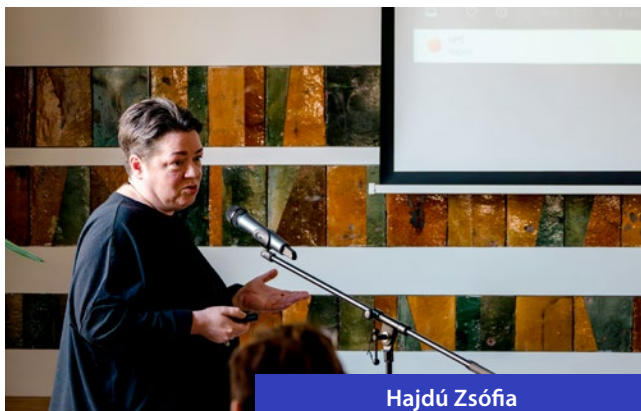
Mivel a találkozó témáját a Pannonhalmán történt kenyérbogár fertőzés adta, a szakmai napon az érintett gyűjtemény vezetője is megszólalt. **Ásványi Ilona** előadásában a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár történetét és állományvédelmi kihívásait mutatta be. Ismertette a klasszicista teremkönyvtár sokrétű használatát, amely nemcsak tudományos és egyházi célokat szolgál, hanem jelentős turisztikai helyszín, évi 70-100 ezer látogatóval. A nagy látogatószám és a klímaváltozás egyaránt hozzájárult a kenyérbogár-fertőzés kialakulásához. A vis major helyzet miatt a könyvtárterem polcainak állapota is felmérésre került, ahol szerencsére nem találtak rovarfertőzést. Az állományvédelem kapcsán kiemelte, hogy a tűzvagy- és állagvédelem mellett ide kell sorolni a digitalizálást is, amely megvédi az eredeti dokumentumot a használatból adódó károsodástól. Őszintén beszélt arról, hogy a szakemberhiány, a szűkös költségvetés, valamint a sok feladat, milyen nehézségeket eredményez a gyűjtemények megőrzésében. Bemutatta, hogy az állományvédelem területének legfontosabb feladatai – a megfelelő tárolási és raktározási körülmények, az optimális hőmérséklet- és páratartalom biztosítása, a takarítás, a kártevők elleni védekezés és az állagvédelem – hogyan valósulnak meg az ország legrégebbi gyűjteményében.

Hajdú Zsófia, a PRE-CON Kft. vezetője előadásában a Pannonhalmán történt kenyérbogár-fertőzés felszámolásának folyamatát ismertette. A szakemberek 2024 szeptemberében, a Múzeumi Állományvédelmi Bizottság és az OSZK szakvéleményét követően kezdték meg a munkát. Ez a vizsgálat kenyér- és múzeumbogár fertőzést mutatott ki. Mivel ilyen mértékű fertőzés korábban nem fordult elő hazai gyűjteményben, először egy részletes mentési tervet dolgoztak ki. A fertőtlenítési munkák 2025 júniusában kezdődtek, a könyveket anoxiás eljárással kezelték, melyhez 20 fok feletti hőmérsékletre volt szükség. A vegyszermentes módszer lényege, a fertőzött tárgyakat zárt térbe helyezik és mesterségesen megvonják az oxigént. A hónapokig tartó folyamat során 100 000 kötetet, 3000 ládát és 151 könyvcsomagot mozgattak és kezeltek a szakemberek. A könyvek 6 hetet töltöttek nitrogénes környezetben, hogy minden rovar elpusztuljon, a csomagok oxigén és páratartalmát folyamatosan ellenőrizték. A kötetek kezelése mellett párhuzamosan zajlott a polcok és a padlózat tisztítása, javítása és fertőtlenítése. A kicsomagolás és átvizsgálás során további problémák, por- és penészszennyezés is előkerült, ami újabb beavatkozásokat tett szükségessé. A hatalmas méretű munkáról és az állomány átfogó tisztításról videófelvétel is készült, melyet remélhetőleg hamarosan megtekinthetünk.

Dicső Ágnes

Dicső Ágnes prezentációjában a könyvtári és múzeumi terek rovarkártvői elleni védekezés rendszerét mutatta be, különös tekintettel a reprezentatív teremkönyvtárakra. Az előadás „blokkol-figyel-elzár-kezel” kulcsszavakra épült. Kiemelte, hogy a védekezés első lépése a kártevők fizikai távoltartása az épület és a terek megfelelő műszaki kialakításával. Fontos a megfelelő klíma fenntartása, az élelmiszerek és növények kizárása. A második elem a monitoring, melynek során nemcsak a műtárgyakat, hanem az egész környezetet kell vizsgálni: sarkokat, csővezetéseket, beázásokat.

Hajdú Zsófia

A fertőzött vagy fertőzésgyanús tárgyakat el kell zárni. A bizonyítottan fertőzött műtárgyakat hűtve, míg a fertőzésgyanús eseteket megfigyelés céljából átlátható csomagolásban kell tárolni. A negyedik kulcsszó a kezelés. A fertőzött tárgyak mentesítése során leggyakrabban oxigénelvonást alkalmaznak, de használatos a nitrogénes vagy szén-dioxidos megoldás, a gyorsfagyasztás, illetve bizonyos esetekben a hőkezelés is. Vegyszeres megoldásként a gázosítást említette, ami speciális szaktudást igényel. Az előadó kihangsúlyozta a megelőzés, a rendszeres képzés és az állományvédelmi szakemberek szerepének jelentőségét, felhívta a figyelmet a klímaváltozás hatásaira és figyelmeztetett a megfelelő védőfelszerelések használatára is.

Peller Tamás előadása a gyűjteményekre vonatkozó katasztrófavédelmi terv elkészítéséhez nyújtott segítséget. Gyűjteményeinket különféle veszélyek fenyegetik: vízkár, penész, tűz, rovarfertőzés, klímaváltozás, vegyi szennyezés vagy árvíz. Váratlanul jelentkeznek, és helyrehozhatatlan károkat okozhatnak a műtárgyakban és gyűjteményekben. Ezért fontos a tudatos felkészülés és megelőzés. A katasztrófavédelmi terv egy adott gyűjteményre szabott cselekvési terv, amely figyelembe veszi az épület, a környezet és a gyűjtemény sajátosságait. Lényeges, hogy a terv

tartalmát minden munkatárs ismerje. Elkészítésében restaurátorok, állományvédelmi szakemberek, üzemeltetők, munkavédelmi felelősök és a gyűjtemény dolgozói közösen vesznek részt. A dokumentum célja, hogy meghatározza a megelőzés, a mentés és a helyreállítás lépéseit. Az előadó kiemelte, hogy az első lépés a legfontosabb. Olyan egyszerű dolgok is súlyos veszélyforrást jelenthetnek, mint a por, a magas páratartalom, az elavult elektromos hálózat vagy egy hibás kapcsoló. Külföldi és hazai példákon keresztül, fotókkal illusztrálva mutatta be a beázások, levéltári tüzek következményeit és az elektromos hibákból eredő károkat.

Peller Tamás

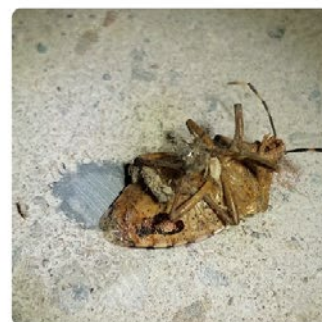
kenyérbogár
szürkés pikkelyke
tolvajbogár
múzeumbogár
kis kopogóbogár
ruhamoly
ezüstös ősovar
házcincér, stb.

pincebogár
könyvtetű, stb.

futóbogarak
légy
erdei csótány, stb.

poloskák
harlekinkatica
katicabogár, stb.

pók
százlábú, stb.

kérdésével, pl. hogy a látogatók a ruházaton és cipőn keresztül jelentős mennyiségű port és szennyeződést vihetnek be az épületbe. A megelőzés érdekében olyan egyszerű, de hatékony megoldásokat javasolt, mint a ruhatárhasználat, a lábtörlők, karbantartott légtechnikai berendezések alkalmazása, az étel és ital fogyasztás korlátozása. Előadásában arra hívta fel a figyelmet, hogy az állományvédelem nem csupán technikai feladat, hanem tudatos, szabályozott, komplex szemléletmód: a megelőzés, az ellenőrzés és a látogatói működés összehangolása.

Orosz Péter

Orosz Péter

Az utolsó előadó **Orosz Katalin** az állományvédelem kockázatait ismertette, különös tekintettel a környezeti tényezőkre és a kiállítási, illetve tárolási gyakorlatokra. Bemutatta a papír és a bőr károsodási folyamatait, kiemelve a savas hidrolízis és az oxidáció szerepét. Előbbit a nedvesség és a savas anyagok jelenléte gyorsítja, míg az oxidációs folyamatokat a fény, – különösen az UV-sugárzás – és a levegő oxigénje fokozza. E folyamatok együttesen sárgulást, törékenységet és szerkezeti gyengülést okoznak. Kiemelte a savas papírok és a növényi cserzésű bőrkötések fokozott sérülékenységét. Hangsúlyozta a megfelelő kiállítási és csomagolóanyagok használatát. A formaldehidet kibocsátó MDF lapból készült vitrinek helyett formaldehidmentes vagy speciálisan kezelt anyagokat javasolt, megfelelő festési és száradási idővel, valamint savmentes kartonokat és papírokat ajánlott.

Felhívta a figyelmet a nem megfelelő ragasztók és egyes műanyag alapú kiállítási anyagok hosszú távú kockázataira is. A könyvek kiállításával kapcsolatban a megfelelő alátámasztás fontosságát emelte ki, továbbá hangsúlyozta a fény és a por károsító szerepét az öregedésben, a kifakulásban és a penészesedésben. Végül gyakorlati tanácsokat adott a könyvek és bőrkötések tisztításához, és óva intette a hallgatóságot a házi javításoktól valamint a bőrápoló szerek használatától.

A hosszú nyúló szakmai nap előadásai elsősorban arra helyezték a hangsúlyt, hogy a kulturális örökséget őrző intézmények miként tudnak hatékonyan reagálni az emberi jelenlétből, a környezeti hatásokból és a technológiai működésből fakadó kockázatokra. Az előadók hangsúlyozták a preventív állományvédelem jelentőségét, kiemelték, hogy az állományvédelem olyan komplex feladat, amelyben a műszaki háttér, a tudatos üzemeltetés, a látogatói szemléletformálás, és a szabályozás egyaránt meghatározó szerepet játszik.

[A konferencia teljes anyaga megtalálható az EKE Youtube-csatornáján.](#)

GÁBORIK JUDIT

Debreceni Református Kollégium
Nagykönyvtára és Teológiai Szakkönyvtára

Fotó: Papp Attila, Hajdú Zsófia

„Mint gyökér a szikkadt földből” – kiállítás a Ráday Gyűjteményben a Dunamelléki Református Egyházkerület történelmi örökségéről

A 2027. január végéig megtekinthető időszak kiállítás két részből áll: a földszinti része egy átfogóbb egyháztörténelmi tárlat, az alsó szinten pedig a dunamelléki gyülekezetek által kölcsönadott tárgyak a múlt szakrai tereit és a személyes történeteket idézik fel. A kiállítás az egyházkerület jubileumi emlékévének programjaiba illeszkedik, amelyek a 450 éve tartott hercegszöllősi zsinat, az ott elfogadott kánonok kihirdetése és az egyházkerület megalakulása előtt tiszteleg.

A kiállításra érkezőket a kemsei szószékkorona fogadja, amely alatt a pomázi szószék márványba vésett verssorai olvashatóak: „*Ez Hely Isten' Háza, Menyország' Kapuja...*” Mindezzel utalva arra, hogy a Ráday Gyűjtemény is, és az időszak kiállítás is, az a hely kíván lenni, ahol Isten élő Igéjéről tehetünk hitvallást.

Arra nem vállalkozhattunk, hogy a teljesség igényével mutassuk be Dunamellék múltját, inkább a jelentős fordulópontokra koncentráltunk. Ezekben az összekötő szál, hogy – miképpen a kopár, letarolt földből is újra kisarjad a gyökér – az egyház története is a kríziseket követő megújulások története. A kiállítás első egységei a kezdetekről szólnak.

A 16. század történelmünk egyik legnehezebb korszaka volt. A mohácsi megsemmisítő csatavesztést követően belső hatalmi harcok is gyengítették az országot. A középső rész – Dunamellék – tartós hadszíntérre vált, ami rendkívüli terheket, állandó fenyegetettséget és teljes kiszolgáltatottságot jelentett az itt élők számára. Ebben a helyzetben, a Wittenbergből hazatérő diákok révén jelent meg a reformáció. Dunamellék első nagy hatású reformátora a még inkább evangélikusnak tekinthető Sztárai Mihály (1500–c.1575) volt, aki Baranyában és Szlavóniában 120 gyülekezetet hozott létre, és 1553-ban megszervezte a baranyai szuperintendenciát (püspökséget). Még életében váltotta őt mind a püspökségben, mind az egyházszervezői munkában Szegedi Kis István (1505–1572), aki 1558 után a kálvini irányt követte.

Az egyháztörténeti kiállítás központi tárlója kiemeli a *Hercegszöllősi Kánonok* unikum példányát, mellette látható az ún. Sztárai kehely – amely jóval a reformáció előtt készült és katolikus használatból került át a református úrvacsorai használatba – és az OSZK-ból kölcsönzött *Baranyai Kánonok* (a hercegszöllősinek mintául szolgáló előzmény) kézirata.

1576-ban Veresmarti Illés püspök Hercegszöllőstre hívott össze zsinatot. Az ott elfogadott, magyar és latin nyelven szövegezett, a rákövetkező évben Pápán kinyomtatott *Hercegszöllősi Kánonok* szabálygyűjteménye attól különleges dokumentum, hogy ez az első zsinat (hivatalos testület) által szentesített, református egyházalkotmány. Nemcsak Baranya és régiója, hanem idővel a teljes magyar reformátusság is átvette vagy beépítette saját egyházkerületi kánonjába, és egészen a 18. század végéig meghatározta az egyházi struktúrát. A *Hercegszöllősi Kánonok* 46 cikkelye konfesszionális tételekkel kezdődik: egyedül Istennek kell engedelmeskednünk, aki az egyetlen igaz Isten; és egylényegű létező a Szentháromságban.

Ezután az egyházkormányzat alapelemeivel és a korabeli egyházszervezet rögzítésével folytatódnak a cikelyek. Nagy részük a lelkipásztorok számára fogalmaz meg szabályt és kötelezettséget: a hivatás viselésére, a méltó magatartásra, az istentiszteleti rendre (a keresztség és az úrvacsora kiszolgáltatásának módjára) vonatkozó előírásokat. A hívek közössége számára adott szabályok között akad olyan, ami ma már meghaladottnak tekinthető – például a tánc tilalma; a szombati, vasárnapi és hétfői esküvő tilalma; a nők papi hivatalának tilalma – összességében azonban ezek az előírások olyan mértékletes, békességet és testvéri közösséget célzó modellt adnak eléink, amely nem veszített érvényéből.

Szintén a kezdeteket idézik a kiállított úrasztali terítők, amelyek a történelmi kulturális kölcsönhatásokról is vallanak: a himzésekben és a keresztelőkancsokban megjelenik a török formavilág – anélkül, hogy ez a szakrális funkciót bármilyen mértékben is érintette volna.

A kiállítás másik nagy egységében láthatóak a reformáció első évszázadainak jelentős kötetei (például a Vizsolyi Biblia, Szegedi Kis István teológiai összegzése, Kálvin *Institutioja*, a Dunamelléki Református Egyházkerület első fennmaradt jegyzőkönyve 1626-tól kezdődően). A nyomtatott kötetek nagy része a Ráday család könyvtárából való, de például Tolnai Beke Mihály *Album amicorum*a, azaz heidelbergi peregrinációs emlékkönyve (1591–1596) a Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltárának példánya.

A hódoltságot korát követő 18. század ismét nehéz időket hozott. Az 1731-ben kiadott *Carolina Resolutio* erősen korlátozta a protestáns egyházak autonómiáját – a rendelkezések célja egyértelműen a protestánsok visszaszorítása, és a katolicizmus domináns helyzetbe emelése volt. Vallásgyakorlat csak kijelölt településeken volt engedélyezett, a lelkészek a helyi katolikus eszerek ellenőrzése alá kerültek. A vegyes házasságok, a dekrétális eskü, a cenzúra, a templomok használata és sok más egyéb kérdés konfliktusokat szült. Mivel a protestáns egyházak vezetőivel az udvar nem tárgyalt, patrónus világi gondnokok (főgondnokok, kurátorok) látták el egyházuk képviselését. Dunamelléken a Ráday család tagjai (Ráday Pál, Ráday Gedeon, Ráday II. Gedeon) nemzedékeken át töltötték be ezt a szerepet, hozzájuk futottak be a legkülönbözőbb panaszok és segélykérések az egyes gyülekezetekből. A műemlékkönyvtár nagy tárlójában nagy mennyiségben láthatók ezek a dokumentumok. Ezt a korszakot II. József Türelmi Rendelete zárta le 1781-ben, nagyrészt visszaadva az evangélikusok, a reformátusok és a görög-keletiek vallásgyakorlásának szabadságát.

Ezt követően felgyorsult a protestáns egyházak önszerveződése és intézményrendszerük kiépülése. A rendelet utáni évtizedekben mindenütt, így Dunamellék-szerte is megindult az engedélyezett templomok építése. Ekkor kezdődött az a folyamat is, amelynek eredményeként Pest nemcsak az ország fővárosává, hanem a Dunamelléki Református Egyházkerület központjává is vált. Itt előbb magát a közösséget kellett megszervezni, s azt követően 1801-től indult meg az akkori Széna (ma Kálvin) téri templom építése. Egy kiállított látványterven láthatjuk, hogy milyen lett volna, ha az eredetileg tervezett kéttornyú formában épül meg. A kiállítás megemlékezik a korszak nagy püspökeiről, Báthori Gáborról és még inkább Török Pálról, akinek palástja és térdeplőzsámolya is megtekinthető – az ő életművéhez kapcsolódik a budapesti Teológiai Akadémia létrejötte, a Ráday könyvtár megvásárlása, a Bethesda és más intézmények megalapítása.

A 20. század ismét a nehéz időköt hozta el – kiállításunkban egy első és egy második világháborús, ún. „hadifogoly” Biblia és kéziratok prédikációskönyv idézi fel a hadifogságban is hűségesen szolgálni próbáló lelkesek emlékét. A kiállítást egy nagy tabló zárja a rendszerváltás óta épült dunamelléki református templomok listájával és fotóival – a szikkadt földből ismét sarjad a gyökér, azoknak a gyülekezeti közösségeknek köszönhetően, akik az építkezések mögött állnak.

Van egyháztörténetünk, és vannak történeteink, ezért is hívtuk meg a kiállítás második részében azokat a gyülekezeteket, amelyek erre készek voltak és megosztották velünk nemcsak a tárgyaikat, hanem a tárgyaikhoz kapcsolódó történeteiket is. Tárgyak, amelyek méltónak találtattak a megőrzésre, sok esetben akkor is, ha nem muzeális értéket képviselnek. Ezek lehetnek kopottak, sérültek, lehetnek akár nemesféműből, akár értéktelennek tűnő anyagból; érkezhetnek hozzánk az elmúlás romjai közül, hiszen sok esetben ezzel is találkozunk a gyűjtés során a múzeum munkatársai. Mindennek az volt a célja, hogy az egyházkerület gyülekezetei részesei lehessenek ez által is a közös múltnak, és örömük legyen abban, hogy a saját történetüket megosztják a látogatókkal.

Az 1913-ban lebontott kemsei templom megmaradt tárgyai a Néprajzi Múzeumból kerültek kölcsönzésre. A pápai Pannonia Reformata múzeumból érkezett nemeskei karzatmellvédek és templomajtó pedig a „népi mennyországunk” is nevezett festett baranyai templomok világát mutatja be. A régi templompadok – legyenek azok akár a megégett laskói padok – nagy része már lebontásra került, de mindig emlékeztetnek az előző nemzedékek hűségére. Egyházládák, különböző perselyek mesélik évszázadok mindennapjait a gyülekezeteink életéről. Ilyen például a hévizgyörki egyházláda, amelynek történetét Volunter Anett, a gyülekezet tagja alaposan kikutatta az iratanyagban.

Megcsodálható a decsi gyülekezet két 18. századi festett egyházládája is. A Dab-Dömsödi gyülekezet 19. századi ládája különleges zárszerkezetével hívja fel magára a látogató figyelmét, és a templom falán nem olyan régen megtalált templomépítési dokumentum említi a Ráday családot (mint a falu földbirtokosait).

A Kálvin téri gyülekezet a Török Pál püspökhöz is kapcsolódó különleges vasládájáról anekdotát is őriz a gyülekezet, amely a teológia alapításának korát idézi fel: *„Pénzkezelési szabályok hozattak, egyszersmind elhatározottat, hogy egy erős vasláda szereztessék a pénz- és okmányok őrizésére 3 kulccsal, melyek egyike a lelkésznél, másika a gondnoknál, harmadika a pénztárnoknál álljon... Szerzettek is ily ládát pár év múlva sok utánjárással 40 frtéért.”¹*

A Kálvin téri gyülekezet ládájához egy különösen kedves anekdota kapcsolódik, amelyet a nemrég elhunyt Ritoók Zsigmond professzor úrtól hallottam, aki a Kálvin téri gyülekezet gondnoka is volt hosszú ideig. Török Pál² minden erejével és tudásával küzdött a református oktatásügyért. Küzdött a Pesten létesítendő teológiáért is, de az anyagi feltételek még nem voltak adottak a komolyabb lépéshez. Egy alkalommal a gyülekezet elöljárói nagyon lehangoltak voltak, amikor Török Pál újra előhozta ezt a kérdést.

Hát nincs pénz! – mondták.

Hát mi az, ami itt van mögöttem? – mutatott Török Pál a nagy vasládára.

Pénzes láda – mondták az elöljárók.

Hát akkor mitől félnek, miért hitetlenkednek?

Állítólag ekkor még egy árva fillér sem volt a ládában. A teológiai oktatás végül megindult 1855-ben, ami sokak adakozása révén valósulhatott meg.

Láthatóak egy tárlóban Ablonczy Dániel és a felesége kézzel faragott bábjai, amelyeket a gyermekmunkában használtak, de azok az igés táblák is, amelyek az 50-es, 60-as években nem hiányozhattak otthonaink faláról. A Baranyai Egyházmegye gyűjteményéből olyan klenódiumok kerültek kiállításra, amelyeket egykor a ma már szinte alig élő gyülekezetek templomaiban használtak. Ezeknek a tárgyaknak megrázó ereje van.

A nagykőrösi és a bogyszlói gyülekezet féltve őrzött régi úrasztali terítőit (1726, 1734) küldte el a kiállításra, sok más különleges tárggyal együtt. Végül az elmúlt évszázadok gazdag anyagából megérkezünk a mába, a legmodernebb ezüst–arany úrvacsorai kehelyig és tálig, amelyet egy család készíttetett két lelkész-nemzedéknyi elődje emlékére. Mindez ösztönözze életünket arra, hogy váljék majd egyszer megőrzendő értéké a mi történetünk is, nemzedékről nemzedékre!

A kiállítás 2027. január 30-ig látogatható a Ráday Gyűjtemény Bibliamúzeumában és Könyvtárában.

DR. BEREZ ÁGNES

Dunamelléki Református Egyházkerület
Ráday Gyűjteménye

TIMÁR GABRIELLA

Dunamelléki Református Egyházkerület
Ráday Gyűjteménye – Bibliamúzeum

Fotó: Füle Tamás, Ágoston István

¹ FARKAS József, *A Pesti Református Egyház 101 éves története*, Kecskemét, 1898. 103.

² Török Pál református lelkész, 1860-tól a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke 1883-ig.

Szomszédolás az Evangélikus Országos Könyvtárban – szakmai találkozás, közgyűlés és közös örökségünk felfedezése

A könyvtárak világában különösen fontosak azok az alkalmak, amikor a szakmai közösség tagjai nemcsak online kapcsolódhatnak egymáshoz, hanem személyesen is találkozhatnak, tapasztalatot cserélhetnek, megismerhetik egymás intézményeit és közösen gondolkodhatnak hivatásuk aktuális kérdéseiről. Ilyen esemény volt az Egyházi Könyvtárak Egyesülete (EKE) idei közgyűlése és szakmai napja is, amelynek ezúttal az Evangélikus Országos Könyvtár adott otthont a Magyarországi Evangélikus Egyház Üllői úti székházában.

A rendezvényre az ország különböző pontjairól érkeztek könyvtáros kollégák, hogy részt vegyenek az egyesület éves közgyűlésén, majd betekintést nyerjenek az Evangélikus Országos Könyvtár munkájába, gyűjteményeibe és mindennapi szakmai tevékenységébe.

Áhítattal indult a nap

A találkozó a reggeli órákban közös áhítattal kezdődött. Az alkalmon **Dr. Lackner Pál** püspök, az Evangélikus Országos Gyűjtemény igazgatója szolgált igei üzenettel, amely méltó lelki keretet adott a nap eseményeinek. Az áhítat során a résztvevők együtt gondolkozhattak a szolgálat, a közösség és a kulturális örökség megőrzésének felelősségéről. Az alkalom ünnepélyességét tovább emelte **Dr. Kertész Botond**, levéltárvezető kántori szolgálata, amely zenei gazdagságával segítette az elcsendesedést és a közös ráhangolódást.

Dr. Lackner Pál

A résztvevők számára már a nap első perceiben érzékelhető volt, hogy az egyházi könyvtári munka nem pusztán szakmai tevékenység, hanem kulturális és lelki küldetés is: a múlt értékeinek megőrzése, a jelen szolgálata és a jövő generációinak támogatása.

Baranya Péter

Határozatképes közgyűlés a kápolnában

A hivatalos program 10 órakor kezdődött a székház kápolnájában, ahol az Egyházi Könyvtárak Egyesülése megtartotta éves közgyűlését. A megjelent tagság biztosította a határozatképességet, így a közgyűlés a tervezett napirend szerint kezdhetette meg munkáját.

A tanácskozás középpontjában az egyesület elmúlt évének értékelése, valamint a kötelező beszámolók megtárgyalása állt.

A jelenlévők meghallgatták **Baranya Péter** elnök éves beszámolóját, amely átfogó képet adott az EKE 2025. évi tevékenységéről, szakmai programjairól, együttműködéseiről és eredményeiről.

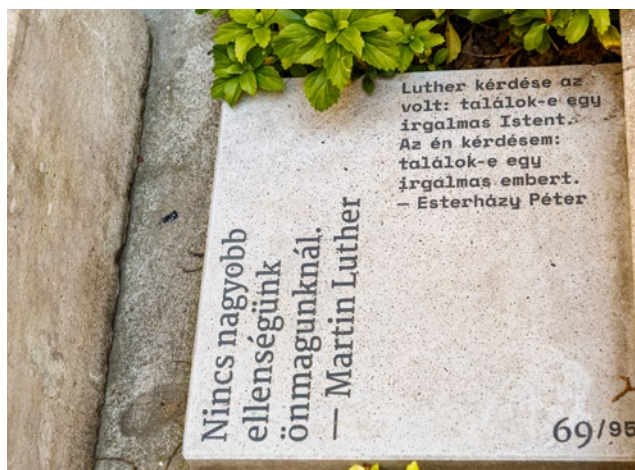
Ezt követően Bácskai-Horváth Hajnalka titkár ismertette a titkári beszámolót, amely az egyesület szervezeti működéséről, adminisztratív feladatairól és a tagsággal kapcsolatos ügyekről adott tájékoztatást. Kelecseny Mónika kamarás szavait, távolléte miatt, Balogh Ferenc elnökségi tag tolmácsolta és az egyesület gazdálkodásának gyakorlati kérdéseit valamint a pénzügyi folyamatok alakulását mutatta be.

A felügyelőbizottság munkájáról és az EKE 2025. évi gazdasági beszámolójáról Dr. Lackner Pál, a felügyelőbizottság elnöke számolt be. Tájékoztatásából kiderült, hogy az egyesület működése a jogszabályi és pénzügyi előírásoknak megfelelően zajlott, a gazdálkodás átlátható és szabályszerű volt. A közgyűlés a beszámolókat megvitatta, majd egyhangúlag elfogadta mind az elnöki, titkári és kamarási jelentéseket, mind pedig a felügyelőbizottság beszámolóját és az EKE 2025. évi gazdasági beszámolóját. A közgyűlés lezárásával a résztvevők figyelme a szakmai programokra irányult, amelyek az idei „Szomszédolás” rendezvény központi elemét jelentették.

Különleges kincsek nyomában

A szakmai nap első állomásaként Dr. Lackner Pál az EOGY igazgatója mutatta be a résztvevőknek az Üllői úti székház templomát. A rövid ismertető nemcsak az épület történetét tárta a hallgatóság elé, hanem ráirányította a figyelmet az itt őrzött egyedülálló kulturális értékekre is.

Különleges érdeklődés övezte Luther Márton végrendeletének bemutatását. A reformáció történetének e kiemelkedő dokumentuma nemcsak történeti jelentősége miatt figyelemre méltó, hanem azért is, mert kézzelfogható kapcsolatot teremt a magyarországi evangélikusság és az európai protestáns örökség között.

A résztvevők számára különleges élményt jelentett, hogy a reformáció egyik legfontosabb alakjához kapcsolódó dokumentumot közvetlen közlőrl is megismerhették.

Három csoportban az evangélikus örökség nyomában

A program ezt követően három párhuzamos csoportban folytatódott. A látogatók vezetett séták keretében ismerhették meg az Üllői úti székház történetét, valamint az itt működő könyvtári gyűjteményeket. Az egyes csoportokat Balogh Kriszta, Halász Gabriella, Dr. Lackner Pál és Rezessy Anita, illetve Winkler Anna és Tenczer S. Boróka kísérte végig a helyszíneken.

A résztvevők betekintést nyerhettek a Podmaniczky–Dégenfeld Könyvtár történetébe, megismerhették annak kialakulását és gyűjteményi sajátosságait. A gyűjtemény különlegességét az adja, hogy egy művelt főúri házaspár, báró Podmaniczky Géza és felesége, gróf Dégenfeld-Schomberg Berta közel harmincezer kötetes kastélykönyvtára maradt fenn benne. A felbecsülhetetlen tudományos és történeti értéket képviselő állomány nem csupán a korabeli műveltség és könyvkultúra lenyomata, hanem személyes közelségbe is hozza egy századfordulón élt főúri család mindennapjait. A könyvek, útleírások, albumok és egyéb dokumentumok révén kirajzolódik, hogy merre utaztak, milyen tudományos és művészeti kérdések foglalkoztatták őket, milyen irodalmat olvastak szívesen, és hogyan kapcsolódtak koruk szellemi áramlataihoz. A gyűjtemény így egyszerre szolgál történeti forrásként és egy letűnt életforma különleges lenyomataként.

Hasonló érdeklődés kísérte az Esterházy Péter és Gitta Könyvtár bemutatását is. A látogatók nemcsak az írói hagyatékhoz kapcsolódó gyűjtemény egyes darabjait ismerhették meg, hanem betekintést kaptak annak feldolgozási és kutathatósági kérdéseibe is.

A könyvtárban **Dr. Hafner Zoltán** irodalomtörténész, a könyvtár tudományos munkatársa tartott ismertést Esterházy Péter írói munkásságáról, valamint arról a nagyszabású kiállításról, amely közel egy éven át volt látogatható, és idén februárban zárult. Előadásában bemutatta továbbá a napokban megjelent Esterházy-kiállítás katalógusát is, amely a tárlat anyagát és szakmai eredményeit foglalja össze. A résztvevők így nemcsak a könyvtári gyűjteményt, hanem az Esterházy-hagyaték tudományos feldolgozásának és bemutatásának hátterét is megismerhették.

Dr. Hafner Zoltán

A vezetett programok során a résztvevők számos olyan háttérinformációt hallhattak, amely a nagyközönség számára ritkán válik hozzáférhetővé. A könyvtárak története, az állományok gyarapodása, a restaurálási és digitalizálási munkák, valamint a kutatói érdeklődés legérdekesebb példái egyaránt szóba kerültek.

Előadások a könyvtári műhelymunkáról

A közös ebédet követően a szakmai nap előadásokkal folytatódott.

Balogh Kriszta

Elsőként **Balogh Kriszta** könyvtárvezető mutatta be az Evangélikus Országos Könyvtár szakmai munkáját. Előadásában átfogó képet adott az intézmény működéséről, feladatairól és aktuális projektjeiről, valamint beszélt azokról az országos és egyházi együttműködésekéről, amelyek meghatározzák a könyvtár mindennapi tevékenységét. Bemutatta a könyvtári munkatársak sokrétű és egymásra épülő, integrált szakmai tevékenységét, a könyvtárban és a digitális műhelyben zajló munkafolyamatokat, valamint az elmúlt évek jelentős eredményeit. Külön hangsúlyt kapott a gyűjtemények feltárása, a digitalizálási programok előrehaladása és a szolgáltatások fejlesztése.

Az előadás ugyanakkor őszintén szólt az intézmény előtt álló kihívásokról is, mindenekelőtt a megfelelő gyűjteményi raktár hiányából fakadó nehézségekről, amelyek egyre komolyabb problémát jelentenek az állomány biztonságos elhelyezése és gyarapítása szempontjából. A könyvtárvezető végül a könyvtári csapat jövőbeni terveit és fejlesztési elképzeléseit is ismertette, amelyek célja a gyűjtemények hosszú távú megőrzése és még szélesebb körű hozzáférhetővé tétele.

A hallgatóság betekintést kapott abba is, hogy egy országos egyházi szakkönyvtár miként tud egyszerre megfelelni a hagyományörzés és a modern információszolgáltatás kihívásainak.

Winkler Anna

A délután második előadója **Winkler Anna** régikönyves könyvtáros volt, aki „A gyülekezeti anyagok feldolgozása az Evangélikus Országos Könyvtár nemeskéri anyagán keresztül, valamint válogatás gyűjteményünk néhány különösen értékes és érdekes köteteiből” címmel tartott előadást. Az előadás izgalmas példákon keresztül szemléltette, hogyan válhatnak kutathatóvá a gyülekezeti gyűjtemények dokumentumai, és milyen tudományos értékeket rejtene a sokszor évszázadokon át megőrzött kötetek. A bemutatott könyvek között több olyan ritkaság is szerepelt, amelyek nemcsak egyháztörténeti, hanem művelődéstörténeti szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bírnak.

Találkozások, kapcsolatok, közös jövő

A szakmai nap végére egyértelművé vált, hogy az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének „Szomszédolás” programja jóval több egyszerű intézménylátogatásnál. Lehetőséget teremt a személyes kapcsolatok erősítésére, a szakmai tapasztalatok megosztására és arra, hogy a különböző egyházi könyvtárak munkatársai közösen gondolkodjanak a jövő kihívásairól.

A rendezvényen közel hetven könyvtáros szakember vett részt az ország különböző egyházi és egyéb közgyűjteményeiből. A közgyűlés és a szakmai programok során nemcsak a hivatalos előadások és bemutatók kaptak hangsúlyt, hanem azok a személyes beszélgetések is, amelyek a szünetekben, az épületbejárások során vagy éppen az ebéd mellett alakultak ki. Ezek az alkalmak gyakran ugyanolyan értékesek, mint az előadások, hiszen lehetőséget adnak a jó gyakorlatok megosztására, új együttműködések kialakítására és a szakmai kapcsolatok elmélyítésére.

Az Evangélikus Országos Könyvtár vendéglátóként nemcsak gyűjteményeinek értékeit mutatta meg, hanem azt a szakmai és közösségi elkötelezettséget is, amely az intézmény mindennapi működését jellemzi. A résztvevők betekintést nyerhettek abba a sokrétű munkába, amely a történeti állományok megőrzésétől és feldolgozásától kezdve a digitalizáláson át a tudományos kutatás támogatásáig számos területet ölel fel.

A nap során többször is megfogalmazódott, hogy az egyházi könyvtárak napjainkban egyszerre őrzik a múlt emlékeit és szolgálják a jelen közösségeit. Feladatuk nem csupán a dokumentumok megőrzése, hanem azok értelmezése, kutathatóvá tétele és továbbadása is a következő generációk számára.

A résztvevők gazdag szakmai élményekkel, új ismeretekkel és megerősített kapcsolatokkal térhettek haza. A rendezvény ismét bebizonyította, hogy az egyházi könyvtárak közössége élő, összetartó és nyitott szakmai hálózatot alkot, amelynek tagjai közös felelősséget éreznek kulturális és egyházi örökségünk megőrzéséért.

A Szomszédolás idején állomása nem csupán egy sikeresen lebonyolított szakmai nap volt, hanem találkozás közös értékeinkkel, történelmünkkel és egymással is. Az Evangélikus Országos Könyvtárban töltött nap méltó módon mutatta meg, hogy a könyvtárak nem egyszerűen könyvek őrzőhelyei, hanem olyan szellemi műhelyek és közösségi terek, amelyek múltat, jelent és jövőt kapcsolnak össze.

BALOGH KRISZTA
Evangélikus Országos Könyvtár

Fotó: Balogh Ferenc

Öt előadás, öt nézőpont, egy történelmi sorsforduló

MOHÁCS 500 – A Váci Egyházmegyei Könyvtár előadássorozata

MOHÁCS 500

„Csapásra nyújtá vaskezét
A sors Mohács felett,
S Mohács egy véres honfisir,
Egy nemzet átka lett...” (Tátrányi Béla)

MÁRCIUS

5
CSÜTÖRTÖK
MÁRCIUS

MAGYARORSZÁG A JAGELLÓK KORÁBAN
DR. KRISTÓF ILONA (ESZTERHÁZY K. KATOLIKUS EGYETEM, EGER)
18:00 ÓRA
VÁC, MIGAZZI K. TÉR 4. KOLPING HÁZ

MÁRCIUS

26
CSÜTÖRTÖK
ÁPRILIS

MILYEN CSATA VOLT A MOHÁCSI CSATA?
DR. NÉGYESI LAJOS (NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM, BUDAPEST)
17:00 ÓRA
VÁC, MIGAZZI K. TÉR 4. KOLPING HÁZ

ÁPRILIS

29
SZERDA
MÁJUS

EGY KÖZISMERT CSATA KÖZISMERT (?) FORRÁSA – BRODARICS ISTVÁN MOHÁCSRÓL ÍROTT HISTÓRIÁJA ÉS KONTEXTUSA
DR. KASZA PÉTER (SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM)
17:00 ÓRA
VÁC, GALAMB U. 1. PÜSPÖKVÁC

MÁJUS

13
SZERDA
JÚNIUS

MAGYAR–PÁPAI KAPCSOLATOK MOHÁCS ELŐTT
DR. NEMES GÁBOR (GYŐRI EGYHÁZMEGYEI GYŰJTEMÉNYI KÖZPONT)
17:00 ÓRA
VÁC, GALAMB U. 1. PÜSPÖKVÁC

JÚNIUS

10
SZERDA

A TÖRÖK KORI VÁC
MAG HELLA (TRAGOR IONÁC MŰZEUUM, VÁC)
17:00 ÓRA
VÁC MIGAZZI K. TÉR 4. KOLPING HÁZ

TÁMOGATÓINK: VÁCI KOLPING EGYESÜLET PÜSPÖKVÁC VÁCI EGYHÁZMEGYEI KÖNYVTÁR INFO: VÁCI EGYHÁZMEGYEI KÖNYVTÁR KÖNYVTAR@VACIEGYHAZMEGYE.HU

KÖNYVTÁRI ESTÉK

A mohácsi csata közelgő ötszázadik évfordulója alkalmat kínál arra, hogy újra végiggondoljuk a magyar történelem egyik legismertebb és legtöbbet vitatott eseményét. Fél évezred távlatából Mohácsra már nem csupán egy súlyos katonai vereségként tekintünk, hanem olyan történelmi fordulópontként is, amely hosszú időre befolyásolta az ország sorsát és fejlődését.

E gondolat jegyében szerveztük meg 2026 tavaszán és kora nyarán a *Mohács 500* című előadássorozatot. Célunk az volt, hogy a korszakot több nézőpontból, a legújabb kutatási eredmények fényében ismertessük meg az érdeklődőkkel; a helyi kapcsolódási pontot pedig Brodarics István váci püspök, a mohácsi csata legismertebb krónikásának alakja jelentette.

„Csapásra nyújtá vaskezét
a sors Mohács felett,
S Mohács egy véres honfisir,
Egy nemzet átka lett...”
(Tátrányi Béla)

A program tudatosan felépített ívet követett: a Jagelló-kori Magyarország általános helyzetétől indultunk, majd a csata hadtörténeti és forrástörténeti kérdésein keresztül jutottunk el a magyar–pápai kapcsolatok vizsgálatához, végül pedig a török kori Vác történetében láthattuk a mohácsi események helyi következményeit.

Könyvtári estéink első előadója **Dr. Kristóf Ilona**, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem tanszékvezető, docense volt, aki a Jagelló-kori Magyarország politikai és társadalmi viszonyait mutatta be. Az előadás egyik legfontosabb tanulsága az volt, hogy a Jagellók korát nem lehet egyszerűen a hanyatlás időszakaként értelmezni. A korszak sokkal összetettebb képet mutat: működő államszervezet, jelentős nemzetközi kapcsolatok és komoly belpolitikai kihívások egyaránt jellemezték. Megismerhettük a Hunyadi-kor örökségét, II. Ulászló és II. Lajos uralkodásának körülményeit, valamint azokat a diplomáciai és katonai folyamatokat, amelyek végül Mohács felé vezettek. Izgalmas volt annak bemutatása, hogy a Magyar Királyság milyen helyet foglalt el a korabeli Európában, hogyan próbált megfelelni az egyre erősödő oszmán fenyegetés jelentette kihívásoknak, valamint miként árnyalják a legújabb kutatások a Jagelló-korról kialakult hagyományos képet.

A második alkalommal **Dr. Négyesi Lajos**, ezredes hadtörténész, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem tanára tartott előadást, amely a mohácsi ütközet katonai elemzésére vállalkozott. A résztvevők árnyalt képet kaptak a korabeli hadviselésről, a magyar és az osz-

mán hadsereg felépítéséről, valamint a csata lefolyásáról. Az előadó bemutatta a hadrendeket, a csatateradottságait és azokat a stratégiai döntéseket, amelyek meghatározták az ütközet kimenetelét. Az előadás egyik legizgalmasabb része a Moháccsal kapcsolatos történelmi mítoszok és leegyszerűsítések vizsgálata volt. Kiderült, hogy a vereség okai jóval összetettebbek annál, mint amit a közgondolkodás gyakran feltételez. A számos forrással alátámasztott, történelmi anekdotákkal és személyes élményekkel színesített előadás valóban maradandó élmény nyújtott. Megrendítő volt 500 év távlatából újra értelmezni a csata üzenetét: az ott harcoló, a kereszténységet védelmezni kívánó magyar hősök áldozatát és helytállását.

A harmadik előadásban **Dr. Kasza Péter**, az MTA doktora, a Szegedi Tudományegyetem tanszékvezetője a mohácsi csata legismertebb kortárs beszámolójának szerzőjét, Brodarics Istvánt állította a középpontba. Brodarics nemcsak szemtanúja volt az eseményeknek, hanem a korszak egyik legműveltebb humanista értelmiségi és egyházi vezetője is. Előadásában megismerhettük életútját, diplomáciai tevékenységét és azt a történelmi környezetet, amelyben megszületett a mohácsi csatáról írt híres műve. Az előadásnak rendkívül izgalmas része volt annak bemutatása, ahogyan már közvetlenül a csata után megkezdődött a történetek értelmezése és magyarázata. Brodarics műve nem csupán történelmi beszámoló, hanem egyben válasz is volt azokra a véleményekre, amelyek a vereség okait igyekeztek meghatározni. Az előadás rávilágított arra, hogy a történelmi emlékezet és a múlt értelmezése nem utólagos folyamat, hanem már az eseményekkel szinte egy időben elkezdődik.

A következő előadásban **Dr. Nemes Gábor**, a Győri Egyházmegyei Gyűjteményi Központ igazgatója a Magyar Királyság és a Szentszék kapcsolatát mutatta be a csatát megelőző évtizedekben. Az előadás érzékletes képet adott a XVI. század eleji Európa politikai viszonyairól. Megismerhettük a pápaság sajátos helyzetét, amely egyszerre jelentett egyházi és világi

hatalmat, valamint azokat a diplomáciai kihívásokat, amelyekkel a Szentszéknek az oszmán előretörés időszakában szembe kellett néznie. Kiemelt figyelmet kapott Lorenzo Campeggi bíboros magyarországi küldetése, amely jól szemléltette, hogy a pápaság milyen eszközökkel próbálta támogatni a Magyar Királyságot. Az előadás arra is rámutatott, hogy a török veszély elleni összefogást hogyan akadályozták Európa nagyhatalmainak egymással folytatott konfliktusai.

A sorozat záró előadásában **Mag Hella**, a Tragor Ignác Múzeum munkatársa helyi nézőpontból mutatta be a Mohács utáni évszázadokat. Az előadás a törökkori Vác történetét tárta a hallgatóság elé, gazdag forrásanyag, korabeli ábrázolások és régészeti leletek segítségével. Megismerhettük a város stratégiai szerepét, ismétlődő ostromait, a lakosság életkörülményeit és a hódoltság mindennapjait. A bemutatott adatok és régészeti eredmények révén kézzelfoghatóvá vált, miként jelentek meg helyi szinten azok a történelmi folyamatok, amelyekről a korábbi előadások országos és nemzetközi összefüggésekben szóltak. A sorozat így szimbolikusan is eljutott Mohácstól Vácig: a nagy történelmi eseményektől a helyi történelem világáig.

A sorozat egyik legnagyobb eredményének azt tartjuk, hogy az előadások körül fokozatosan kialakult egy visszatérő, elkötelezett hallgatói közösség. Számos résztvevő valamennyi alkalmon jelen volt, ugyanakkor minden előadás új érdeklődőket is vonzott. Ez örömteli tapasztalat volt! Reméljük, hogy az előadások nemcsak új ismereteket adtak, hanem közös gondolkodásra is ösztönöztek! Bízunk benne, hogy a kialakult érdeklődő közösség a jövőben is velünk tart majd a Könyvtári Esték további rendezvényein! Az előadások hamarosan visszanezhetők lesznek az egyházmegye youtube csatornáján és a könyvtár honlapján.

VARGA-KOHÁRI MÁRIA

Váci Egyházmegyei Könyvtár

Fotó: Varga-Kohári Mária

„A múlt hadi krónikája régi könyvekben és metszetekben elbeszélve.”

A bibliai példázatok mellett a klasszikus ókor krónikái is helyet kaptak. A tárlat következő egysége az ókori klasszikusok és a középkor lovagi eszményének világába vezeti a látogatót, ahol a történetírás és a költészet határmezsgyéjén elevenednek meg a múlt sorsfordító háborúi.

Kiemelkedő értéke a kiállításnak az a Vitéz János scriptoriumához köthető, 1470-ben Magyarországon másolt kódex (*Guido da Columna: Historia Troiana*, 1470.), amely a trójai háborút középkori lovagtörténetként beszéli el, tanúskodva a hazai humanista írásbeliség gazdagságáról. Mellette olyan könyvészeti ritkaságok sorakoznak, mint Hérodotosz, a „történelem atyjának” első rendszerezett kutatásai a görög-perzsa háborúkról, vagy Thuküdidész és Xenophón (*Opera omnia*. Firenze: Filippo Giunta, 1516.) precíz beszámolói a görög polgárháborúk és a „tízezrek” legendás hadjáratának korából. A könyv egykori tulajdonosának, Willibald Pirckheimernek (1470-1530) portréját személyes jóbarátja, Albrecht Dürer készítette el. A híres humanista nyomdász mesterek – Aldus Manutius vagy a Giunta-dinasztia – művei, köztük Vergilius illusztrált Aeneiasza a trójai faló metszetével, nemcsak a hadi eseményeket, hanem a korabeli nyomtatott könyvkultúra csúcsteljesítményeit is bemutatják.

A Római Birodalom katonai sikereinek hátterét világítják meg a kiállított klasszikus művek, ahol a hadviselés már nem csupán hősi eposz, hanem precízen dokumentált tudomány és államszervezési forma. Titus Livius monumentális műve (*Von Ankunfft und Ursprung des Römischen Reichs...* Strassburg, 1598.) és az „első modern történetíróként” tisztelt Leonardo Bruni (*De bello punico libri duo*. Augsburg, 1537) munkái a pun háborúk sorsfordító küzdelmeit és Hannibál alakját állítják középpontba. A kötetek – köztük a neves humanista, Justus Lipsius és a hadászati szakíró, Vegetius művei – részletes metszeteken keresztül mutatják be a római hadsereg technikai fölényét: a legendás castrák (táborok) mérnöki pontosságú alaprajzait, a katonai fegyelem szabályait, valamint az ókor „tankjait”, a tetőtől talpig páncélozott kataphrakt lovasokat. Ezek a 16–17. századi díszkiadások nemcsak az antik hadművészetet őrizték meg az utókor számára, hanem évszázadokon át zsinórmértékül szolgáltak az európai hadszervezés és stratégiai gondolkodás számára.

A kiállítás következő része a népvándorlás korának viharaitól a lovagi kultúra virágkorán át a keresztes hadjáratokig ível, bemutatva a „kard és kereszt” eszményének középkori kiteljesedését. A tárlat ezen egysége a népvándorlás korának drámai pillanatait és a középkori lovagi világot állítja párhuzamba, ahol a barbárnak nevezett hódítók és a keresztény lovagrendek krónikái találkoznak. Olyan monumentális művek elevenítik fel Attila, a hun király alakját, mint a Matthäus Merian rézmetszeteivel díszített világkrónika (*Johann Ludwig Gottfried: Historische Chronica...* Frankfurt am Main: Matthaeus Merian, 1674.) vagy Theobald Müller *Icones, sive imagines virorum bellica* című 1590-ben kiadott portrégyűjteménye. Az északi hódítók világát a Magnus-testvérek velencei és római kiadásai hozzák közelebb, amelyek a viking harcosok és a zord skandináv tájak egzotikumával bővítették el a korabeli Európát. A „kard és kereszt” valódi egysége a templomos lovagok és a keresztes hadjáratok történetében érhető tetten. Johann Basilius Herold (1514-1567) nyomdász, humanista, történész számos korábbi forrást, köztük kortárs jelentéseket használt fel művéhez (*De bello sacro continuatae historiae libri VI*. Basel, 1560.). A jezsuita Kolinovics Gábor latin nyelvű templomos rendtörténete (*Chronicon militaris ordinis equitum templariorum*. Pest, 1789.) a zarándokok védelmét és a hitetlenek elleni küzdelmet mutatja be. A kiállított metszeteken Szaladin szultán portréja és az askaloni csata ábrázolása is látható.

A 15–16. század fordulója a hadtörténet egyik leglátványosabb átalakulását hozta el, melyet a kiállítás I. Miksa német-római császár, az „utolsó lovag” alakja köré épít fel. Miksa nemcsak a *Theuerdank* című verses lovagregény fiktív hőseként, hanem a modern gyalogság, a landsknechtek megteremtőjeként is beírta magát a történelembe. A tárlat ritka metszetein – melyeket olyan mesterek jegyeznek, mint Hans Burgkmair vagy a fiatal Albrecht Dürer – meglepően sok a zsoldoskatonák világa: a 4–6 méteres pikák, a hivalkodóan szaggatott ruházat és a korai tűzfegyverek. Ezt a technikai és társadalmi váltást dokumentálják a korszak legfontosabb katonai kézikönyvei is, mint Leonhart Fronsperger hadijogi és szervezeti munkái, (*Fünff Bücher vonn Kriegs Regiment und Ordnung*, 1558.) melyek a haditanácsok és a csaták rendjét szabályozták a gyakran fegyelmezetlen seregekben.

A Schedel-krónika első modern nyomtatott Európa-térképe és Szulejmán szultán portréja vezeti be a kiállítás központját: a Mohács-vitrint. A kiállított művek a 16–17. századi történeti reprezentáció és a haditudósítás remekművei. Itt található a Nádasdy Ferenc által gondozott Mausoleum, Hunyadi János alakjával, Hieronymus Ortelius krónikája (*Chronologia, oder historische Beschreibung... Nürnberg, 1620.*) Nándorfehérvár 1521-es ostromának metszetével. Kiemelt jelentőségű Brodarics István kancellár hiteles jelentése a csatáról, valamint Thuróczy János krónikájának német nyelvű adaptációja. Veit Traut művében (*Türkischer Kayser Ankufft, Augsburg, 1543.*) már olvashatunk Tomori Pál kalocsai érsekről is. Különleges kötet Luther Márton 1527-es zsoldármagyarázata, amelyet a megözyegyült Habsburg Mária királynénak írt vigasztalásul. Martin Schrot címerkönyve pedig arra a példátlan áldozatra emlékeztet, amelyet a magyar egyház hozott: a csatamezőn Tomori Pállal együtt hét főpap áldozta életét. Michael Ostendorfer (1490–1559) német festő és metsző illusztrálta azt a kötetet, amely Bécs 1529-es első ostromát írja le, színezett fametszetekkel. Listi László *Magyar Márs* című eposza a barokk kor látványos stílusában dolgozza fel a nemzeti katasztrófát. A metszeteiken feltűnő égő városok, a török csaták ábrázolásai és a szultánok portréi egy olyan kort idéznek meg, amelyben a magyar sors a keresztény Európa védelmének szimbólumává vált.

A kiállítás bemutatja a 16. századi „újságokat” (Zeitungokat) is, amelyek a keresztény védelmi harcokról tájékoztatták a közvéleményt. Bécs 1529-es török ostromáról és a tizenöt éves háború eseményeiről, például a sziszeki győzelemről. Allain Manesson-Mallet és Buonaiuto Lorini hadmérnöki kézikönyvei az ostromtechnika és a tüzérség tudományos alapjait fektették le.

A metszeteiken janicsárok, magyar hajdúk és a korabeli ágyúk precíz rajzai láthatók, jelezve, hogy a háború ekkorra már összetett mérnöki feladattá vált. A gyűjtemény olyan ritka metszetekeket mutat be, mint a szálankeméni csata – a kor egyik legvéresebb ütközete. Luigi Ferdinando Marsigli, az „ezerarcú tudós katona”, aki nemcsak hadmérnökként és hírszerzőként szolgált, hanem Buda 1686-os visszafoglalásakor saját kezűleg mentette meg a pusztulástól Mátyás király Corvináit. Monumentális műve, *Az Oszmán Birodalom katonai állapotáról (L'état militaire de l'empire Ottoman. Hága, 1732.)*, tartalmazza az oszmán birodalom térképét és ma is a korszak egyik legfontosabb forrása. A bemutatott kötetek, dokumentumok között feltűnnek olyan különlegességek is, mint I. Lipót császár udvari könyvtárából származó aranyozott „prefektusi kötés”, vagy Kollonich Lipót és Thököly Imre kézíratos levelei.

A 18. században a háború már nemcsak vitézség, hanem precíz mérnöki tudomány és fegyelmezett gépezet volt. Hans Friedrich von Flemming műve a *Der Vollkommene Teutsche Soldat* (Lipcse, 1726.) a korszak „katonai bibliája”. Nemcsak a harcról szól, hanem egy teljes enciklopédia: a logisztikától az egyenruhákig minden benne van, ami a „tökéletes német katona” eszményéhez kellett. Raimundo Montecuccoli *Commentarii Bellici* (Bécs, 1740.) a korszak legfontosabb hadelméleti munkája. A zseniális hadvezér, aki Szentgotthárdnál megállította a törököt, itt foglalta össze elméleteit. A *De rebus a Carolo Gustavo...* (Nürnberg, 1729.) X. Károly Gusztáv svéd király hadjáratainak monumentális feldolgozása. A könyv értékét a hatalmas, kihajtható rézmetszetek adják, amelyek a 30 éves háború utáni konfliktusokat mutatják be. A modern magyar sajtó bölcsője, a *Hadi és más nevezetes történetek*, amely a hadi híreket már a nemzeti irodalom születésével (Csokonai, Berzsenyi) ötvözte.

A hadtörténeti tárlat átfogó visszatekintéssel adózik az ötszáz évvel ezelőtti hősök emlékének, megmutatva, hogy a könyvek lapjain, régi metszeteiken megőrzött múlt hogyan válik a jelenkor számára is értelmezhető, élő történelemmé.

DR. GRÓCZ ZITA

Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár

Fotó: Kopri Vanacz Kristóf

Könyvek, gondolatok, találkozások

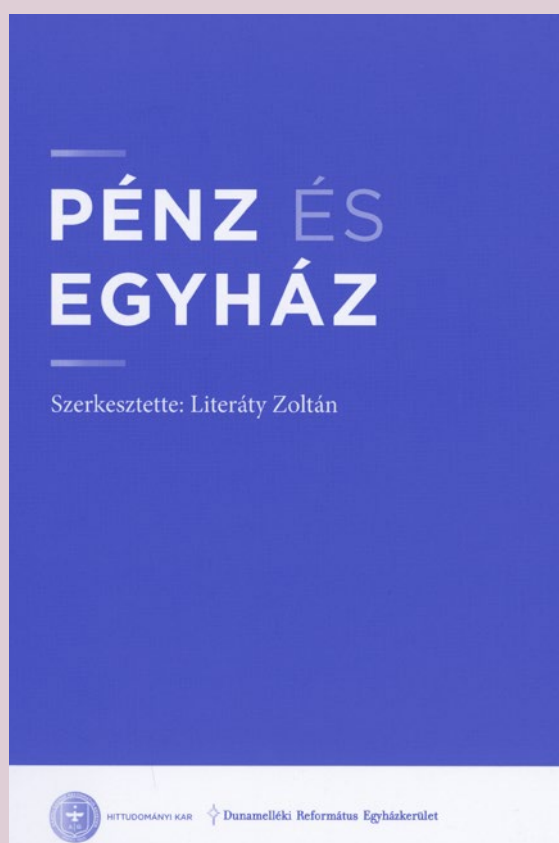
Könyvbemutatók a Ráday Könyvtárban

Könyvtárunk számára minden alkalom külön öröm és megtiszteltetés, amikor kiadók, szerzők vagy a kötetek létrejöttében közreműködő szakemberek bennünket választanak egy-egy könyvbemutató helyszínéül. Meggyőződésünk, hogy ezek a rendezvények jóval túlmutatnak egy új kiadvány bemutatásán: olyan találkozási pontokat teremtenek, ahol a tudományos igényű gondolkodás, a szakmai párbeszéd és a közös eszmecsere hozzájárulhat az egyházat és társadalmunkat érintő fontos kérdések mélyebb megértéséhez.

A résztvevők a helyszínen kedvezményes áron megvásárolhatták az ismertetett könyveket. Számunkra azonban ezek az események nem csupán az új könyvek révén jelentenek gyarapodást. Legalább ilyen értéket képviselnek az előadások és beszélgetések során elhangzó gondolatok, a szerzők és kutatók által megosztott tapasztalatok, valamint azok a személyes találkozások, amelyek tovább erősítik könyvtárunk szerepét.

Május 11-én a *Pénz és Egyház* című tanulmánykötet bemutatójának adott helyet az olvasótermünk, amelynek középpontjában az egyház és a pénzügyek kapcsolatának időszerű kérdései álltak.

A Dunamelléki Református Egyházkerület kiadásában megjelent kötet a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán 2025-ben megrendezett nyitott blokkszeminárium előadásainak továbbfejlesztett változatát foglalja magában. A szerzők az eredeti előadásokat átdolgozva és új szempontokkal gazdagítva olyan egységes tanulmánygyűjteményt alkottak, amely történeti, teológiai, jogi és gazdasági nézőpontból vizsgálja az egyház gazdálkodásának és a pénzügyi felelősségvállalásnak a kérdéskörét. Az esemény középpontjában egy élénk hangulatú kerekasztal-beszélgetés állt, amelyet Szólláth Bernadett, a Dunamelléki Református Egyházkerület jogtanácsosa vezetett. A beszélgetés résztvevői Balog Zoltán dunamelléki püspök, Literáty Zoltán, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának dékánja és a kötet szerkesztője, valamint Rigó Róbert történész

voltak. A különböző szakterületeket képviselő előadók az egyházi gazdálkodás történeti alakulásáról, az állami szerepvállalás lehetőségeiről, a pénzügyi önállóság kérdéseiről, valamint a keresztyén szemléletből fakadó felelős gazdálkodás erkölcsi vonatkozásairól osztották meg gondolataikat.

A beszélgetés egyik legfontosabb tanulsága az volt, hogy az egyházi működés gazdasági háttere jóval túlmutat a pénzügyi-adminisztratív feladatokon: szorosan összekapcsolódik az intézmények hitelességével, identitásával és szolgálatának megélésével.

A tanulmánykötet ehhez a gondolkodáshoz kíván megbízható tudományos alapot biztosítani, elősegítve a tárgyyszerű és felelősségteljes szakmai párbeszédet.

Június 4-én könyvtárunkban mutatták be az *Újszövetség olvasást segítő nagy betűkkel* című kétkötetes kiadványt, amelyet a Magyar Bibliatársulat és a Kálvin Kiadó közösen jelentetett meg. Az új kiadás elsősorban a gyengénlátók, a látásmaradvánnyal élő vak emberek és az idősebb korosztály számára készült, ugyanakkor jól példázza azt is, miként kapcsolódhat össze a keresztyén misszió, a társadalmi felelősségvállalás és az esélyegyenlőség, annak érdekében, hogy a Szentírás minél szélesebb körben hozzáférhető legyen.

A kötet kialakításánál a könnyű használhatóság volt az egyik legfontosabb szempont. A nagyobb betűméret mellett a szellős tördelés, az áttekinthető oldalkép, a tükröződésmentes papír és a teljesen síkban nyitható puhafedeles kötés egyaránt azt szolgálja, hogy az olvasás minél kevésbé terhelje a szemet, és kényelmesebb élményt nyújtson.

A fejlesztés háttéréről Pecsuk Ottó, a Magyar Bibliatársulat főtárgyára beszélt, kiemelve, hogy a cél nem csupán egy új formátumú bibliakiadás elkészítése volt, hanem olyan kiadvány létrehozása, amely valódi segítséget jelent azok számára, akiknek a hagyományos nyomtatott Biblia használata nehézségeket okoz.

A bemutatót pódiumbeszélgetés követte Bokros Andrea, a Magyar Baptista Egyház Speciális Missziójának vezetője és Nógrádiné Kovács Alexandra, a Református Vakmisszió vezetője részvételével. A résztvevők hangsúlyozták, hogy a nagybetűs Újszövetség fontos lépés a látássérült emberek esélyegyenlőségének erősítésében, ugyanakkor az időskori látásromlással élők számára is jelentős segítséget nyújthat.

A beszélgetés során szó esett arról is, hogy a Szentírás ma már többféle formában – Braille-írással, hangoskönyvként vagy nagybetűs kiadásban – is elérhető a vak emberek számára. A felszólalók ugyanakkor arra is felhívták a figyelmet, hogy a hozzáférhetőség nem kizárólag a megfelelő kiadványok meglétét jelenti. A befogadó gyülekezeti közösség, a személyes odafigyelés és a segítőkészség, legalább olyan fontos szerepet játszik abban, hogy a látássérült emberek valóban otthon érezhessék magukat.

Bokros Andrea kiemelte, hogy a misszió célja nem pusztán a Biblia elérhetővé tétele, hanem annak elősegítése, hogy az emberek személyes kapcsolatba kerüljenek Jézussal. Nógrádiné Kovács Alexandra pedig arra mutatott rá, hogy egy új gyülekezet felkeresése sokszor komoly kihívást jelent a látássérült emberek számára, ezért a befogadás az egész közösség közös felelőssége.

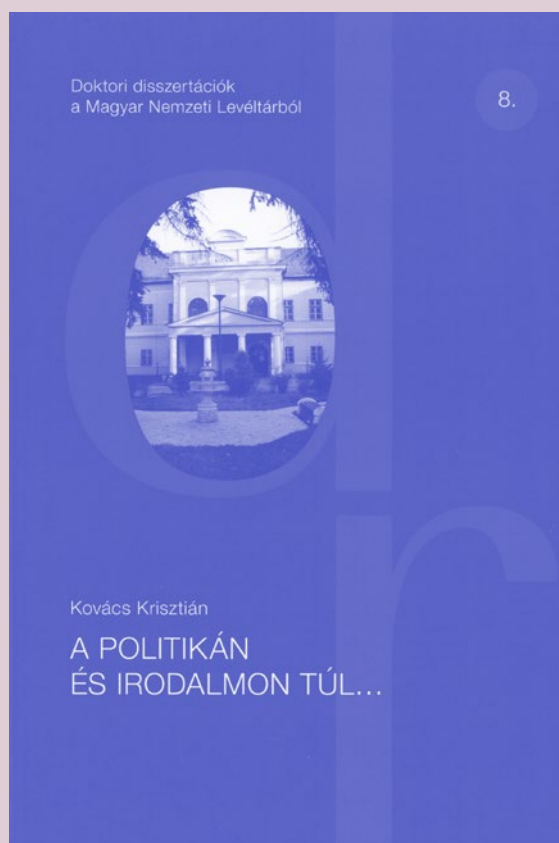
Pecsuk Ottó ismertette a Magyar Bibliatársulat kutatásának eredményeit is, amelyek szerint a 18–35 éves korosztály több mint negyven százaléka ma is a nyomtatott Bibliát részesíti előnyben a digitális változatokkal szemben. Ez is alátámasztja a különböző olvasói igényekhez igazodó bibliakiadások létjogosultságát. Elhangzott továbbá, hogy a hosszú előkészítő munkával készült nagy betűs Újszövetségből mintegy ötven példány jut el különböző speciális missziókhoz, hogy minél több érintett számára váljon hozzáférhetővé.

Az esemény ismét megerősítette, hogy a könyvkiadás és a missziós szolgálat szorosan összetartozik: az új, nagybetűs Újszövetség nemcsak korszerű és igényesen megtervezett kiadvány, hanem fontos lépés afelé is, hogy Isten igéje a lehető legtöbb ember számára akadálymentesen váljon elérhetővé.

A Múzeumok Éjszakája programsorozat keretében, június 20-án, könyvtárunkban került sor a „Gazdálkodj okosan, Ráday!” című ismeretterjesztő előadásra és könyvbemutatóra, amely a Ráday család birtok- és gazdálkodástörténetének kevésbé ismert fejezeteibe engedett betekintést.

Az est előadója, Kovács Krisztián levéltáros 2024-ben védte meg doktori disszertációját a Károli Gáspár Református Egyetem Történettudományi Doktori Iskolájában *A politikán és irodalmon túl... A Ráday-család birtoklástörténete és gazdálkodása a kezdetektől a 19. század első feléig* címmel. A munka csaknem tizenhat év kutatás eredményeként született meg, és olyan területet dolgoz fel, amely eddig kevés figyelmet kapott a Ráday családdal foglalkozó szakirodalomban.

Az előadás középpontjában a 18–19. század egyik meghatározó református köznemesi családjának gazdaság- és birtoktörténete állt. A kutatás azt a folyamatot tárja fel, amelynek során a kulturális, politikai és egyházi szempontból is jelentős család a 18. század végére az arisztokrácia soraiba emelkedett. A feldolgozás elsősorban a családi levéltárban fennmaradt, korábban csak igen korlátozottan használt elsődleges forrásokra épül, ezáltal számos új eredménnyel gazdagítja a korszak kutatását.

Kovács Krisztián előadásában arra is rámutatott, hogy a Ráday családról megjelent korábbi munkák elsősorban a két legismertebb családtag, I. Ráday Pál és I. Ráday Gedeon életére és közéleti tevékenységére összpontosítottak, miközben a család gazdasági hátterét biztosító birtokrendszer története mindeddig háttérbe szorult. A most bemutatott kutatás ezt a hiányt pótolja, és új nézőpontból járul hozzá a Ráday család történetének megismeréséhez.

Könyvtárunk számára külön öröm volt, hogy a Múzeumok Éjszakája programjának részeként egy olyan előadásnak adhatott otthont, amely a történeti kutatás legújabb eredményeit közérthető formában ismertette meg az érdeklődő közönséggel, és egyúttal ráirányította a figyelmet a levéltári forrásokban rejlő, máig feltáratlan értékekre.

VERES ANNA MÁRIA

Dunamelléki Református Egyházkerület
Ráday Gyűjteménye Ráday Könyvtár

Fotó: Vargosz, Halmos György, Veres Anna Mária

A Könyvek Könyve – Bibliák a Győri Egyházmegyei Könyvtár gyűjteményében

A Győri Egyházmegyei Könyvtár a Káldi-Biblia évfordulójának apropójából két kiállítással készül. Mivel könyvtárunk a győri székesegyház és a papnevelde gyűjteményének összeolvadásából jött létre, természetesen rengeteg régi Biblia található nálunk, első körben ezekből készítettünk egy reprezentatív válogatást.

Ez a tárlat *A Könyvek Könyve – Bibliák a Győri Egyházmegyei Könyvtár gyűjteményében* címmel április végén nyílt meg, és a látogatók számára a kiállított darabok művelődéstörténeti értékeit szeretné megmutatni elsősorban. A kiállítás augusztus 30-ig lesz látható a könyvtár dísztermének tárlóiban, majd októbertől átadja a helyet a Káldi-féle fordítást, annak előzményeit, hatásait és korszakát bemutató tárlatnak.

A nyolc vitrinben tematikus könyvészeti szempontok szerint rendeztük el a köteteket. Szeretnénk bemutatni e dokumentumok művelődéstörténeti értékeit, az átlagos múzeumlátogató számára talán kevésbé ismert szempontokból: tulajdonosaik bejegyzésein, ex libriseken, nyomdászjelvényeken, egy-egy különlegesebb kötésen vagy akár illusztráción keresztül. Fontos hangsúlyozni, hogy nagy részük még soha nem volt látható a nagyközönség számára.

játszó Christoph Froschauer békás jelvénye vagy Trattner János Tamásé, aki jelmondatát is megjelenítette: „Altius labore et favore – Előre munkával és kegygel.” – a világ nem sokat változott a röpke pár száz év alatt...

Látogatóink egyik kedvence a legrégebbi darabjainkat bemutató tárló, ahol a 9. századból származó biblia-töredékeket lehet megtekinteni – ezzel megismerni egy sokszázéves „recycling” gyakorlatot. Látványos gyönyörű iniciálével díszített ósnyomtatvány Bibliánk 1486-ból, melyet élőben és nagy méretben, molinón is láthatnak látogatóink.

A görög–héber nyelvű Szentírások között kiemelném az antwerpeni Plantin nyomda remekművét, a *Biblia Sacra hebraice, chaldaice, graece, et latine* 5. kötetét, melynek megjelenését a spanyol király, II. Fülöp támogatta és a híres bencés tudós Benito Arias Montanus tudományos munkájának gyümölcse.

Izgalmas a laikusok számára készült képes-verses bibliai válogatása is, személyes kedvencem egy kis könyvecske, mely három nemes úrhölgy számára – név szerint említve őket a címlapon – készült 1686-ban, német nyelven. Kis méretű zsebkönyv, rézmetszetes illusztrációkkal és hozzájuk illő erkölcsi tanulságokkal.

Kiállításunk a Szent László Látogatóközponton keresztül tekinthető meg, valamint időnként tartunk múzeumpedagógiai foglalkozást gyermekcsoportok számára, vagy szakvezetést szakmai csoportoknak.

BITAI JUDIT

Győri Egyházmegyei Könyvtár

Fotó: Győri Egyházmegyei Könyvtár

Minden tárlóban találunk egy-egy különleges történettel bíró kötetet. A *Neuer Bilder-Psalter...*, hrsg. von Johann Christph Kolb (Augsburg, 1743) érdekessége, hogy a 22. zsoltár szövegét a keresztre feszített Krisztus ábrázolásával illusztrálták, hiszen az evangéliumok tanúsága szerint Jézus ezt a zsoltárt imádkozta a kereszten. „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem...” „Habent sua fata libelli” – minden könyvnek megvan a maga sorsa. Láthatóak a tárlatban a gyűjteményünket gyarapító híres pap-tudósok exlibrisei (Giesswein Sándor, Mohl Adolf és Antal stb.), továbbá nyomdász-jelvények, mint a svájci reformációban fontos szerepet

Megtalálható-e Isten a könyvtárban?

A fenti kérdés egy – az előadókhoz intézett hozzászólás – keretében hangzott el a *Valláspszichológia és mentálhigiéné* címmel rendezett tudományos-módszertani konferencián, amelyet az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem (EKKE) Társadalomismereti Tanszéke, az egyetem Mentálhigiéné és Spiritualitás Kutatócsoportja és a Magyar Pszichológiai Társaság Valláspszichológiai Szekciója rendezett június elején.

A tanácskozás kezdetén dr. Sárkány Péter egyetemi tanár, az EKKE Társadalomtudományi Intézetének igazgatója köszöntőjében hangsúlyozta: a vallás és a spiritualitás erőforrás, hatásuk kiemelt a lelki egészség szempontjából, ezért kutatásuk nélkülözhetetlen. Az intézetigazgató, egyben a mentálhigiénés, közösség- és kapcsolatépítő szak felelőse, ezen minőségében, a mentálhigiénés képzések és szakemberek jelentőségére is kitért. Szavai szerint: „Nem minden emberi szenvedés igényel orvosi vagy pszichológusi beavatkozást.”

A nap felépítésében jól tükrözte a téma elméleti megalapozottságának fontosságát és a gyakorlati tapasztalat szükségességét. Ennek megfelelően a három előadásból álló blokkokat egy-egy választható workshop követte, délelőtt és délután is.

Az egyházi könyvtárosok számára a valláspszichológiát vizsgáló szakemberek gondolatai lehetnek a leghasznosíthatóbbak, ezért ezeket kívánom itt közreadni. Sütő Balázs Benjámin doktorandusz a tudományterület fő kutatásait szemlélve elmondta, hogy a vallásosság inkább jó hatással van a mentális jólétre, a lelki egészségre. Privát jellege miatt azonban e tényező nehezen vizsgálható.

Az, hogy a vallásgyakorlás jótékony volta mennyiben érvényesül, függ a személyiségtől, az életkortól és olyan további tényezőktől, mint a kreativitás, fantázia, játékoság. Az élményalkotásra és spontaneitásra hajló vallásos egyének könnyebben találják meg az ún. „átmeneti tereket”, ahol a külső realitással egyeztetett módon jelenhet meg belső valóságuk. A valláshoz társuló szorongás azonban ronthatja a mentális jólétet.

Izgalmas gondolatokat osztott meg Horánszky-Horváth Hajnalka is, aki a hitfejlődés szakaszairól és annak mérési módjáról adott elő. A hitszakaszok korábbi hierarchikus modellje mellett, azt meghaladó, más módon kategorizált hitfejlődési szakaszokat ismertetett. Érdekes, hogy a kutatáshoz felvett interjúk átíratának készítését AI asszisztált módon valósították meg.

Endrédy Balázs előadásának már a címe is igen beszédes volt: *„Szépen könyörgök, segíts rajtam!”* Nem meglepő, hogy ő a kéri-ima egészségre gyakorolt hatásáról beszélt. Bár a pandémia időszakát már magunk mögött hagytuk, az előadó kiemelte: a 2020-as évben volt az „ima”, s a szó külföldi megfelelőire való rákeresés a valaha volt legmagasabb mértékű. A pszichológus áttekintette a vallásosság kutatásának történetét, kitért a különböző imamódokra és az imádság motivációs hátterére. Megtudhattuk, a vallásosság nemcsak erkölcsi és esztétikai kategória. S a kötött és szabad szavas imák preferenciája sokat „mond” művelőjének személyiségéről. Endrédy saját 2026-os kutatásának eredményeit ismertette elmondta, az imádság mögött az önfelismerés, az elvárás vagy a kapcsolati faktor húzódhat meg.

Összességében tehát sokféle motivációja lehet a kéri imának. Ebből kiindulva különböző vallásos megküzdési stratégiáról beszélhetünk: az önirányító (erőt kérünk, hogy megoldjuk problémáinkat), az együttműködő (Istent partnernek tekintve mi is tesszünk ügyünkért, és Tőle is várjuk a segítséget), a beleenyugvó (Istennek engedjük át a kontrollt, nem várunk segítséget), az alkudozó (egyfajta „üzleti tárgyalást” folytatunk Istennel az ima keretében).

A konferencia délelőtti workshopjain az időgazdálkodás, a keresztény dizájn, valamint az értelem és az érzelem kölcsönhatása volt a téma. A délutáni szakaszban a Jacob Levy Moreno-féle pszichodráma alapokon nyugvó playback technikával és a biblioterápia módszerével ismerkedhettek a résztvevő szakemberek és a mentálhigiéné szakos hallgatók.

Egyházi könyvtárosként megnyugtató, hogy a különböző területekről érkezett pszichológus kutatók a címadó kérdésre végül azt felelték, ha a kérdezőnek az a tapasztalta, akkor a könyvtári tér segíti az Istenhez való kapcsolódást, s így jelen van Isten a könyvtárban (is).

LASKAY ANNA

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Tittel Pál Könyvtára

Fotó: Várad Alex

Betekintés egy valaha volt vidéki zsidó hitközség jegyzőkönyvébe

A szarvasi pinkász

Könyvtárunk kéziratos állományában nem csupán vallási vagy irodalmi szövegeket őrzünk: kisebb részben olyan dokumentumok is megtalálhatók nálunk, amelyek levéltári forrásként is használhatók. Személyes levelezések, naplók, kinevezési okirat – mind változatos módokon kerültek be könyvtárunk állományába. Az ilyen típusú írásos emlékek fontos kategóriáját alkotják a zsidó hitközségi jegyzőkönyvek, a pinkászok. A pinkász (פנקא) héber szó eredetileg „jegyzetfüzetet” jelentett, ám később kifejezetten a helyi közösségek és regionális tanácsok kéziratos jegyzőkönyveit jelölő gyűjtőfogalommmá vált. Mielőtt a polgári anyakönyvezés gyakorlata megjelent volna, a hitközségek pinkászokban vezettek regisztert a körülmételésen átesett csecsemőkről és az elhunytakról. Külön pinkászt vezettek az adományozókról, az adófizetésről és a vallási bíróság (bét din) elé kerülő esetekről is. A pinkászok a zsidó önkormányzatiság relikviái: belőlük megismerhetjük, hogyan szerveződött a 16–19. századi európai zsidóság társadalmi, gazdasági és családi élete.

A szarvasi zsidó hitközség

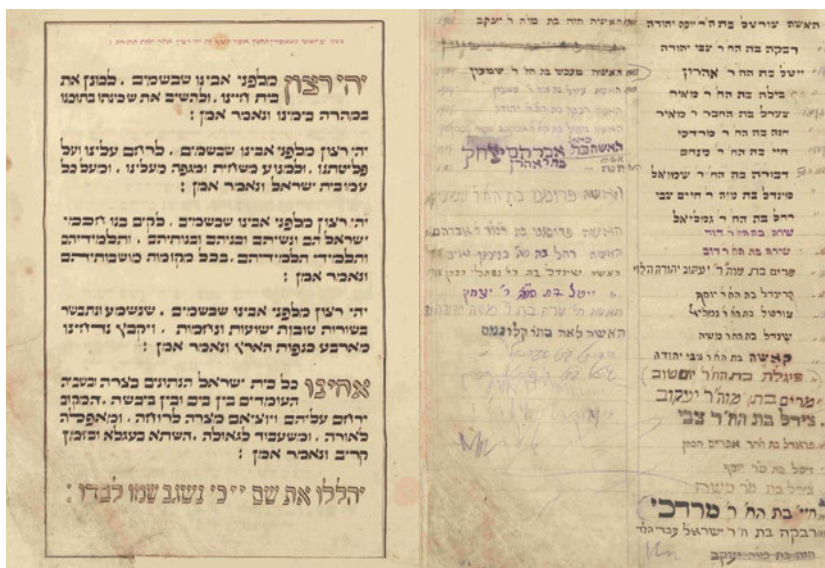
A Békés megyei településre az 1830–40-es években kezdett jelentősebb számú zsidó lakosság betelepülni. Első helyi intézményüket 1839-ben alapították: a beteglátogatással és a halottak eltemetésével foglalkozó Hevra Kadisát (magyarul: Szentegylet). Ennek létrehozása megelőzte a hitközség hivatalos megalakulását, ami nem véletlen. A zsidó vallási hagyomány szerint egyetlen közösség sem működhet Hevra Kadisa vagy rituális fürdő (mikve) nélkül. A kívülállók számára látványosabb, ám vallásjogilag nem feltétlenül szükséges projekt, a zsinagóga felépítése később következett: a szarvasiak 1856-ban építették saját zsinagógát.

Az 1920-as években élt a legnagyobb lélekszámú zsidó közösség a településen. Ekkorra megtörtént a hazai zsidóság valláspártokra szakadása, így ebben az időszakban már külön neológ és ortodox közösség

is működött Szarvason. A neológ rabbik sorában fontos alak volt a kiváló hitszónokként számontartott dr. Friedmann Hillél. A szarvasi főrabbi irodalmi és közéleti publicisztikái az Egyenlőségben jelentek meg, és önálló kötet is napvilágot látott válogatott prédikációiból: *A numerus clausus árnyékában* (Szarvas, Müller Nyomda, 1926).

A vészkorszak a szarvasi zsidó közösséget szétrombolta. 1944-ben porig égették a zsinagógát, a zsidó lakosságot deportálták. A háború után visszatérők közül sokan a kivándorlást választották, így a zsidó élet lényegében megszűnt a településen.

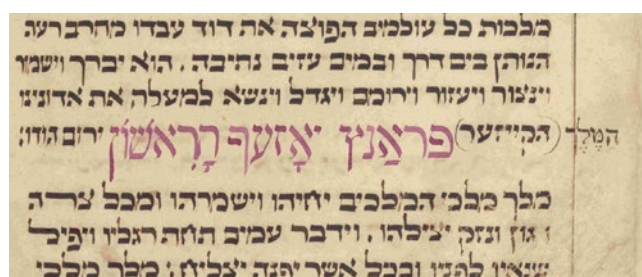
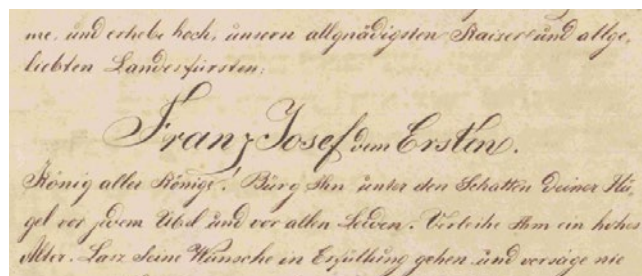
Szarvas neve az 1990-es évektől mégis a zsidó újjáéledés egyik fontos helyszínévé vált. Itt szervezik meg ugyanis a Szarvasi Tábor, amely Kelet-Közép-Európa és a világ egyik legjelentősebb zsidó nyári ifjúsági tábora, és évente több száz fiatal vonz.

A szarvasi pinkász

A könyvtárunkban őrzött kéziratos könyvecskét jegyzőkönyvként feltehetően a Hevra Kadisa tagjai vezették; 1865 és 1925 között szerepelnek benne halotti bejegyzések. A halotti nyilvántartást az „Él Malé Rahamim” kezdetű, halottakért mondandó ima vezeti be. A füzetbe további liturgikus szövegeket is befűztek.

A pinkász nyelvhasználata jól példázza a korabeli zsidóság többnyelvűségét. A szarvasi zsidók a mindennapokban magyarul – vagy esetleg jiddisül – beszéltek, az elhunytaknak azonban csak a héber nevei kerültek be a jegyzékbe, és természetesen az imák is a szent nyelven olvashatók. Ez alól kivételt képez az uralkodóért mondott imádság, amelynek német nyelvű változata is szerepel a kötetben.

Ferenc József és a magyar zsidók

Az uralkodóért mondott ima a zsidó liturgia hagyományos része. A közösség ebben Isten áldását kéri az aktuális földi királyra, és azért fohászkodik, hogy uralkodása alatt békében élhessen.

A kéziratunkban feltűnően szép, kalligrafikus betűkkel van feltüntetve Ferenc József neve. Külön érdekesség, hogy az eredeti héber szövegben Ferenc József titulusaként a Kaiser, vagyis „császár” szó szerepel, a margón azonban látható egy későbbi javítás: ezt átírták a héber melek, azaz „király” szóra. Feltehetően a kiegyezés után „frissítették” az uralkodó titulását.

Ferenc József megítélése a hazai zsidóság körében kifejezetten pozitív volt. Uralkodásának idejét gyakran emlegetik a „magyar zsidó aranykor”-ként, amelyet a jogegyenlőség és a zsidóság társadalmi felemelkedése jellemezett. Ferenc József döntésének köszönhetően jöhetett létre 1877-ben intézményünk elődje is: az 1848–49-es szabadságharc után beszedett hadisarcot iskolaalap formájában szolgáltatva vissza, és ebből a pénzalapból jöhetett létre az Országos Rabbiképző Intézet.

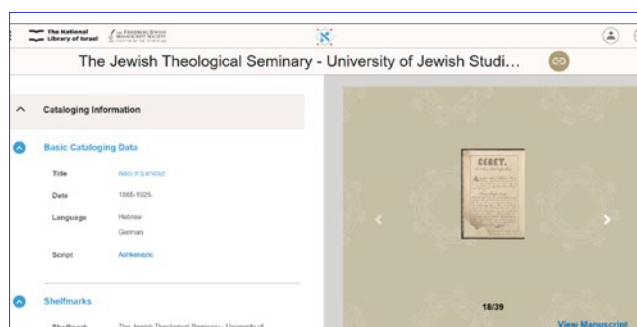
GEIGER LUCA

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem
Könyvtára

Fotó: Geiger Luca

Az OR-ZSE Könyvtár online kutatható anyagai

Az OR-ZSE Könyvtárban évek óta folyik a digitalizálási munka. A digitális világ a jövő – nemcsak a kutatás és az információhoz való hozzáférés terén, hanem a dokumentumok hosszú távú megővésében is. Az OR-ZSE digitalizált dokumentumai több felületen is teljes terjedelmükben elérhetőek a világhálón.

Kéziratgyűjteményünk – National Library of Israel (NLI) Ktiv adatbázisában

Az Izraeli nemzeti Könyvtárral kötött együttműködésünk keretében az OR-ZSE több száz digitalizált kézirat megtalálható az NLI Ktiv kézirat-adatbázisában. Itt kutatható többek közt a szarvasi pinkász.

Magyar vonatkozású anyagok – MaNDA

A magyar zsidó tudományosság és helytörténet eddig máshol nem, vagy csak nehezen hozzáférhető műveit digitalizálva a Magyar Nemzeti Digitális Archívumban (MaNDA) töltjük fel. Itt található például az említett *A Numerus Clausus árnyékában* című Friedmann Hillél kötet.

OR-ZSE Digitális Repozitórium

A könyvtár saját digitális repozitóriummal is rendelkezik, amelyet folyamatosan igyekszünk fejleszteni. Már most is elérhetőek olyan érdekességek, mint például a cionista kisnyomtatványok gyűjteménye.

GEIGER LUCA

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtár

Fotó: Geiger Luca

Új vezető az Evangélikus Hittudományi Egyetem könyvtárának élén

Schmiedt Szabolcs bemutatása

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem könyvtárának vezetője 2026. február 1-jétől Schmiedt Szabolcs. Ennek apropóján kérdeztük a könyvekhez és az olvasáshoz való viszonyáról, könyvtárosi pályájának alakulásáról, s az Evangélikus Hittudományi Egyetem gyűjteményében tervezett tevékenységeiről.

Mit jelent Önnek a könyvek és a könyvtár világa?

Ez egy nehezen megválaszolható kérdés. A könyv az emberi civilizáció szerves része, amelynek olvasásával az ember többé válik. Velünk vannak a könyvek, amióta olvas az ember, és még velünk is maradnak remélhetőleg jó sokáig. A könyvtár világával kapcsolatban, ha frappáns akarok lenni, akkor azt mondom: a könyvtár feladata választ adni az információt keresőknek. De nyilvánvalóan ennél sokkal több. Ha csak rápillantok a Word-dokumentumomra, ahol a napi, rövidtávú és hosszútávú könyvtári feladataim vannak hosszasan felsorolva, egyértelműen kiderül, hogy mennyi aspektusa van a könyvtár világának. Mindig szomorúsággal tölt el, amikor a könyvtárról sokaknak az a képzele él, ami a nevében is szerepel: hogy könyvek tára, amelyek a polcokon szép rendben sorakoznak, és a könyvtáros ül egy asztalnál és olvassa őket. Azt hiszem, az olvasóknak nem kell elmagyaráznom, mennyire nincs ez így.

Hogyan került kapcsolatba a könyvtárosi pályával?

Esztergomban jártam főiskolára, ahol kommunikáció-művelődés szakon a könyv és a film specializáció között lehetett választani. Ezután több könyvtárban is voltam gyakorlaton, majd egyszer csak az ELTE könyvtár szakán találtam magam. Nappali tagozat lévén két év után már tudtam tömbösíteni az órákat, és egy csoporttársam ajánlásának köszönhetően az Országos Széchényi Könyvtár teljes munkaidős kollégája lettem. Szerencsére a felettesem rugalmas volt, ezért a munka mellett az egyetemet is be tudtam fejezni. Azóta is ezen a pályán maradtam.

Volt olyan meghatározó olvasmányélménye, amely hatással volt a pályájára?

Minden olvasmányom kicsit hozzátett az életemhez és a szakmai gondolkodásomhoz. Könyvtárosként különösen meghatározóak voltak számomra azok a munkák, amelyek az információhoz való hozzáférés szabadságáról szólnak. Ezek az értékek ma is a munkám alapját képezik.

Mi vezette az Evangélikus Hittudományi Egyetem könyvtárának élére?

Már egy ideje gondolkodtam azon, hogy egy váltás jót tenne a szakmai életemnek, egy új kihívás új energiákat szabadít fel. Régi barátom küldte át az álláshirdetés linkjét, amit megpályáztam, és a folyamat végén elnyertem a bizalmat. Az eddigiek alapján elmondhatom, hogy jó döntés volt.

Mit jelent Önnek az, hogy most az Evangélikus Hittudományi Egyetem könyvtárát vezeti?

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy az evangélikus egyház, amely a három nagy történelmi egyház közé tartozik, egyik legfontosabb intézményének könyvtárát vezethetem, és az évek alatt összegyűjtött tapasztalataimat az intézmény javára fordíthatom.

Mik voltak az első benyomásai? Milyen állapotban vette át az intézményt, és mik a legfontosabb feladatok az első időszakban?

Amikor először körbejárhattam a könyvtárat és megismerkedhettem a kollégákkal, azonnal éreztem, hogy a korábbi bizonytalanságokból fakadó félelmeim eltűntek. Egy rendkívül befogadó és nyitott környezetet tapasztaltam, amelyben segítőkész és elkötelezett kollégák fogadtak.

Szerencsésnek mondhatom magam, mert elődömtől, Mészáros Nellitől egy jól működő, kiváló kollégákból álló, jól szervezett struktúrát vehettem át. Az is könyvnyebbséget hozott, hogy Nelli az intézményen belül maradt, így folyamatosan támogatni tudott, és tanácsaival megkönnyítette a beilleszkedésemet. Sokat segített, hogy olyan előremutató fejlesztések zajlottak le már korábban is, mint a 24 órás nyitvatartás megvalósítása, az önkölcsönző pult kialakítása, valamint egy új, modern igényeket kielégítő integrált könyvtári rendszer bevezetése. A legfontosabb feladatom az volt, hogy a lehető legzökkenőmentesebben megtörténjen a váltás, egy nyugodt, bizalmat sugárzó légkör jöjjön létre, és a felhasználók továbbra is a megszokott magas színvonalon kapják meg igényeikre a választ. Hogy csak egy példát hozzak: idén februártól az egyetem hallgatói már laptopot is kölcsönözhetnek tőlünk.

Mit szeretne mindenképpen tovább vinni az előző időszakból?

A 2021–22-es fejlesztések eredményei mindenképpen megőrzendők, és ahol lehet, további fejlesztések kellenek. Fontosnak tartom, hogy az egyházi könyvtárakkal eddig jól működő kapcsolatokat fenntartsuk. Különösen fontos megemlíteni az Evangélikus Országos Gyűjteménnyel való partnerkapcsolatot. Emellett számos külföldi partnerkönyvtárunkkal is a folyamatos kapcsolattartásra törekszünk. Az eddigi eredmények megőrzése, a finomhangolás és a kor igényeinek megfelelő változtatási képesség, kihívásaink jelentős részét alkotják.

Van olyan terület, ahol változást vagy megújulást tervez? Milyen tervei vannak a közelfjövőre nézve?

Ahogy már említettem, egy hosszú listám van az előttünk álló feladatokról. A legfontosabbak közül hadd említsek párat. A retrospektív raktári feldolgozás keretében a könyvtár állományában lévő anyag év végéig teljesen visszakereshetővé válik a könyvtári rendszerünkben. Egy új modul bevezetésével megtörténhet a szakdolgozatok szakszerű digitális tárolása is, a megfelelő jogosultsági szintek beállításával. Az egyetem tanszékein lévő letéti könyvállomány leltározásának befejezése szintén a feladatok között szerepel. A könyvtári modernizáció keretében mesterséges intelligencián alapuló fejlesztéseken is dolgozunk,

hogy felhasználóinkat még hatékonyabban támogassuk. A könyvtárhásznaleti oktatóvideók megújítását sem hanyagolhatjuk el. De ami állandó kihívás, az a megfelelő kommunikáció fenntartása, ami a digitális világban legalább ugyanolyan fontos, ha nem fontosabb, mint valaha.

Hogyan képzeli el a könyvtár jövőjét öt-tíz év múlva?

Folyamatosan nyomon követjük a könyvtárakra vonatkozó nemzetközi trendeket, különös tekintettel az egyetemi könyvtárakra. Az utóbbi időben főként angol nyelven megjelent tanulmányok és könyvek azt vizionálják, hogy 5–10 év múlva a működő könyvtár egy mesterséges intelligenciával támogatott tudásközpont és közösségi platform lehet, ahol a könyvtáros már nem csak az információ őrzője, hanem a közösség tudásteremtését segítő tanácsadó és társadalmi aktivista lesz. Mi is erre a jövőképre készülünk, és igyekszünk proaktívan alakítani az átalakulást.

Miben különleges egy felsőoktatási teológiai szakkönyvtár?

Az EHE könyvtára szakterület-specifikus gyűjtőkörrel rendelkezik a teológia, a lelkészképzés, a hitoktatás, a diakónia, a vallástörténet és az egyházzene területén. Fontos a munkamegosztás az Evangélikus Országos Gyűjtemény és köztünk. Az EOGY könyvtára főként a történeti anyagot gyűjti, az evangélikussághoz kapcsolódó dokumentumokat, míg az egyetem

könyvtára a modern teológia irodalmát szolgáltatja. Emellett gyűjtjük a tágabb társadalomtudományokat is (szociológia, néprajz, történelem, filozófia), de a fő szempontokat mindig az egyházi felsőoktatás igényei határozzák meg. Különleges a saját fejlesztésű Hittudományi Adatbázis is, amelyben az intézményünk számára legfontosabb dokumentumok digitális változatát gyűjtjük, a Liberty könyvtári rendszerünkbe integrálva, a megfelelő jogosultsági körök számára hozzáférhetővé téve.

Vannak-e különleges dokumentumai és gyűjteményei az Evangélikus Hittudományi Egyetem könyvtárának?

Az úgynevezett soproni anyag az EHE könyvtárának történeti magja egy olyan lezárt, egyedülálló gyűjtemény, amely az evangélikus felsőoktatás közel egy évszázados szellemi örökségét őrzí. A gyűjtemény gyökerei 1923. november 11-re nyúlnak vissza, amikor megalakult a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Kara Sopronban. 1950-ben a Vallás- és Közoktatási Minisztérium megszüntette a soproni teológiai kart, az evangélikus lelkészképzés Budapestre költözött, és a könyvtár állománya is végül könyvtárunkban lelt otthonra. A gyűjtemény mérete kb. 20 000 kötet. Lezárt, önálló egységként kezelt gyűjtemény, nem bővül tovább, és kizárólag helyben kutatható. Különleges kuriózuma, hogy régi katalógusának egy része kézzel írt cédulákból áll, amelyeket katalógusszekrényben őrzünk.

Az Ön meglátása szerint milyen szerepe van a könyvtárnak az egyházi és kulturális örökség megőrzésében?

A könyvtáraknak kiemelkedő szerepük van az egyházi és kulturális örökség megőrzésében, mert nem csupán dokumentumokat tárolnak, hanem a közösségi emlékezet őrzői is. Különösen az egyházi könyvtárak esetében ez a feladat egyszerre kulturális, tudományos és spirituális jelentőségű.

Mit tud ma nyújtani egy könyvtár, amit az internet nem?

A könyvtárak szerepe valóban átalakult az internet korában, de nem tűntek el, és sok területen továbbra is nélkülözhetetlenek. Inkább arról beszélhetünk, hogy hagyományos funkcióik egy része háttérbe szorult, miközben új feladatokat kaptak. Hiteles információforrásokká váltak. Az interneten és a chatbotok révén rengeteg pontatlan vagy hamis információ található. A könyvtárak ellenőrzött adatbázisokat biztosítanak, a könyvtárosok segítenek a forráskritikában, és támogatják a tudományos kutatást. Emellett a közösségi tér funkciója is széles lehetőségeket biztosít.

Mennyire alakítja át a digitalizáció a könyvtári munkát?

A digitalizáció alapvetően átalakítja a munkát. Nálunk például a Liberty IKR rendszer korszerű katalógus-kezelést biztosít, az önkölcsönző rendszer csökkenti az adminisztratív terhet, a digitalizálási tevékenység és az e-könyv előfizetések pedig bővítik az elérhető állományt. A beiratkozás és a kölcsönzés már teljesen papírtmentes, és a fénymásolás helyett a szkennelés az egyetlen választható forma.

Mit gondol az AI térnyeréséről az oktatásban és a kutatásban?

Teljesen egyértelmű, hogy a mindennapi életünk része lesz valamilyen formában, mint az internet vagy az okostelefon. Az oktatásban és a tanulásban végbemennő változásokat nem lehet visszaszorítani, csak az alkalmazkodóképességünket kell fejleszteni. A folyamat várható kimenetelét nehéz meghatározni. A kutatók által jósolt általános mesterséges intelligencia többek között önállóan kutatna, összefüggéseket fedezne fel és tudást alkotna, ami a könyvtárak és a tudáshozzáférés szerepét is gyökeresen átírná. A mai AI-eszközök még messze vannak ettől.

Hogyan és mivel lehet megszólítani a mai fiatalokat?

Én a hallgatóinkról tudok konkrétan beszélni. Próbáljuk monitorozni a visszajelzéseiket és ötleteiket, hogy mivel tehetnénk komfortosabbá a könyvtárak számukra. A 24 órás nyitvatartás, az önkölcsönzés, a laptopkölcsönzési lehetőség és az adatbázisok hozzáféréseinek biztosítása mind-mind előremutató fejlesztés. Rendszeresen könyvtárhasználati órákat szervezünk, demonstrátoroknak biztosítunk lehetőséget, ahol diákmunkában foglalkozhatnak a könyvtári munkafolyamatokkal. Könyvtári gyakorlatot az egyetem hallgatói és középiskolások számára is biztosítunk. Az iskolai segítő szolgálat keretében a középiskolások itt végezhetnek gyakorlati óráikat, így közelebb kerülhetnek a világunkhoz.

Ha egy mondatban kellene megfogalmaznia, milyen könyvtárat szeretne vezetni, mi lenne az?

Célom egy korszerű, digitálisan erős és felhasználóbarát könyvtári környezet megvalósítása, olyan modern információszolgáltatási technikák bevezetésével, amelyek hatékonyan és magas színvonalon szolgálják ki az oktatók, a hallgatók és a kutatók igényeit.

Az interjút készítette
BALOGH KRISZTA, WINKLER ANNA
Evangélikus Országos Könyvtár
Fotó: Karnausz Terézia

Iskolapadból a Ráday Könyvtárába

Beszélgetés Szalay Gréta Lillával

Ha valakiről portré készül, az többségében azt feltételezi, hogy évtizedes pályafutás, több kitüntetés és szakmai elismerés áll mögötte. Ezek birtokában hivatása példaértékű művelőjeként összegez. Jól tudjuk azonban, hogy az elkötelezettség és a hozzáértés nemcsak az évek számával mérhető. Miközben a tapasztalat és a rálátás az idővel gyarapszik, a friss szemlélet és a fiatalos lelkesedés a pálya elején jobban tetten érhető. Erre példa a Ráday Gyűjtemény könyvtári egységének munkatársa, Szalay Gréta Lilla. Ez az első munkahelye. Jól ismerhetjük az EKE rendezvényeiről, amelyek lelkes résztvevője. Az ez évi nyári találkozó egyik szervezője.

Hogyan lettél egyházi könyvtáros? A végzettséged indokolta, az érdeklődésed miatt választottad, vagy a véletlennek köszönhetően?

Igazából hosszú események folyamata volt, hogy én egyházi könyvtárba kerültem. 2019-ben másodéves hallgató voltam az ELTE könyvtáros szakán, régi könyves szakirányon. A Ráday Kollégiumban történt tüzeset után a szakirány minden tagja, aki csak tudott, jött segíteni a Könyvtárnak. Köteteket és folyóiratokat válogattunk, segítettünk a pakolásban. Nagy munka volt, viszont sok tapasztalatot adott. Ráadásul volt benne egyfajta „küldetés” jelleg. Tudtuk, hogy fontos, amit csinálunk, hogy jó ügyet szolgálunk. Az, hogy a választott szakunknak köszönhetően részt vehettünk a kár minimalizálásában és a rend helyreállításában, olyan gyakorlati tapasztalatot jelentett, amit nem tudtunk volna az egyetem falai között megszerezni. Olyan volt, mint egy előrehozott gyakornoki program.

Néhány hónappal később megkeresett minket Veres Anna Mária, s feltette a kérdést: hogy folytatnánk-e a munkát a Rádayban mint kollégák? Zelenák Sári évfolyamtársammal éltünk a lehetőséggel, s boldogan jelentkeztünk. Azóta már mindketten az ötödik évünket töltjük a Ráday Könyvtár munkatársaként! Számos területen gyakorlatot szereztünk, miközben kamatoztathatjuk az egyetemen tanultakat.

Milyenek a tapasztalataid, mennyiben más egyházi gyűjteményben dolgozni? Hordoz-e többletet? S vannak-e szerinted speciális kihívások?

Egyetemistaként szinte felfoghatatlan lehetőség volt számomra, hogy ilyen gyorsan és a régi könyves érdeklődésemnek, szakirányú tanulmányaimnak megfelelő helyen találjak munkát. Kezdetben még az egyetem mellett, részmunkaidőben dolgoztam, egészen a mester diploma megszerzéséig.

A Rádayhoz egy olyan különös és intenzív időszakában csatlakoztam, amikor láthattam a ki- és a visszaköltözését, megélhettem az ingázásokat, amikor az olvasószolgálat az MTA KIK épületében az Arany János utcában, a könyvek pedig Törökbálinton voltak, majd a COVID-19 alatti bezártság után végigkövettem a teljes újraindulást is. Ez idő alatt rengeteget tanultam. Szinte minden munkafolyamatba bevontak minket Sárival együtt. Az elején, ha valamiben nem tudtunk döntésre jutni a kollégákkal, akkor a jegyzeteimet bújtam, online tananyagokat kerestem, esetleg írtam a tanáromnak, aki az egyetemen oktatta az adott témát. Szóval bármivel találtam magam szemben, igyekeztem a legjobban helytállni, mertem segítséget kérni, s éreztem is a közvetlen kollégáim támogatását. A velük való jó kapcsolat nagy többletet jelent például!

Ha a gyűjteményed kellene bemutatni, melyek azok a fő jellemzők, amelyeket kiemelnél? Különösen izgalmas, hogy hamarosan Nálatok lesz az EKE nyári konferenciája...

A Ráday Könyvtár – az egyházi gyűjtemények többségéhez hasonlóan – tele van kincsekkel. A számunkra csak Műemlékkönyvtári állomány története hagyományosan I. Ráday Pál idejéig nyúlik vissza.

Fia és – kisebb részben még – unokái által is gyarapított könyvtár gyönyörű példája a barokk könyvművészetnek és a felvilágosodás eszmei áramlatainak.

I. Ráday Gedeon enciklopédikus könyvtárában a korszak, azaz 18. század majd összes jelentős műve megtalálható. Nem volt még olyan téma, amelyhez kapcsolódóan ne találtam volna itt kapcsolódó kötetet. A szakmai rajongás mellett azonban az is fontos, hogy mindenről a látogatók nyelvén szóljunk, ezért is örülök neki, ha tanulhatok erről. Igazából minden érdekel, ami a régi könyves világhoz köthető. Ahogy egyre többet tanulok, egyre jobban megismerem a könyvtárat, helyeit, szokásait és rendezvényeit, sokszor kapom magam azon, hogy bárhol járva arra gondolok: „ezt milyen jól használhatnánk bent”, „ezt az érdekességet legközelebb belefűzőm csoportvezetésbe”, „milyen mutatós ez a plakát, vajon mitől működik ilyen jól, nekünk is lehetne egy a programhoz”. Az évek során egész kis gyűjteményem lett „tapítható” merített papírokból, pergamenből, bőrből, amiket egyre többször használok fel a csoportfoglalkozásokon. Legközelebb a történeti könyvkötésekhez szeretnék maketteket készíteni, hogy azokat is bemutatgassuk. Sokszor elgondolkodom azon, hogyan tudnánk még több emberhez eljuttatni azoknak a kincseknek a hírét, amelyeket őrzünk. Időről időre betérnek hozzánk olyan látogatók, akik „hallottak rólunk”, és ilyenkor mindig megerősödik bennem, milyen fontos felhívni a figyelmet arra, hogy folyamatosan bővülő könyvtárunk állománya nemcsak megtekinthető, hanem kölcsönözhető is.

A reklám és a marketing világa számomra még új terület, ezért különösen örültem annak a szakmai napnak, amely kifejezetten e témára épült.

Számszerűen a régi könyves állományunk eltörpül a modern gyűjtemény és a periodikák mellett, ugyanakkor nem maradhatnak ki a kiemelésből az iskolai értesítők és jegyzőkönyvek, valamint a különböző nyelvű bibliafordítások gyűjteménye sem. Végül, de nem utolsósorban kiemelném, hogy számomra

a gyűjtemény egyik legizgalmasabb részét a különféle bibliafordítások feldolgozása jelentette. Külön kihívást jelentett a különböző nyelveken megjelent Bibliák pontos és szakszerű bibliográfiái leírásának elkészítése. Számomra ezek képviselik a gyűjtemény izgalmas végpontját. És igen, már nagyon várom az EKE nyári konferenciáját – örömmel készülünk a találkozásra!

Számodra mit jelent az Egyházi Könyvtárak Egyesülése?

A szakmai napokon és az éves konferenciákon mindig olyan személyes és szakmai élményeket szerezhettem, amik nagyon megerősítettek abban, hogy ott vagyok, ahol lennem kell.

Az EKE-n keresztül néhány hónap alatt számtalan más egyházi könyvtárossal és szakemberrel ismerkedhettem meg. Egy fantasztikus közösséggel találkoztam itt, akiktől szintén sok segítséget kaptam. Az EKE-levelezőlistán feltehetem a kérdésemet, de akár személyesen is kérhetek segítséget a tapasztalt kollégáktól.

Kimondottan fiatal vagy. Így még inkább érdekes lehet, hogy mi az, amit Te meghatározónak tartasz az eddigi pályádon? Van-e olyan szakmai eredmény, amire különösen büszke vagy?

Ezzel kapcsolatban még inkább a jövőbe tekintek, hisz nem sok lezárt projekt van még mögöttem. Nehezen emelnék ki bármit is, hisz az állományvédelemtől, a foglalkozások szervezésén át, a tájékoztatásig vagy éppen a feldolgozásig minden munkafolyamatban részt veszek. Minden jól sikerült napot, együttműködéssel létrehozott projektet meghatározónak tartok. Ezekből épül fel az életpálya is, szerintem.

Mégis, eddigi munkám talán legnagyobb élményei közé tartozik, hogy a szakdolgozatom egyik alapjául szolgáló könyvösszeírás – III. Ráday Pál tulajdonában lévő magyar nyelvű könyvek listája – behasonlítását a munkába lépésem után is folytathattam. Szeretném egyszer elkészíteni a listát arról, hogy az összeírásban említett könyvek közül melyek szerepelnek az 1861-es átvételi katalógusban, melyeknek vagyunk ma is őrzői.

Modern állományhoz kapcsolódóan az évek alatt a több mint 400 bibliafordítás feldolgozása az, amire büszke vagyok. Ez a szám töredéke a könyvtárban őrzött bibliafordításoknak, azonban több tucat olyan nyelvvel bővült a kereshető, online katalógusunk, amelyek korábban hiányoztak. Ezt is szeretném folytatni, részletesebb leírásokkal és egyszer majd az összes bibliafordítás tematikus revíziójával.

Ezek után adódik a kérdés, hogy milyen célok mentén tervezed a személyes jövődet?

A Ráday Könyvtárban szinte minden munkafolyamatot együtt végzünk, így sok területen van szükségem még fejlődésre, hisz egyre több dologgal fordulnak hozzám már kollégáim is. Érdeklődésemtől függően mindig megkaptam a lehetőséget és a támogatást a tanulásra. Jelenleg könyvkötő- és papírrestaurátor képzésre járok az MNMKS OSZK szervezésében.

A hároméves képzés során remélem, hogy olyan készségekre és gyakorlatra tehetek szert, amellyel ezek után nem csak könyvtárosként, hanem állományvédelmi szakemberként is segíthetem a könyvtárat. Céлом, hogy az a történelmi, tudásbeli és irodalmi kincs, amit a könyvtár őriz, minél több emberhez eljuthasson, és minél hosszabb ideig megtekinthető legyen.

A fiatalságod mellett, az elhivatottságod és a lendületeséged is inspiráló! Élünk a lehetőséggel, s beszélj arról, hogy szerinted miért érdemes könyvtári szakemberként egyházi gyűjteményben elhelyezkedni!

A folyamatos tanulás és az új kihívások mellett különösen inspiráló számomra, amikor könyvtáros hallgatók érkeznek hozzánk szakmai gyakorlatra. Néhány évvel ezelőtt még én is az ő helyükben voltam: kerestem azokat a lehetőségeket, ahol a tanulmányaim során megszerzett tudást a gyakorlatban is kipróbálhattam. Fontosnak tartom, hogy a hozzánk érkező hallgatók átfogó képet kapjanak a könyvtár működéséről, ezért igyekszünk bevonni őket az aktuális feladatokba és megmutatni számukra a szakma sokszínűségét. Mindig örömmel hallgatom, amikor a tanulmányaikról, terveikről és a pályaválasztásuk motivációiról mesélnek.

Hiszem, hogy az egyházi gyűjteményekben végzett munka különleges lehetőséget kínál: egyszerre kapcsolódik a kulturális örökség megőrzéséhez, a tudományos munkához és egy sajátos szolgálathoz. Ezért is törekszem arra, hogy a nálunk gyakorlatukat töltő könyvtáros hallgatók is felfedezzék ennek a hivatásnak a szépségét és misszióját.

Az interjút készítette

LASKAY ANNA

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Fotó: Bíbor Máté, Füle Tamás, Veres Anna Mária

Faludi Ferenc versei

Könyvbemutató a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtárban

A 2025-ben a Reciti Kiadó gondozásában megjelent kötetet Borián Elréd bencés szerzetes atya, gimnáziumi tanár úr rendezte sajtó alá. Elréd atya 2014-ben kereste meg a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtárat – ahol Faludi Ferenc sajátkezűleg írt versesfüzetének ránk marad két példánya közül az egyik megtalálható –, az eredeti és a faksimile Faludi kiadás eltérő oldal-számainak egyeztetésével kapcsolatban.

Fontosnak tartotta, hogy az elkészült kritikai kiadást Szombathelyen is bemutassa, mivel Faludi Ferenc és Szily János kapcsolata különleges helyet foglal el Szombathely kulturális és egyháztörténetében. A jezsuita szerzetes, költő és író több verset is írt Szily Jánoshoz, Szombathely első püspökéhez, amelyek nemcsak irodalmi értékük miatt jelentősek, hanem azért is, mert betekintést engednek a 18. századi város és az újonnan alapított püspökség szellemi világába.

A szombathelyi püspökséget 1777-ben alapították, és Faludi Ferenc valószínűleg ebben az évben írta latin és magyar nyelvű dicsőítő költeményeit Szily János tiszteletére. A versek középpontjában a püspök címere áll, amelyet a költő gazdag szimbolikával értelmezett.

A latin nyelvű költemény klasszicista stílusban, disztichonban íródott. Faludi a címer elemeit – az oroszlánt, a medvét, a csillagképeket és a növényi díszítéseket – erkölcsi és lelki jelentéssel ruházta fel. Az oroszlán a bátorságot, a medve a vezető szerepet és az állhatatosságot jelképezi, míg a Nagy Medve csillagkép a biztos irányítás szimbólumává válik. A költő Szily Jánost olyan főpapként mutatja be, aki a hajósokat vezető csillaghoz hasonlóan vezeti híveit.

A magyar nyelvű vers közvetlenebb és érzelmesebb hangvételű. Faludi ebben már nemcsak a címet magyarázza, hanem Szily János személyét és püspöki küldetését is méltatja. A költemény hangsúlyozza Szombathely örömét és reményét az új püspök érkezése miatt. A város szinte megszemélyesítve szólal meg a versben, jókívánságokat fogalmazva meg vezetője számára.

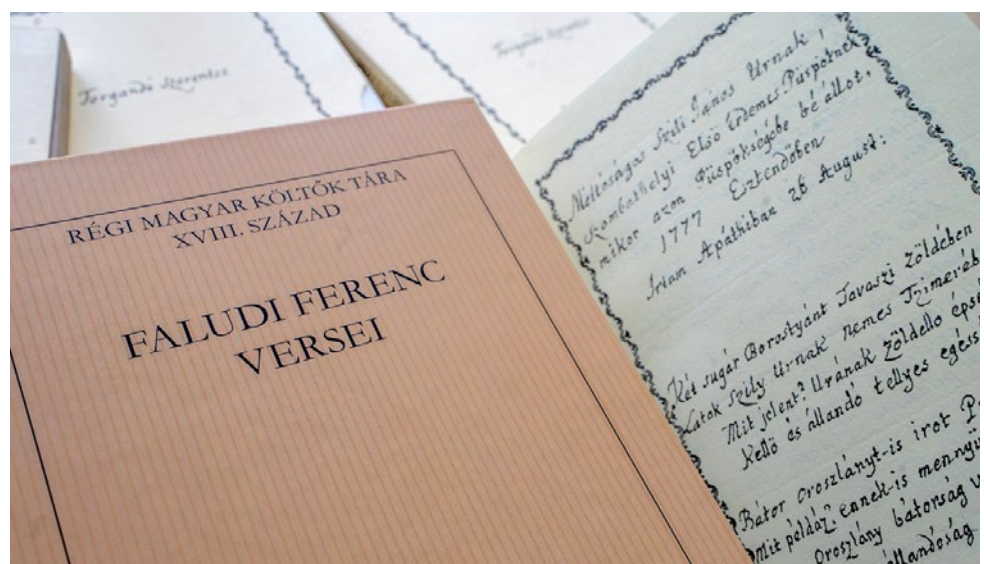
A Szombathelyi Egyházmegye havilapjának, a Martinus Folyóiratnak júliusi számában lesz olvasható az Előd atyával készült interjú, melyben részletesen is bemutatja a tavaly elkészült kötet szerkezetét, az abban megtalálható újdonságokat.

Az alábbiakban a vele készült beszélgetésből idézünk: „Vegyük szemügyre először a kritikai kiadás tartalommutatóját. Bevezető tanulmányok, majd a Szombathelyi kézirat versei, illetve a Szombathelyi kéziratban nem található versek következnek. Ilyen felosztást az eddigi kiadásokban nem találunk. Révai és Batsányi nyomán minden kiadás eddig témákra, műfajokra osztotta a költeményeket, bár ennek a felosztásnak nyomát sem találjuk a kéziratokban. A költemények betűhív kiadása is újdonság; a tollhibákat javítottuk, és kurzív betűvel jelöltük.

A kiadásban Faludi latin versei következnek három forrásból, majd a sok munkával készült Jegyzetek, illetve a Függelék és a Mutatók. Végül a Képmelléklet, amely főleg kéziratok fotóit tartalmazza, majd a hagyományörzés képei, az utolsó három a Körmenden található emléktáblákat örökíti meg.

Az életrajz szempontjából a kritikai kiadás újdonsága a Függelékben található: Faludi Ferenc élete jezsuita források tükrében. Nyolc különböző jezsuita forrást gyűjtöttünk össze, hetet fordítottunk le latin nyelvből, egy francia nyelvű lexikonban található. Elsőként a sokoldalú tehetség, Kaprinai István sorait idéztük, akihez az egyik gondosan leírt Faludi-verskézirata is kötődik. Mértékadó (ex)jeszuita tudós tanár Szerdahely György Alajos, aki a pozsonyi jezsuita gimnáziumban együtt tanított Faludival, és annak eklogáit égisz magasztalta latin nyelvű esztétikai munkáiban. Szerdahely nagyon szép jellemrajzzal fejezi be méltatását: „Belső természetétől fogva vidám és szórakoztató, aki mindennél jobban ügyel arra, hogy meg ne bántsa az embereket, soha nem mondott rosszat másról, sőt soha nem tudta elviselni, ha másról rosszat mondtak; Faludi otthonában és a közéletben is kedvelt és megbecsült volt.”

Paintner Mihály (ex)jeszuita latinul is megírta Faludi bővített életrajzát a jezsuita írókról szóló hatalmas, befejezetlen munkájában. Külön kiemeli a rohonci irodalmi munkásságát, és fölmagasztalva ezt írta róla: „kora magyar Cicerójának és legnagyobb költőjének nevezték.”

A Függelék másik újdonsága a Csörsz Rumen István és Hovánszki Mária által kiadott dallamok, amelyeken Faludi költeményeit énekelték. Az 1840 előtti gyűjtemények kottáit adták ki; előfordul, hogy egy dallamra több költeményt is énekeltek. Már Faludi életében énekelhették verseit. A három saját kezűleg írt kézirat közül a Nagyszombati kézirat alcíme így hangzik: Magyar Énekek. Mindenikének meg vagy az ő Nótája. Megválaszolhatatlan kérdésnek tűnik: vajon hol lehetett meg a verseknek a nótája?

A kritikai kiadásban tizenhárom vers olvasható kottáikkal együtt, néhány több dallamvariációval is, illetve egy dallamra több verset is énekeltek. A katolikus templomokban nagybőjtben A' Feszülethez címűt éneklék Keresztények sírjátok kezdettel. Azért maradt meg ennek a dallama, mert több nyomtatott énekeskönyvben is szerepelt, amelyeknek dallamvariációi nem teljesen egyeznek meg a ma énekelttel. A szombathelyi bemutatón egy zongoratanár (Kertes Anna) és egy énektanár (Illés Gabriella) adott elő hat Faludi verset énekelve zongorakísérettel. Egy pannonthalmi diák pedig két versdalamat furulyával mutatott be (Trunki Péter)."

Idén április 7-én Elréd atya elnyerte a Faludi Ferenc Alkotói Díjat, amit a Faludi Ferenc Akadémia (2019-től Faludi Ferenc Jezsuita Akadémia) és a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete 2004-ben hozott létre Faludi Ferenc születésének 300. évfordulója alkalmából, a 18. századi irodalommal kapcsolatos kutatások kiemelkedő eredményeinek elismerésére.

A könyvbemutató, mely Faludi Ferenc Szily Jánoshoz írt versét állította fókuszba, méltó előfutára az egyházmegye 2027-es jubileumi emlékévének, az alapítása 250. évfordulójának, amely elválaszthatatlan Szily János püspök személyétől. Az egyházmegye alapításán túl, Szombathely első főpásztora nélkül nem kezdődhetett volna el az idén 235 éves Egyházmegyei Könyvtár története sem.

Fontos információ a kötet iránt érdeklődőknek, hogy a könyv nem kerül kereskedelmi forgalomba, de az interneten könnyen hozzáférhető a reciti.hu/2026/9017 linken.

Források:

martinus.hu, a Szombathelyi Egyházmegye honlapja,
Martinus Folyóirat, a Szombathelyi Egyházmegye havilapjának
2026 júliusában megjelenő száma

RÓNAINÉ MAGYAR KRISZTINA
Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár

Fotó: Molnár Péter

A megtestesült szabadság

A megtestesült szabadság. Esterházy Péter és mesterei.
Szerk. Hafner Zoltán, Zászkaliczky Zsuzsanna, Budapest,
Luther Kiadó – Evangélikus Országos Gyűjtemény, 2026.

Az Evangélikus Gyűjteményi Kiadványok sorozat legújabb kötete Esterházy Péter pályakezdésének szellemi forrásait mutatja be *A megtestesült szabadság* címmel. Mint közismert, az író több mint tizenkétezer tételes könyvtárát 2020 óta különgyűjteményként őrzi az Evangélikus Országos Könyvtár. A kötetek számtalan értékes információt rejtenek, közülük is kiemelkednek azok az Esterházy Péternek dedikált példányok, amelyeket egykori mestereitől, irodalmi példaképeitől kapott. A jelen kiadvány ezen dedikációkból kiindulva Esterházy vallomásaival tárja fel az irodalmi elődökhöz fűződő kapcsolatát, személyes emlékeit. A szerzők névsora egy korszak legmagasabb esztétikai mércéjét tükrözi: Hamvas Béla, Szentkuthy Miklós, Weöres Sándor, Ottlik Géza, Örkény István, Mándy Iván, Pilinszky János, Mészöly Miklós, Nemes Nagy Ágnes, valamint Esterházy gimnáziumi magyartanára, a piarista Jelenits István jelentették a legfontosabb tájékozási pontokat. E szerzők ugyan soha nem alkottak ideológiai csoportosulást, ám ennek ellenére is olyan etikai tartást és minőséget mutattak fel, amely radikálisan szemben állt az aktuális hatalommal.

A kötet törzsanyagát az Esterházy Péter 75. születésnapjára időzített kiállítás adja, mely *„Úgy kell rúgni, művészkém!”* címmel volt látható az Evangélikus Országos Könyvtár Podmaniczky–Dégenfeld Könyvtárában. A kötetbeli változat jelentősen kibővült Esterházy kommentárjaival, és ahol arra lehetőség nyílt (például Szentkuthy Miklós, Mándy Iván, Mészöly Miklós, Jelenits István, Szabó Magda esetében) más közgyűjteményekből és örökösök magántulajdonából származó Esterházy-dedikációk is helyet kaptak, melyek többsége faksimilében is olvasható. Emellett fényképportrék és néhány, az adott szerzőt jellemző emléktárgytárgy (saját készítésű kereszt, zarándokhelyről származó feszület, csésze, ceruza, kártyapakli stb.) reprodukciója is kiegészíti az egyes fejezeteket.

A könyv összességében változatosan és híven illusztrálja azt az írói útkeresést, amely megelőzte a fiatal, húszas éveinek elején járó író első publikációit. Az idézett szövegrészek mind megannyi hommage és hatástörténeti vallomás, többféle poétikai kapcsolódás dokumentuma – egyszerre kedvcsináló a régi mesterek (újra)olvasásához és bevezetés Esterházy írói univerzumába.

A kötet bemutatójára 2026. május 11-én került sor az Esterházy Péter és Gitta Könyvtárban, Jánossy Lajos, Érfalvy Livia és Németh Gábor közreműködésével.

Elérhető a [youtube.com](https://www.youtube.com)-on.
Bővebb könyvismertető a [litera.hu](https://www.litera.hu)-n.

DR. HAFNER ZOLTÁN

Evangélikus Országos Gyűjtemény

Fotó: Tenczer S. Boróka

A gyászévtized lámpásai

Csorba Dávid: Gályarab emlékkövek.

Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület, 2026.

Gályarab emlékkövek

Csorba Dávid

A közérdeklődésre számot tartó megemlékezésekhez, szakmai alkalmakhoz kiválóan használható kiadvány lehet Csorba Dávid munkája. A szerző a gályarabok szerteágazó, számos országban és több nyelven fellelhető vagy éppen sokáig lappangó forrásainak leginkább avatott ismerője. Két évtizede elkezdett forrásfeltárásának köszönhetően, a már megjelent szaktanulmányaira, illetve az általa gondozott gyűjtőhonlap (galyarabok.drk.hu) eredményeire alapozva jelen kiadvány magas színvonalú történeti összefoglalás, amely precízen veszi számba a szenvedéstörténet legfontosabb dokumentumait és tárgyi emlékeit. Ám jól érthető a tágabb protestáns emlékezetközösség számára is, illetve a gályarabok örökségét ápoló települések, gyülekezetek szintén könnyen ráismerhetnek saját kommemorációs gyakorlatuk legújabb elemeire a kötet szövegében és gazdagon illusztrált, igényes emlékmű- és szoborfotóin, orientáló térképein.

DR. FAZAKAS GERGELY TAMÁS

Debreceni Egyetem,

Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Idén a protestáns egyházak, gyülekezetek, iskolák és tudományos gyűjtemények azokról a magyarországi református és evangélikus prédikátorokról emlékeznek meg, akik a *persecutio decennalis*, vagyis az 1671–1681 közötti gyászévtized idején képesek voltak helyt állni a Habsburg és a katolikus hatalom üldöztetéseivel szemben, és akiket ezért halálra és teljes vagyonelkobzásra ítélték. Majd pedig, enyhítve a büntetésükön, 1675 májusában eladták őket gályarabnak a Földközi-tengeren harcoló spanyol Habsburgok flottájára. Az idei évben kiemelt figyelmet kap a megmenekülésük, ugyanis 1676 februárjában a holland flotta református admirálisa, Michiel de Ruyter kiszabadította őket, számos protestáns németalföldi, svájci, német és más tartomány, város és magánszemély közbenjárására, diplomáciai és anyagi összefogásának köszönhetően.

Napjaink történelme egy egyetemi könyvtárban

Romsics Ignác: A nagyhatalmak és Magyarország a 20. században, Budapest, Helikon, 2026.

A Tittel Pál Könyvtár és a Történelemtudományi Intézet szervezésében 2026. június 11-én került sor a Romsics Ignác által jegyzett *A nagyhatalmak és Magyarország a 20. században* című könyv bemutatójára. Az említett munkán kívül szó volt még annak előzményéről és folytatásáról. A Széchenyi-díjas történész az utolsó tanítással töltött félévét zárta könyvtárunkban, de kiemelte, hogy vissza fog még térni hozzánk!

Elsőként a program címadó kötete került szóba, ami- ben az előző évszázad elején regnáló nagyhatalmak Magyarországhoz fűződő viszonyáról olvashatunk: Franciaországra, a Brit Birodalomra, Olaszországra, az Amerikai Egyesült Államokra és Oroszországra koncentrálva. Ez utóbbi esetében a jelenlegi orosz–ukrán konfliktus hátterével és annak közvetlen előzményeivel ismerkedhettünk meg.

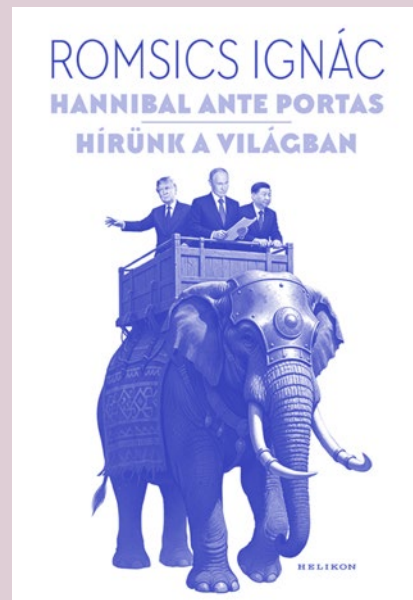
Egyfajta „előzményként” tekinthetünk az elsőként 1996-ban kiadott *Helyünk és sorsunk a Duna-medencében* című kötetre. Nem egy klasszikus értelemben vett előzmény ez, hiszen bizonyos elemeiben többet, másban pedig kevesebbet nyújt. Minden tanulmány megtalálható benne, ami a „nagy testvérében” is, kivéve az Oroszország helyzetét taglaló fejezetet.

Ahelyett azonban kifejtésre kerül az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása, a trianoni békeszerződés, a nemzetállamiság perspektívája a közép-kelet-európai térségben és ezeknek az országoknak az – újonnan létrejövő – Európai Unióhoz való csatlakozása is.

Ennek a triásznak az utolsó darabja az ez évben megjelent *Hannibal ante portas – Hírünk a nagyvilágban*. A cím, a jelenkori Európában élő polgárok – a különböző nagyhatalmi konfliktusok által előidézett – fenyegetettség érzésére utal, párhuzamot vonva az ókori Rómában egykor élt polgárok életével, akik keresztül mentek a pun háborúk pusztításain. A kötet üzenete az, hogy ebben a helyzetben kell az Európai Uniónak helyt állnia és megtalálnia helyét a világban. A könyvben arról olvashatunk, hogy ebben a szövetségi rendszerben miként alakult Magyarország viszonya a többi tagállammal, illetve hogy hazánk hogyan jelenik meg a prominensebb külföldi újságok hasábjain.

NAGY BÉLA

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Tittel Pál Könyvtára

Közös szakmai állásfoglalás a könyvtárak jövőjéről

Folyamatosan változó környezetben élünk, ami mindenre és mindenkire hatással van. Az emberi társadalom pedig a természetinél is gyorsabb és hektikusabb változásokra képes. Az embernek, és az emberekből álló közösségeknek, figyelembe kell vennie ezeket a változásokat, és reflektálnia kell rá. A könyvtári szakma is folyamatos és egyre gyorsuló ütemben változó környezetben él. Ezekre a változásokra a könyvtár-szakmának és az ágazati irányításnak is reagálnia kell. A szakmai szervezetek folyamatosan gondolkodnak a változásokról, de az egész könyvtárszakmát átfogó közös reflexió mindeddig nem született. Az állam részéről is évek óta várjuk a területünket érintő stratégiát.

Gerencsér Judit, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöke tavasszal megkereste az ország jelentősebb könyvtárszakmai szervezeteit, hogy egyeztetésbe kezdjünk a könyvtárak jövőjét érintő kérdésekről, és kialakítsunk egy új könyvtárszakmai stratégiát.

A beszélgetéseknek különös fontosságot adott, hogy áprilisban a választásokat követően a felálló új kulturális minisztérium felé sorban fogalmazták meg állásfoglalásaikat, problémáikat a kulturális szakma

különböző területeinek képviselői, a gyűjteményi ágazatoktól kezdve a könyvkiadásig. A könyvtáros szakma sem maradhatott le a többi szervezet mögött. A kormányváltás miatt fontos volt, hogy minél gyorsabban megjelenjen egy olyan állásfoglalás, ami deklarálja a könyvtárak társadalmi fontosságát és felhívja a figyelmet a szakma életét meghatározó legégetőbb problémákra, feladatokra. Emellett fontos volt, hogy a könyvtáros szakma kifejezze szándékát a párbeszédre, a konzultációra az új kulturális kormányzat felé.

Az MKE mellett a legjelentősebb hazai könyvtár-szakmai szervezetek vettek részt a szöveg megfogalmazásában. Így a közös állásfoglalást a Magyar Könyvtárosok Egyesülete mellett az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Könyvtárostanárok Egyesülete, az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma, a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége és az Egyházi Könyvtárak Egyesülete írta alá. A szövegezésben részt vettek a szervezetek elnökségei is, közös konszenzuson alapuló szöveg látott napvilágot. Az állásfoglalás első része igyekszik felhívni a figyelmet a könyvtáraknak a társadalomban betöltött fontos szerepéről és alapvető feladatairól. A szöveg egyfajta könyvtári önképet, ars

poeticát is megfogalmaz. A második részben pontokba szedve foglalja össze azokat a legfontosabb területeket, amik akár már régóta fennálló problémák, és sürgős beavatkozást igényelnek. A pontok között szerepel az ágazati irányítás megerősítése, a konszenzuson alapuló új könyvtárszakmai stratégia megalkotása. A súlyos személyzeti problémákon segíthet a könyvtáros életpályamodell kialakítása. Különösen fontos az intézményrendszer alapvető infrastrukturális megújításának elkezdése, felgyorsítása, az élethosszig tartó tanulás és a kutatástámogatás rendszerének fejlesztése. Az állásfoglalás végén a szöveg kiemeli a szakmai szervezetek felelősségét és szerepét is a könyvtári rendszer megújításában. Ehhez önvizsgálatra, önreflexióra, és közös munkálkodásra van szükség.

Ennek megvalósítása érdekében a szakmai szervezetek közösen elhatározták, hogy a közeljövőben folytatják a közös munkát, az egyeztetéseket. Ennek célja egy alaposabb, a könyvtárszakma problémáit feltáró és közös megoldásokat kereső alapvető szakmai koncepció megalkotása. Ebben a közös feladatok felvázolása mellett lehetősége lesz a könyvtári szakma valamennyi intézménytípusa jellemző problémáinak és megoldási javaslatainak felvázolására is. A szakmai együttműködés következő mérföldköve a Magyar Könyvtárosok Egyesülete idei kecskeméti vándorgyűlésének rendezvénye, ahol Elnöki szekció címmel a könyvtáros szervezetek mutatkozhatnak be, és ismerethetnek szakmai hitvallásukat.

BARANYA PÉTER

Piarista Rend Magyar Tartománya
Központi Könyvtára

KÖZÖSEN A KÖNYVTÁRAK JÖVŐJÉÉRT!

Fontos mérföldkőhöz érkezett a
könyvtárszakmai együttműködés.

6 országos

könyvtárszakmai szervezet
együttműködésében elkészült a
Könyvtárszakmai Kerekasztal
közös állásfoglalása a könyvtárak
jövőjéről.

Nyitottak vagyunk

a szakmai párbeszédre
és az együttműködésre
a könyvtári rendszer valamennyi
szereplőjével, a társközgyűjteményekkel,
a közművelődéssel és az új kormányzat
képviselőivel.

Közös célunk:

a magyar könyvtárügy stratégiai
irányainak és fejlesztési prioritásainak
közös formálása.

A könyvtárak a tudás,
a közösség, a hitelesség és
a kulturális együttműködés
meghatározó intézményei.

TUDÁS

KÖZÖSSÉG

HITELESSÉG

EGYÜTTMŰKÖDÉS

Együtt építjük a könyvtárak jövőjét!

A Koha újrafelfedezése

A Koha a világ első ingyenes, nyílt forráskódú könyvtári rendszere, hirdeti a szoftver a honlapja elején: „The world’s first free and open source library system”. (<https://koha-community.org/>). A szoftvert 1999-ben Új-Zélandon kezdték fejleszteni, amelyet később egy nemzetközi közösség átvett. Így az IKR egy igazán 21. századi fejlesztés.

Először – ha jól nyomoztam – a KATALIST-en 2009. végén említették.¹ Utána többször alkalmilag előfordult, néhány kisebb könyvtárban kísérleteztek is vele². Akkoriban két problémáját említették, az UTF-8 kezelést (akkoriban még nem volt nálunk annyira elterjedt) és a HUNMARC kezelés hiányát (ez pedig lényegileg azóta sem változott itthon). Lelkes könyvtáros fiatalok ugyan elkezdtek magyarázni a felületet, de úgy tűnik, ez azóta sem sikerült.

A közelmúltban egy könyvtári fejlesztés kapcsán próbáltam utána nyomozni, elővenni a régi ismereteket, aktualizálni és utánajárni, hogyan állunk vele a hazai könyvtárakban. Az alábbiakban röviden néhány ismeretet, tapasztalatot szeretnék megosztani, gondolván hasznos lehet a hazai könyvtáros közösségnek.

A hazai forrásokban néhány 10 éves utalást találtam csak kisebb intézményi működésekben, míg sikerült felfedeznem, hogy a budapesti Andrassy Egyetem könyvtárában már több éve meglelégedéssel használják. Egy helyszíni látogatás kapcsán a könyvtárvezető, Szívi Zsófia kedvesen és szakszerűen be- és megmutatta a szoftver főbb szolgáltatásait.

Technikai alapok

A Koha nyílt forráskódú szoftver, amit ingyenesként szoktak emlegetni. Kétségtelen, nem kell megvásárolni a szoftvert, azonban a telepítéséhez, beállításához, üzemeltetéséhez, karbantartásához bizony nem elég egy gyakorlott informatikus könyvtáros, de Linux-os ismeretek, telepítési gyakorlat, informatikus szakember is szükséges. A szoftverhez a Linux operációs rendszeren (Debian/Ubuntu) kívül, azaz azon szükség van még a PERL parancsfuttatóra, ingyenes adatbáziskezelőre (MariaDB vagy MySQL), Apache webszerverre. Az utolsó verzió 2026. április végi, tehát láthatóan kézben tartják, fejlesztik. Természetesen a telepítésekhez, a szoftverekhez hardver infrastruktúra, egy Linux szerver is szükséges. A honlapon nem találtam technikai infrastruktúra igényeket, de minimális erőforrásokkal is telepíthető. A szükséges rekordméret, felhasználási igénybevétel határozhatja meg a szükséges infrastruktúrát, a szerver paramétereit.

¹ <https://listserv.niif.hu/pipermail/katalist/2009-September/019143.html>

² Takács Dániel: Koha ficsörök, 2008. április 29. – <https://eleteskonyvtar.hu/2008/04/29/koha-ficsorok/>

Szolgáltatásai

A szoftver egy teljes értékű IKR funkcionalitásával bír, tehát van benne

- gyarapítási,
- katalogizálási,
- kölcsönzési,
- OPAC
- folyóiratkezelési modul.

A hagyományos könyvtári modulok mellett e-forrás kezelő modul biztosítja a külső, fizetett adatbázisok, jelenleg az EBSCO bekapcsolásának lehetőségét egy API-n keresztül.

A rendszerben van Z39.50/SRU szerver is, amelynek segítségével más könyvtárakból átvehetőek rekordok a szokott módon.

Emellett van egy OAI-PMH data és service modulja is, amelyek segítségével nemcsak kívülről kérdezhető le egy Koha adatbázis, de a Koha-ban ún. repozitóriumok is létrehozhatóak.

Pl. ha a helyi könyvtár digitális dokumentumaiból repozitóriumot épít, ezek bekapcsolhatóak a Koha lekérdezésébe. Így egyfajta discovery funkcióval is rendelkezik.

A Koha adminisztrációját, adatrögzítési szolgáltatásait web alapon, többféle böngészővel lehet elérni, nincs szükség helyi, egyedi kliensekre.

Egy Koha telepítésen belül több könyvtárat is létre lehet hozni, így egyszerre több könyvtár kiszolgálását is biztosítja, ami pl. több egységből álló egyetemi könyvtárak számára hasznos megoldás lehet. Az egyes könyvtárak számára külön olvasói adatbázisok, kölcsönzési osztályok hozhatóak létre, míg a bibliográfiai rekordok közösek. A tartalmi feltárás, példányok helyi jelzetelése természetesen szintén könyvtáronként megoldható.

A hazai alkalmazást korlátozhatja, hogy csak MARC21-et ismeri. Ez annak a fényében azért nem lehetne nagy probléma, hogy 2012. októberében az OSZK már döntött a MARC21-re való áttérésről³.

³ <https://listserv.niif.hu/pipermail/katalist/2012-October/027301.html>

A Koha érdekes szolgáltatása, a sok közül, hogy már RDA kompatibilis rekordokat lehet benne létrehozni. Sőt, egy FRBR funkció bekapcsolásával a Koha képes egy adott mű több kiadását is megkeresni ISBN számok alapján. Ez csak néhány példa volt arra, hogy folyamatosak beépítik a 21. századi könyvtári fejlesztések eredményeit, igyekeznek megfelelni a követelményeknek, amelyekben néhány hazai rendszerünknel még némi elmaradás látszik.

A Koha jelentős hátránya viszont a hazai alkalmazás elterjedésére a magyar nyelvi felület hiánya. Ha megnézzük az elérhető dokumentációk listáját⁴, akkor a nagy világnyelvek (amelybe még az arab, a kínai és a hindi is beletartozik) mellett még cseh, szlovák dokumentációt is találunk. Van svéd és finn nyelvű Koha oldal is, ami a skandináv elterjedtséget is mutatja. A magyar fordítási törekvések azonban sajnos évekkel ezelőtt abbamaradtak. Így csak megfelelő angol vagy más világnyelvi tudás birtokában lehet nekiállni úgy, hogy az OPAC felületet, a hazai olvasóink számára még le kell fordítani.

Hazai és külföldi alkalmazások

Magyarországon a közelmúltban a KATALIST-en igyekeztem felderíteni, hol ismerik, használják a Koha-t. Nem túl sok választ kaptam.

Csizmadia Ákostól több segítséget is kaptam, sok évvel ezelőtt ők használták Koha-t a BME Matematika Intézetében⁵, de megszűnt a könyvtár, leállt a katalógus. Egyedi projektek kapcsán irodalmi művek feldolgozására kísérleti jelleggel használták egy rövid ideig az OSZK-ban, és a PIM-ben is.

Megtudtam, az Akadémiának egy külhoni magyarok számára fenntartott kollégiumának, a Domus Collegium Hungaricum könyvtárába⁶ is telepített két erdélyi fiatal Koha-t, itt ezzel működik, megnézhető a könyvtár katalógusa. Egy hazai Koha alkalmazást sikerült közelebből is megnézem. Az Andrassy Egyetem könyvtárvezetője, Szivi Zsófia mutatta meg jobban és „belülről” a Koha-t. A könyvtárban pár éve használnak Koha-t, az Aleph-et váltották le vele, abból migrálták az adatokat. Ahogy egyetem hallgatói, úgy a könyvtár olvasói többségében is német nyelvűek, ezért a hiányzó magyar felület nem okoz zavart. Valamennyire elkezdtek ugyan az OPAC-ot magyarítani, de még nem sikerült teljesen. A rendszerben a könyvtárosnak van jogosultsága átírni az oldalakat, más nyelvű felületeket kialakítani. Mivel az Egyetemen, az egyetemi könyvtár mellett működik önállóan a Sebestyén György Osztrák Könyvtár, annak az állománya is helyet kapott a Koha rendszerben, önálló könyvtár alkalmazásaként.

Természetesen a könyvtárnak több külföldi adatbázishoz van előfizetése, ezeket is bekötötték a katalógusba, így a tételek között pl. Springer, DeGruyter Brill kiadványok is találhatóak.

The screenshot shows the Koha library catalog interface. At the top, there's a header with the Andrassy University Budapest logo, a search bar containing 'koha', and navigation links like 'Kosár' and 'Listák'. Below the search bar, there's a section for 'Keresés pontosítása' (Refine search) with options like 'ELÉRHETŐSÉG' (Availability) and 'SZERZŐK' (Authors). The main search results section displays 'A keresés eredménye 41 találat.' (41 search results). A specific result is highlighted, showing the title 'Kohärente Rechtsanwendung im europäischen Kartellverfahren Das Zusammenwirken von Kommission und nationalen Gerichten' by Bartels, Wolfgang. The result includes details like the series 'Wirtschaftsrecht und Wirtschaftspolitik', the type 'Szöveg' (Text), and the language 'Német' (German). There are also options to 'Előjegyzés' (Reserve), 'Mentés a listákba' (Save to lists), and 'Hozzáadás a kosárhoz' (Add to cart).

⁴ <https://koha-community.org/documentation/>

⁵ Csizmadia Ákos: Koha integrált könyvtári rendszer a BME Matematika Intézet Könyvtárában
URL : <https://math.bme.hu/%7Ekonyvtar/KOHA/kohaMatematikaIntezet.html> (letöltve: 2026.06.04.)

⁶ Domus Collegium Hungaricum könyvtára – https://www.domus.ch.mta.hu/?page_id=81

De az előfizetett adatbázisokból a digitális könyvek adatait MARC-ban letöltve, azokat importálták a Koha-ba, így azok is egyben kereshetők a katalógusban. A rendszer nagyon széles körű paraméterezési lehetőséget kínál, rengeteg minden beállítható a könyvtárosok által, a jogosultsági szintektől kezdve az olvasói osztályokon át a megjelenésig. Fontos megjegyezni, hogy a könyvtárnak nem volt erre a munkára saját informatikusa, hanem egy kisebb osztrák csapat (a HKS⁷) vállalkozott a telepítésre, beállításra és az IKR folyamatos támogatására, akik hozzáértő informatikusok, de a könyvtári ügyekben nem rendelkeztek nagy tapasztalattal. Azóta azonban bővítették a tapasztalataikat, a honlapjuk referenciái alapján már számos osztrák könyvtárban és múzeumban telepítettek Koha-t. A könyvtárigazgatótól megtudtam, a német nyelvterületen népszerű a Koha, sok helyen használják. Így nem véletlen, hogy egy másik hazai könyvtárban, a Goethe Intézet könyvtára⁸ is Koha-t használ, természetesen német nyelven és német informatikai támogatással. A hazai alkalmazások mellett még két érdekes külföldi példára hívnám fel a figyelmet.

Union catalogue of „Fides” libraries.

A „Fides” Egyházi Könyvtárak Szövetségének Központi Katalógusa

<https://katalog.fides.org.pl/>

A „Fides” Egyházi Könyvtárak Szövetségének Központi Katalógusa 2014. június 14-én indult. Jelenleg a lengyelországi katolikus egyházmegyeik több mint felét (20 egyetemi és felsőoktatási könyvtárat, valamint

négy egyházmegyei könyvtárat) és tizenkét szerzetesrend könyvtárat foglalja magában, egyfajta közös katalógusként. A katalógus negyvenhárom könyvtár gyűjteményéről tartalmaz információkat és közel 860 000 bibliográfiai rekordot tartalmaz. A Fides egy másik adatbázist is Koha alapon üzemeltet, a „Teológiai Tudományok Elektronikus Bibliográfiáját”. Az adatbázis több mint 200 lengyel teológiai folyóiratot indexel, tesz kereshetővé. <https://biblio.fides.org.pl/>

Finn National Library

<https://kansalliskirjasto.finna.fi/>

A Finn Nemzeti Könyvtár IKR⁹-e szintén a Koha-n alapul. A nyilvános katalógus egy Finna-nak nevezett felület (ebből azonban már látszik a Koha), míg az adatrögzítés, kölcsönzés, Koha-ban történik. A Melinda-nak nevezett osztott katalógizáláshoz pedig számos könyvtár csatlakozott.

Összegzésül érdemes jobban megismerkedni ezzel a nálunk kevésbé ismert könyvtári rendszerrel. Egyelőre sajnos az OSZK OKR projektje¹⁰ nem érte el a célkitűzését, a könyvtárak erőforrásai pedig nem bővelkedtek és nagy reményünk a jövőben sem lesz. Ez az egyszerű, de nagyszerű IKR pedig az Andrassy Egyetem példája mutatja, kivitelezhető és jól használható.

MOLDOVÁN ISTVÁN

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
BTK könyvtár

Fotó: Baranya Péter

⁷ <https://www.koha-support.eu/>

⁸ Goethe Institut Bibliothekskatalog: <https://budapest.bibliothek.goethe.de/cgi-bin/koha/opac-main.pl>

⁹ <https://www.kansalliskirjasto.fi/en/services/library-system-service>

¹⁰ OSZK Országos Könyvtári Rendszer Projekt – <https://oszk.hu/okr-projekt>

„A Magyar Haza Szabadságáért...”

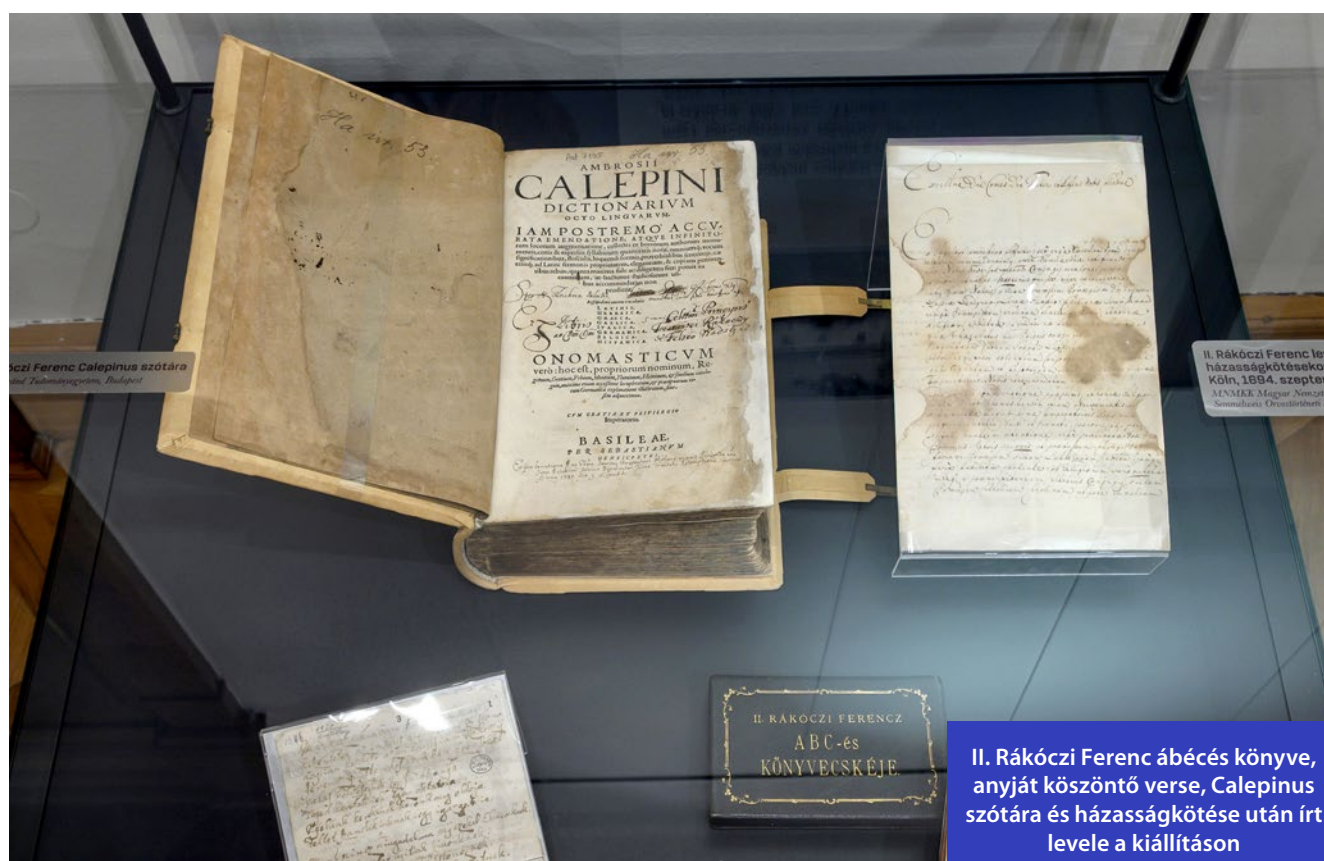
Időszaki kiállítás Sárospatakon

II. Rákóczi Ferenc születésének 350. évfordulóját köszöntő időszaki kiállítás nyílt a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeumában. A tárlat a fejedelem *Emlékiratai*-t és a *Vallomások*-at idézve, a teljességre nem törekedve mutatja be II. Rákóczi Ferenc életpályáját. A rendező intézmény mellett 14 múzeum, gyűjtemény és könyvtár műkincsei láthatók Sárospatakon.

A bemutatott darabok mindegyike különlegesség. II. Rákóczi Ferenc ábécés könyve 1674-ben Kassán készült. A kis Ferkó ennek segítségével tanulta a betűvetést, meghatározható látni benne irkafirkáit.

Részlet a kiállításból

II. Rákóczi Ferenc ábécés könyve, anyját köszöntő verse, Calepinus szótára és házasságkötése után írt levele a kiállításon

A felsővadászi bőr miseruha

Bárkány János, Zrínyi Ilona udvari lelkésze ajándékozta a gyermeknek. Körösy György, a Rákóczi-család hűs-
ges familiárisa őrizte meg, aki 1729-ben a sárospataki
trinitáriusoknak ajándékozta a könyvecskét. A rend
feloszlata után került az ábécéskönyv a piaristákhoz
Sátoraljaújhelyre, majd az 1880-as években Buda-
pestre. A Piarista Rend Magyar Tartománya tulajdo-
na, miként a kiállításon látható további két könyv
is: Niremberg, Juan Eusebio SJ (1595-1659) kötete
(Válogatott írásai. Lyon, 1659.) I. Rákóczi Ferenc udvari
kápolnájából való. Tarnóczi István SJ (1626-1689):
Philosophia című (Kassa, 1665.) művét az I. Rákóczi
Ferenc ábrázolás teszi különlegessé.

Ráday Pál (1677–1733) portréját Mátyóki Ádám (1673–
1757) festette 1724-25-ben, a Dunamelléki Református
Egyházkerület Ráday Gyűjteménye tulajdona. Ráday
1703-tól a fejedelem belső titkára volt, ő fogalmazta
1704-ben a „*Recrudescunt...*” kezdetű kiáltványt, ké-
sőbb a kancellária igazgatója, 1707-ben Erdély alkan-
cellárja, Rákóczi legbizalmasabb munkatársa, követe,
a béketárgyalásokon személyi megbízottja, az első
hazai hírlapunk szerkesztője.

A *Mercurius Veridicus* egy példánya is látható a kiállí-
táson, az Evangélikus Országos Gyűjtemény – Evan-
gélikus Országos Könyvtárából érkezett. 1705–1710
között rendszertelenül jelent meg Lőcsén és Bártfán.
Jelenleg a hírlap 7 számát ismerjük nyomtatott, illetve
kéziratos formában.

A felsővadászi Római Katolikus Egyházközség tulajdo-
nában lévő Rákóczi casuláról 1896-ban az Abaúj vár-
megyei monográfiából értesült a közönség.
A hagyomány szerint a fejedelem által lőtt őz bőréből
készült a miseruha, 1707-es évszáma datálja. A Sáro-
spataki Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény őrzi.

Mikes Kelemen Törökországi leveleit (1717–1758) az
Egri Főegyházmegyei Könyvtár kölcsönzi. Oly gyö-
nyörűek a fejedelem íródeákjának betűi, érdemes
megpróbálkozni a kinyitott könyv olvasásával.
A „Magyar Haza Szabadságáért...” című kiállítás
2026. április 30. és október 31. között várja
a látogatókat.

DR. TAMÁS EDIT

Magyar Nemzeti Múzeum

Rákóczi Múzeuma

Fotó: Gombos Levente

2026.
június 18-tól
2027.
június 15-ig

a Győri
Egyházmegyei
Gyűjteményi
Központ
időszaki
kiállítóterében

TÜNDÖKLŐ ÉVSZÁZADOK

**Vallás, kultúra és művészet
a középkori Győri Egyházmegyében**

MEGTEKINTHETŐ:
hétfő–vasárnap 10–18 óráig.
turnusokban.
(Győr, Gutenberg tér 2.)

BELÉPŐJEGYEK VÁLTHATÓK:
a Püspökvár–Toronykilátó
jegypénztárában.
(Győr, Káptalandomb 1.)

Nemzeti
Kulturális
Alap

*A könyv
és olvasója,
használója,
őrzője*

Egyházi Könyvtárak Egyesülésének

közgyűlése
és konferenciája

Ráday Könyvtár

Budapest | 2026. július 8-10.

Helyszín: Ráday Ház / Ráday Könyvtár
1092 Budapest, Ráday utca 28.
A bejárat a Markusovszky tér felől érhető el!

